

UNIVERZITET U SARAJEVU - FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

**PEDAGOŠKA PROCJENA ZRELOSTI DJECE ZA POLAZAK U
ŠKOLU U BOSNI I HERCEGOVINI I NJEMAČKOJ**

Završni magistarski rad

Mentorica: Doc. dr. Edina Nikšić Rebihić

Studentica: Arijana Hodžić

Sarajevo, septembar 2024. god.

UNIVERSITY OF SARAJEVO – FACULTY OF PHILOSOPHY

DEPARTMENT OF PEDAGOGY

**PEDAGOGICAL ASSESSMENT OF CHILDREN'S READINESS FOR
FIRST GRADE OF PRIMARY SCHOOL IN BOSNIA AND
HERZEGOVINA AND GERMANY**

Final Paper

Mentor: Doc. dr. Edina Nikšić Rebihić

Student: Arijana Hodžić

Sarajevo, September 2024.

SAŽETAK

Polazak djeteta u školu smatra se velikom životnom prekretnicom za dijete. Uobičajeno predškolsko ili obiteljsko okruženje zamjenjuje školsko okruženje u kojem će dijete narednih nekoliko godina provoditi više vremena. Prije polaska u školu obaveza djece jeste testiranje ili procjena njihovih sposobnosti i mogućnosti. Na osnovu zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini i Njemačkoj djeca su u obavezi pristupiti testiranju kako bi od augusta/septembra mjeseca mogli krenuti u školu i zvanično postati đaci prvaci. Pod pedagoškom procjenom zrelosti za upis u školu misli se na testiranje dječijih sposobnosti, mogućnosti i spremnosti za polazak u prvi razred. Rezultati testiranja pokazuju u kojoj mjeri je dijete zrelo i spremno da obavlja školske zadatke te ispunjava zahtjeve škole.

Cilj rada je istražiti proces pedagoške procjene zrelosti djece za upis u prvi razred osnovne škole u Bosni i Hercegovini i Njemačkoj. Predmet istraživanja usmjeren je na način utvrđivanja pedagoške procjene zrelosti djece za upis u osnovnu školu u Bosni i Hercegovini i Njemačkoj. U istraživanju su korištene metoda analize sadržaja, deskriptivna metoda, survey metoda te komparativna metoda. Korištene su i dvije vrste tehnika: rad na dokumentaciji te intervjuiranje. Uzorak su sačinjavali ispitanici iz cijele Bosne i Hercegovine i Njemačke. Istraživanjem su obuhvaćeni svi kantoni u FBiH, Republika Srpska, Distrikt Brčko te sve njemačke pokrajine, gdje smo iz nekih pokrajina imali više od jednog ispitanika. U istraživanju je učestvovalo ukupno 37 ispitanika, od toga 11 pedagoga osnovnih škola iz Bosne i Hercegovine i jedan psiholog na zamjeni pedagoga te 25 ispitanika iz Njemačke. Ispitanici iz Njemačke su raznovrsni te su uključivali: dva odgajatelja iz predškolskih ustanova, 18 direktora osnovnih škola te pet šefova odjela u Ministarstvima obrazovanja i kulture u pokrajinama. U pojedinim osnovnim školama u Njemačkoj direktori imaju mnogobrojne uloge tj. obavljaju funkciju nastavnika, pedagoga i direktora škole. Kvalificirani su za sprovedbu procjene te su zbog toga činili uzorak istraživanja. Također uzorak istraživanja su sačinjavali zakoni i pravilnici vezani za predškolski i osnovni odgoj i obrazovanje.

Rezultati istraživanja su pokazali da zakonski akti BiH ne opisuju način i oblik procjene zrelosti te da je glavni kriterij upisa u školu hronološka dob, a pedagozi poštujući osnovne zakonske kriterije sprovode testiranje prema preporuci Pedagoških zavoda, ministra/ice obrazovanja ili na osnovu ranijih iskustava. Sa druge strane njemačke pokrajine imaju Schulgesetz ili Školski zakon

kojim se reguliše način testiranja odnosno područja koja je potrebno procijeniti. Procedura upisa i testovi koji se primjenjuju u BiH i Njemačkoj se znatno razlikuju, kao i članovi koji sprovode testiranje. U BiH glavnu ulogu pri procjeni ima školski pedagog, dok u Njemačkoj direktori osnovnih škola odlučuju u konačnici o upisu u prvi razred. Kroz rad su prikazani i izazovi i prepreke sa kojima se susreću pedagozi u Bosni i Hercegovini, odgajatelji, direktori osnovnih škola te šefovi Odjela u Ministarstvima obrazovanja i kulture u Njemačkoj čijim prikazom će se osvijestiti problemi pri pedagoškoj procjeni i omogućiti kvalitetniji rad odgojno-obrazovnih institucija.

Ključne riječi: pedagoška procjena, zrelost, predškolska ustanova, osnovna škola, Bosna i Hercegovina, Njemačka

SUMMARY

Starting school is considered a significant milestone in a child's life. The usual preschool or family environment is replaced by the school environment, where the child will spend increasingly more time over the next several years. Before starting school, children are required to undergo testing or assessment of their abilities and capabilities. According to the law on basic education in Bosnia and Herzegovina and Germany, children are obliged to undergo testing in order to begin school in August/September and officially become first-grade students.

Pedagogical assessment of maturity for school enrollment refers to testing children's abilities, capacities, and readiness to start the first grade. The test results indicate the extent to which the child is mature and ready to handle school tasks and meet the school's demands.

The aim of the research is to investigate the process of pedagogical assessment of children's maturity for enrollment in the first grade of primary school in Bosnia and Herzegovina and Germany. The topic is focused on the methods of determining the pedagogical maturity assessment for school enrollment in these two countries. The research methods used include content analysis, descriptive method, survey method and comparative method. Two techniques were employed: document analysis and interviews.

The sample consisted of respondents from across Bosnia and Herzegovina and Germany. The research covered all cantons in the Federation of Bosnia and Herzegovina, Republika Srpska, the Brčko District, and all German provinces, with multiple respondents from some provinces. A total of 37 respondents participated in the research: 11 elementary school pedagogues from Bosnia and Herzegovina, one substitute psychologist/pedagogue, and 25 respondents from Germany. The German respondents were diverse, including two preschool educators, 18 primary school principals, and five department heads from the Ministries of Education and Culture in various provinces. In some elementary schools in Germany, principals hold multiple roles, acting as teachers, pedagogues, and school directors. They are qualified to conduct the assessments, which is why they were included in the research sample. The sample also included laws and regulations related to pre-school and primary education.

The research results showed that the legal acts in Bosnia and Herzegovina do not describe the specific methods and forms of maturity assessment, and the main criterion for school enrollment is chronological age. Pedagogues, while respecting basic legal criteria, conduct testing according to the recommendations of the Pedagogical Institutes, the Minister of Education, or based on previous experiences. On the other hand, there are school laws in the German federal states that regulate the type and manner of examinations or the areas that need to be tested. The enrollment procedures and tests used in Bosnia and Herzegovina and Germany differ significantly, as do the roles of those conducting the testing. In Bosnia and Herzegovina, the school pedagogue plays the main role in the assessment, while in Germany, primary school principals ultimately decide on first-grade enrollment. The research also presents the challenges and obstacles faced by pedagogues, preeschool teacher, principals of primary school and heads of Department in the Ministries of Education and Culture in Germany which will raise awareness of the problems in pedagogical assessment and enable the improvement of the work of educational institutions.

Keywords: pedagogical assessment, maturity, preschool institution, primary school, Bosnia and Herzegovina, Germany

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
TEORIJSKI OKVIR.....	3
2. ZAKONI O PREDŠKOLSKOM I OSNOVNOM ODGOJU I OBRAZOVANJU BOSNE I HERCEGOVINE I NJEMAČKE	4
2.1. ZAKONSKA LEGISLATIVA PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA U BOSNI I HERCEGOVINI	4
2.2. ZAKONSKA LEGISLATIVA OSNOVNOG ODGOJA I OBRAZOVANJA U BOSNI I HERCEGOVINI	6
2.3. ZAKONSKA LEGISLATIVA PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA U NJEMAČKOJ	8
2.4. ZAKONSKA LEGISLATIVA OSNOVNOG ODGOJA I OBRAZOVANJA U NJEMAČKOJ	10
3. ASPEKTI ZRELOSTI	12
3.1. FIZIČKA ILI TJELESNA ZRELOST	14
3.2. INTELEKTUALNA ZRELOST	16
3.3. GOVORNO-JEZIČKA SPOSOBNOST	18
3.4. SOCIO-EMOCIONALNA ZRELOST	18
3.5. PSIHOSEKSUALNA I MORALNA ZRELOST	21
3.6. VOLJNO-MOTIVACIJSKA SPREMNOST/ ZRELOST	21
4. ULOGA RODITELJA/STARATELJA, PREDŠKOLSKIH USTANOVA I PEDAGOGA U PROCESU UPISA DJECE U PRVI RAZRED OSNOVNE ŠKOLE.....	22
4.1. ULOGA RODITELJA	23
4.2. ULOGA PREDŠKOLSKIH USTANOVA.....	26
4.3. ULOGA PEDAGOGA I TESTOVI ZA PROCJENU	29
METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	34
5. METODOLŠKI DIO	35
5.1. PREDMET ISTRAŽIVANJA.....	35
5.2. CILJ ISTRAŽIVANJA.....	35
5.3. ZADACI ISTRAŽIVANJA	36

5.4. ISTRAŽIVAČKA PITANJA	36
5.5. METODE ISTRAŽIVANJA	37
5.5.1. METODA ANALIZE SADRŽAJA.....	37
5.5.2. DESKRIPTIVNA METODA	37
5.5.3. SURVEY METODA	37
5.5.4. KOMPARATIVNA METODA	38
5.6. TEHNIKE ISTRAŽIVANJA.....	38
5.6.1. RAD NA PEDAGOŠKOJ DOKUMENTACIJI.....	38
5.6.2. INTERVJUIRANJE	38
5.7. INSTRUMENTI ISTRAŽIVANJA.....	39
5.7.1. EVIDENCIONI LIST	39
5.7.2. MATRICA ANALIZE	39
5.7.3. PROTOKOL INTERVJUA.....	40
5.8. UZORAK ISTRAŽIVANJA	40
ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA	42
6. REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	43
6.1. SVRHA PEDAGOŠKE PROCJENE.....	44
6.2. NAČIN REALIZACIJE PEDAGOŠKE PROCJENE	46
6.2.1. SREDSTVA INFORMIRANJA RODITELJA O PROCESU UPISA DJECE U ŠKOLU	47
6.2.2. ČLANOVI TIMA ZA PEDAGOŠKU PROCJENU ZRELOSTI I ULOGA ŠKOLSKOG PEDAGOGA...53	
6.2.2.1. ULOGA ŠKOLSKOG PEDAGOGA PRI PEDAGOŠKOJ PROCJENI.....	57
6.2.3. PRIPREMA ŠKOLE I ČLANOVA TIMA ZA PEDAGOŠKU PROCJENU.....	60
6.2.4. UPUTE PRI REALIZACIJI PEDAGOŠKE PROCJENE	65
6.2.5. NAČIN REALIZACIJE PEDAGOŠKE PROCJENE ZRELOSTI	68
6.3. ANALIZA TESTOVA PEDAGOŠKE PROCJENE	78
6.3.1. TESTOVI PRI PEDAGOŠKOJ PROCJENI ZRELOSTI U BIH I NJEMAČKOJ	78
6.3.2. PRILAGOĐAVANJE TESTOVA I MJERODAVNOST PROCJENE	84
6.4. PRAĆENJE NAPRETKA DJECE KROZ ANALIZU TESTOVA	87
6.5. INFORMIRANJE RODITELJA O REZULTATIMA PROCJENE I SAVJETOVANJE.....	89
6.6. PREPREKE I IZAZOVI	92

6.6.1. UKLJUČIVANJE PEDAGOGA/ODGAJATELJA IZ PREDŠKOLSKIH USTANOVA U PEDAGOŠKU PROCJENU.....	96
7. ZAKLJUČAK.....	100
8. PRILOZI.....	104
PRILOG BR. 1: EVIDENCIONI LIST.....	104
PRILOG BR. 2: MATRICA ANALIZE	105
PRILOG BR. 3: PROTOKOL INTERVJUA	107
PRILOG BR. 4: PRILOG INTERVJUA ZA ISPITANIKE U NJEMAČKOJ.....	110
PRILOG BR. 5: PRIMJER TESTA SA PODRUČJA BRČKO DISTRIKTA	114
PRILOG BR. 6: PRIMJERI TESTOVA ZA VJEŽBANJE SA WEB STRANICE ŠKOLE U NJEMAČKOJ	118
PRILOG BR. 7: OBRAZAC ZA PROCJENU SPREMNOSTI DJECE ZA POLAZAK U ŠKOLU	121
9. POPIS TABLICA I GRAFIČKIH PRIKAZA.....	122
10. LITERATURA	123

1. UVOD

Širok je spektar poslova i zadataka kojima se pedagozi bave unutar odgojno-obrazovnih institucija. Profesionalna orijentacija, saradnja sa roditeljima, učenicima, nastavnicima, rad na pedagoškoj dokumentaciji, programiranje i analiziranje odgojnog rada čine samo jedan dio zadataka koje pedagozi obavljaju unutar škole. Jedan od niza zadataka koje pedagog osnovne škole obavlja jeste i pedagoška procjena zrelosti djece za upis u prvi razred. Ispitivanje zrelosti djece za upis u školu podrazumijeva proces kojim se ispituje djetetova zrelost, tjelesna, socio-emocionalna, psihomotorna te intelektualna, a u samom procesu glavnu ulogu ima upravo pedagog. Procjena zrelosti djece vrši se uz pomoć različitih testova koje koristi stručni aktiv za procjenu. Upisom u prvi razred osnovne škole kao odgojno-obrazovne institucije dijete postaje dio organizirane i strukturirane sredine, u kojoj stiče novu socijalnu mrežu, usvaja nastavni sadržaj, ali i biva izložen sistemu učenja, takmičenja i vrednovanja uz mogućnost doživljavanja uspjeha i neuspjeha. Ispitivanje zrelosti djece za polazak u školu je izuzetno zahtjevan i odgovoran posao. Nužno je objektivno procijeniti aspekte zrelosti djece kako od strane pedagoga tako i roditelja.

Period procjenjivanja zrelosti djece za upis u školu te sam polazak u odgojno-obrazovnu instituciju čini veliku životnu promjenu i brigu kako za roditelje tako i za buduće učenike. Poznato vrtičko odnosno obiteljsko okruženje zamjenjuje nepoznata okolina koja od budućeg učenika iziskuje upoznavanje i prilagođavanje novim okolnostima. Tranzicija iz predškolske ustanove ili obiteljskog okruženja zahtjeva podršku, posvećenost i pažnju roditelja/staratelja odnosno odgajatelja djetetu kako bi krajnji rezultat tranzicije bio pozitivan i uspješan. Sam uspjeh budućeg učenika mnogo zavisi od same tranzicije. Kako bi tranzicija bila uspješna nužno je raditi na umrežavanju djece, informiranju roditelja, jačanju partnerstva između roditelja i odgojno-obrazovnih institucija i sl.

Rad čine tri komponente, teorijska, metodološka te istraživačka komponenta u kojoj će se prikazati rezultati istraživanja. Specifičnost rada ogleda se u kompariranju procesa ispitivanja zrelosti za polazak u školu u Bosni i Hercegovini te Saveznoj Republici Njemačkoj.

U teorijskom dijelu rada proučavana je i sistematizirana relevantna i dostupna literatura iz oblasti pedagoškog savjetodavnog rada s akcentom na pedagošku procjenu zrelosti za polazak u prvi

razred osnovne škole. Kroz teorijski dio rada prvenstveno se nastoje analizirati zakoni o predškolskom i osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju u BiH i Njemačkoj koji su temeljni za nastavak pisanja rada, ali i analizu i interpretaciju prikupljenih rezultata. Polazna tačka za analiziranje ove teme jesu upravo zakoni kojima se regulira odgojno-obrazovni proces, a nastoji se istražiti u kojoj mjeri se zakoni bave ovo temom. Pedagoška procjena zrelosti za upis u školu je tema koja je na jedan način zapostavljena, a vrijeme koje dolazi te nove generacije koje pristižu iziskuju konstantno istraživanje i analiziranje ovog procesa, kako bi se mogao unapređivati. Tema polaska u školu se u javnosti najviše pominje početkom septembra mjeseca odnosno u periodu polaska djece u školu, međutim procedura do trenutka polaska u školu svakako da nije zanemariva niti mala, a potencijalno sa istom nisu svi upoznati te je važno osvijestiti pitanje procjene zrelosti djece za širu javnost. Radom se nastoji istražiti procedura testiranja, testovi koji se koriste te posebno analizirati prepreke i izazove sa kojima se naročito pedagozi susreću u tom procesu.

Ispitanici koji su se odazvali ovom istraživanju ponudili su iscrpne odgovore i prikazali realno stanje predškolskog i osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja u BiH i Njemačkoj u domeni procjene zrelosti djece za upis u školu. Prikupljeni rezultati mogu poslužiti pedagozima kako bi unaprijedili vlastitu odgojno- obrazovnu praksu, ali i novim istraživačima kao polazište za neka nova istraživačka pitanja u Bosni i Hercegovini te Njemačkoj.

TEORIJSKI OKVIR

2. ZAKONI O PREDŠKOLSKOM I OSNOVNOM ODGOJU I OBRAZOVANJU BOSNE I HERCEGOVINE I NJEMAČKE

Upis odgajnika u predškolske i osnovnoškolske institucije vrši se u skladu sa zakonom kojim se reguliše procedura upisa kao i procjena djece za polazak u školu. Zakonom su obuhvaćeni i roditelji/staratelji odgajnika, ali i nastavno osoblje koje djeluje unutar školskih institucija te su u dužnosti pridržavati se zakonom definiranih pravila.

U narednim poglavljima prikazat će se i interpretirati određeni članovi zakona o predškolskom i osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini i Njemačkoj kojima su definirani uslovi i procedura upisa u predškolsku odnosno osnovnoškolsku instituciju.

2.1. Zakonska legislativa predškolskog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini

Predškolsko obrazovanje je prvi nivo obrazovanja u Bosni i Hercegovini. Veza između predškolskog odgoja i obrazovanja je neraskidiva. Predškolski program može u mnogome pomoći budućim učenicima u njihovom rastu, razvoju i samom napretku u svim aspektima. Uz roditelje predškolske ustanove su sljedeći nivo koje pomažu djeci da uče i napreduju, a ujedno se pohađanjem predškolske ustanove djeca pripremaju za školu. Nekada predškolski program nije bio obavezan u Bosni i Hercegovini, međutim danas to nije slučaj.

Član 16. stav 1. Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju (2007) glasi: „*U godinu pred polazak u osnovnu školu, predškolski odgoj i obrazovanje obavezno je za svu djecu predškolskog uzrasta.*“

Glavni kriterij Okvirnog zakona iz 2007. godine jeste da se djeca predškolskim obveznikom smatraju u godini pred polazak u školu. Npr. prema Pravilniku o prijemu i boravku djece u vrtićima „JU Djeca Sarajeva“ Sarajevo (2023) a prema Članu 9. stavu 2. predškolskim obveznikom smatra se dijete koje je sa 31. 8. tekuće godine navršilo pet godina. Djeci je omogućeno pohađanje predškolskog programa u vrtićima, državnim ili privatnim te osnovnim školama. Nakon donošenja Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju BiH (2007) obaveza kantonalnih vlasti je

bila da u roku od pola godine usaglase zakone o predškolskom odgoju i obrazovanju sa Okvirnim zakonom. Hercegovačko-neretvanski kanton je jedini kanton koji nije usaglasio svoj zakon o predškolskom odgoju sa Okvirnim zakonom i još uvijek je na snazi Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju Hercegovačko-neretvanske županije iz 2000. godine. Također na području Zapadno-hercegovačkog kantona se tek prethodne godine, 2023., utvrdio Nacrt Zakona o obaveznom predškolskom odgoju i obrazovanju pred polazak u školu. Iz prethodno navedenog da se zaključiti kako je period uvođenja i stupanja na snagu zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju te obaveznog predškolskog programa za djecu u godini pred polazak u školu varirao na području BiH, a također period trajanja obaveznog predškolskog programa se razlikuje od područja do područja unutar BiH. Prema podacima predškolski program je u većem dijelu Federacije BiH i Brčko distriktu obavezan u trajanju do maksimalno pet sati sedmično, dok u Republici Srpskoj program nije obavezan, ali se sprovodi. Trajanje predškolskog programa nije jednoobrazno, tako da u nekim kantonima obavezni predškolski program traje minimalno tri mjeseca, šest mjeseci ili godinu dana, ali i broj sati pohađanja obaveznog programa varira od minimalno 150 sati do 170, tačnije organizira se u minimalno dva sata sedmično. Za primjer, prema Pravilniku o prijemu i boravku djece u vrtićima „JU Djeca Sarajeva“ Sarajevo (2023) prema Članu 18. stavu 3. pohađanje Obaveznog programa u godini pred polazak u školu je u trajanju od dva sata sedmično u vrtićima odnosno osnovnim školama Kantona Sarajevo. Konkretno u Kantonu Sarajevo program obaveznog predškolskog obrazovanja stupio je na snagu 2010./2011. godine, a 2019. godine vodila se polemika o povećanju broja sati Obaveznog predškolskog programa sa 150 na 300 smatrajući prethodni nedovoljnim za ostvarivanje željenih ciljeva. Dok se u Kantonu Sarajevo vodila polemika o povećanju broja sati obaveznog predškolskog programa, u pojedinim kantonima npr. Zeničko-dobojskom kantonu, Srednjobosanskom kantonu se tek počelo sa sprovođenjem obaveznog predškolskog programa. U predškolskim ustanovama u Bosni i Hercegovini ne sprovode se testiranja za upis niti se u zakonima može pronaći akt koji govori o zrelosti i spremnosti za vrtić. Jedini oblik procjene zrelosti realizira se pri upisu u osnovnu školu. Zadatak odgajatelja/učitelja jeste da kroz odgojno-obrazovni rad sa djecom potiču razvoj dječjih mogućnosti i da ih što bolje pripreme za osnovnu školu. Pedagoškim standardima i normativima regulisani su zadaci odgajatelja i stručnih saradnika. Odgajatelji/učitelji imaju priliku djecu opservirati tj. posmatrati u njihovim aktivnostima (dva sata sedmično) na osnovu čega mogu donijeti zaključak o njihovoj spremnosti za školu, o čemu mogu razgovarati sa roditeljima. Kvalitet

predškolskog odgoja i obrazovanja ne treba da zavisi od vremenskog aspekta tj. kvantiteta, ali često može i da determinira kvalitetu.

2.2. Zakonska legislativa osnovnog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini

Osnovni odgoj i obrazovanje u Bosni i Hercegovini je obavezan Obaveza roditelja jeste da u skladu sa zakonskom legislativom upišu dijete u školu, a procjenu stepena zrelosti i spremnosti djeteta za polazak u prvi razred procijenit će zakonom propisani stručnjaci. Obrazovni sistem Bosne i Hercegovine je decentraliziran i fragmentiran. Podjelom Bosne i Hercegovine na dva entiteta, Federaciju BiH i Republiku Srpsku te distrikt Brčko obrazovni sistem je decentraliziran odnosno ne postoji jedinstven Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju koji bi važio na nivou BiH, što važi i za Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju. Obrazovanje u BiH nije u nadležnosti države. U Federaciji Bosne i Hercegovine nadležnost nad obrazovnim sektorom je na razini kantona ili čak općina. U Republici Srpskoj obrazovni sistem je centraliziran te jedinstven za cijelo područje RS-a, kao što je slučaj i u Brčko distriktu. Decentraliziran sistem obrazovanja BiH pedagoge stavlja u proces cjeloživotnog učenja, proces stručnog usavršavanja, a odgojno-obrazovna praksa i sama pedagoška znanost zahtijevaju promišljanje o pedagoškoj profesiji.

Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju Bosne i Hercegovine (2007), a prema Članu 16. nalaže da se školskim obveznikom smatra dijete koje do 1. aprila tekuće godine napuni šest godina te da obavezno besplatno osnovnoškolsko obrazovanje traje ne manje od osam godina. Okvirni zakon se u određenim segmentima, sa fokusom na hronološku dob do određenog termina tekuće godine znatno razlikuje od zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju u Federaciji BiH odnosno njenim kantonima, Republici Srpskoj te Brčko distriktu. S tim u vezi analizirat će se zakoni svih kantona, entiteta te distrikta kako bi se napravila paralela među njima.

Federacija BiH broji deset kantona te u skladu sa tim doneseno je i deset zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju. Na području Federacije BiH, Zakonom o osnovnom odgoju i obrazovanju na području Kantona Sarajevo (2004), a prema Članu 55. stav 2., Zakonom o osnovnoj školi Zeničko-dobojskog kantona (2004), Članu 3. stav 1., Zakonom o osnovnom odgoju i obrazovanju Hercegovačko-neretvanske županije (2004), Članu 51. stav 1., Zakonom o osnovnom odgoju i

obrazovanju Unsko-sanskog kantona (2004), Članu 76. stav 5., školskim obveznikom se smatra dijete koje do 1. marta tekuće godine napuni pet godina i 6 mjeseci. Zakon o osnovnoj školi Srednjobosanskog kantona (2004) prema Članu 3. stav 2. školskim obveznikom se smatra dijete koje do 1. juna napuni šest godina života. Prema Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj školi Zapadno-hercegovačkog kantona (2004) prema Članu 21. stav 2. te Zakonu o osnovnom školstvu Posavskog kantona (2004) Članu 40. stav 5. učenik se upisuje u prvi razred ukoliko do 31. augusta napuni šest godina života. Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju Bosansko-podrinjskog kantona (2004), a prema Članu 6. stav 1. te Zakonu o osnovnom odgoju i obrazovanju Tuzlanskog kantona (2020), prema Članu 6. stav 2. školskim obveznikom se smatra dijete koje zaključno sa 1. septembrom navršava šest godina života.

Zakonom o osnovnom vaspitanju i obrazovanju Republike Srpske (2022) Članom 68. stav 6. utvrđeno je da se školskim obveznikom smatra dijete koje zaključno sa 31. augustom tekuće godine navršava šest godina života.

Zakonom o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama Brčko distrikta (2024) se prema Članu 48. stav 2. školskim obveznikom smatra dijete koje do 1. aprila tekuće godine navršava šest godina.

Prethodno analizirani zakoni upućuju na to da je jedan od kriterija upisa u školu hronološka dob te se dijete u skladu sa zakonskom legislativom upisuje u školu sa pet i po odnosno šest godina. Nadalje zakonima o osnovnom odgoju i obrazovanju je utvrđeno da se prije upisa u prvi razred osnovne škole utvrđuje i stepen psiho-fizičke spremne djeteta, a koju utvrđuje komisija imenovana od strane direktora škole na prijedlog nastavničkog vijeća ili je utvrđuje općinsko tijelo uprave koje je nadležno za pitanja školstva prema sjedištu škole. Analizirajući zakone entiteta te Distrikta Brčko komisija za psiho- fizičku procjenu djeteta za upis u školu sastavljena je od sljedećih članova: pedagoga, ljekara, nastavnika razredne nastave, defektologa, logopeda, psihologa. Najčešći članovi komisije za procjenu su pedagog-psiholog, nastavnik razredne nastave te ljekar.

Procjena psiho-fizičkog stanja djeteta vrši se u periodu od februara do kraja maja mjeseca (samo u iznimnim/opravedanim situacijama procjena se vrši u augustu mjesecu), što je također regulirano zakonom, a period procjene se razlikuje od područja do područja. Isti princip upisa u redovne škole i centre važi i za djecu sa teškoćama, sa tim da stručni tim predlaže i prati realizaciju individualnog plana i programa u skladu sa mogućnostima i potrebama učenika. Ukoliko tokom školovanja nastupe okolnosti koje zahtijevaju promjenu škole, učenik se upućuje na opservaciono-

dijagnostički proces te se shodno utvrđenoj teškoći učenik šalje na primjeren oblik daljnjeg školovanja.

Pored zakonskih akata o osnovnom odgoju i obrazovanju postoje još i pravilnici tačnije Pedagoški standardi i normativi za osnovni odgoj i obrazovanje na nivou kantona, entiteta te Distrikta Brčko kojima je cilj pomoći i unaprijediti pedagošku praksu, propisuju se uvjeti za realizaciju svih vidova nastave, osiguravaju se materijalno- tehnički uslovi, utvrđuju se poslovi i radni zadaci školskog kadra i slično. Prije polaska u osnovnu školu zakonska obaveza svakog djeteta, a budućeg učenika jeste testiranje za upis na osnovu čijih rezultata će se otkriti stepen sposobnosti odnosno zrelosti djeteta za obavljanje školskih zadataka, ali i funkcioniranje u budućem školskom okruženju. Prilikom testiranja djeteta vrši se procjena ne samo mentalne spreme već i fizičke, a o čijim detaljima će se govoriti u narednim poglavljima. Na osnovu analiziranih zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju da se primijetiti kako niti u jednom zakonskom aktu ne postoje tačno određene upute na koji način i kojim testovima komisija za procjenu zrelosti djece za školu mogu sprovesti istu. Jedini kriterij za upis u prvi razred u svim prethodno pomenutim zakonima jeste hronološka dob djeteta što ne može biti mjerodavno posebno ukoliko govorimo o individualnim razlikama, različitim stepenima razvoja djece. Hronološka dob jeste jedan od kriterija, ali ne bi trebao biti jedini koji se pominje u zakonu. Članovi komisije tokom procjene mogu se oslanjati na svoje iskustvo ili potencijalne upute i smjernice koje mogu dobiti od Pedagoškog zavoda, ministra/ice za osnovni odgoj i obrazovanje ili od starijih kolega koje su prošle proces testiranja djece, jer im mogu pružiti niz savjeta i preporuka na koji način realizirati pedagošku procjenu.

2.3. Zakonska legislativa predškolskog odgoja i obrazovanja u Njemačkoj

Predškolsko obrazovanje je prvi nivo obrazovanja i u Njemačkoj. Situacija oko predškolskog obrazovanja u Njemačkoj je nešto jednostavnija nego u BiH. Predškolske ustanove u Njemačkoj uključuju jaslice, vrtiće i dnevne boravke. Za razliku od BiH u Njemačkoj djeca nisu u obavezi pohađati predškolski program, a Temeljni zakon Njemačke (1949) koji se često reformira, govori da se školskim obveznicima smatraju djeca koja do dana upisa u školu imaju navršenih šest godina

te su u obavezi pohađati osnovnu školu. Vlasti u Njemačkoj su roditeljima dali slobodu izbora da li žele da njihovo dijete pohađa predškolsku ustanovu ili ne, ali obaveza roditelja je da djecu pripreme za polazak u školu i testiranje koje će se sprovesti pri upisu u osnovnu školu. Prema podacima sa web stranice Spiegel Panorama (2024) u Berlinu je došlo do reforme obrazovanja, a koja se tiče mladih bez izobrazbe i djece predškolskog uzrasta koja ne govore dobro njemački jezik. Naime prema reformiranom zakonu djeca koja ne govore tečno njemački jezik obavezna su najmanje godinu dana pred polazak u školu pohađati vrtić ili drugi oblik kursa koji će im omogućiti usvajanje jezika. O obaveznom predškolskom programu najmanje godinu dana pred polazak u školu govori i premijer Saksonije Michael Kretschmer koji poziva na usvajanje obaveznog predškolskog programa u pokrajini Saksoniji koji ima za cilj stvoriti svima jednaku osnovu za školsko osnovno obrazovanje te podići nivo obrazovanja na znatno viši nivo. Obavezan program predškolskog obrazovanja djeci bi pružilo uslove za uspješan polazak u školu i ostvarivanje dobrih rezultata.

Vlasti u Njemačkoj se zalažu za obavezan predškolski program u svrhu podizanja obrazovanja na viši nivo i omogućavanja jednakih uslova za sve. Federalno ministarstvo za pitanja porodice, žena i omladine (2023) iznijelo je podatke kako je čak 92% djece 2022. godine od treće godine života do polaska u školu pohađalo predškolske ustanove. S obzirom na procenat djece koja pohađaju predškolske ustanove cilj obrazovnih vlasti jeste obezbijediti i preostaloj djeci pohađanje predškolskog programa. Roditelji/staratelji neovisno od odgojno-obrazovnih institucija mogu mnogo učiniti, ali uz rad sa odgojno-obrazovnim institucijama povećava se napredak djece. Pohađanjem predškolske ustanove najveću dobit djeca ostvaruju kroz socijalizaciju i razvoj socijalnih vještina. U predškolskim institucijama dijete se po prvi put susreće sa organiziranim oblikom učenja, hijerarhijom, strukturom i pravilima. U predškolskoj ustanovi dijete djeluje u grupi koja mu omogućava stjecanje stavova, vrijednosti i društvenih normi koje su osnova za prvobitno socio- emocionalni aspekt potom i intelektualni. Poštivanje pravila grupe, uvažavajući hijerarhiju i strukturu ustanove, olakšava djetetu prilagođavanje grupi. Prilagođenost djeteta grupi omogućava lakše usvajanje znanja i vještina, emocionalno i intelektualno sazrijevanje te razvoj interpersonalnih vještina. Potrebno je da prođe izvjesno vrijeme kako bi se dijete adaptiralo na novo okruženje, nove uvjete i pravila, a pohađanje predškolske ustanove sa sobom donosi niz benefita u segmentu socijalizacije, učenja i razvoja vještina u odnosu na izazove.

2.4. Zakonska legislativa osnovnog odgoja i obrazovanja u Njemačkoj

Obrazovni sistem Njemačke je decentraliziran te se školski zakoni (Schulgesetze) donose na nivou pokrajina, međutim i školski sistem unutar pokrajina Njemačke je također decentraliziran. Osnovna škola tzv. Grundschule podrazumijeva niže razrede osnovne škole koje traju četiri ili šest godina (od 1. do 4. ili 6. razreda) u zavisnosti od pokrajine, a posljednja godina je rezervisana za izbor iduće škole, gdje nastavno osoblje na osnovu dječjih ocjena i postignuća izdaje preporuku za izbor škole odnosno daljnje obrazovanje. Nakon osnovne škole učenici se upisuju u srednju školu, a mogu birati između nekoliko vrsta srednjih škola: Niža srednja škola (Hauptschule, od 5. do 9. razreda), Realna škola (Realschule), Gimnazija (Gymnasium) te određene pokrajine imaju i škole u kojima se skupljaju djeca različitih stepena sposobnosti od 5. do 10. razreda tzv. Gesamtschule. Učenicima je omogućeno upisati i stručnu izobrazbu, na osnovu koje se i zapošljavaju, a koja podrazumijeva dualno/ teoretsko obrazovanje, nakon čega je moguće nadograditi stepen obrazovanja i studija te učenici na kraju prolaze stručnu odnosno opću maturu.

Na osnovu Temelnog zakona Savezne Republike Njemačke (1949) Člana 7. stava 1. školski sistem svih pokrajina je pod nadzorom države, ali je obavezno školovanje regulirano Školskim zakonom pokrajina. Na osnovu prethodno pomenutog da se zaključiti da Njemačka kao i Bosna i Hercegovina posjeduje decentraliziran obrazovni sistem te da osnovno odnosno obavezno školovanje regulišu pokrajine tj. savezne države kojih Njemačka broji 16. Prema zakonskim propisima saveznih država školskim obveznikom se smatraju djeca sa navršениh šest godina, sa tim da se od pokrajine do pokrajine razlikuju navršene godine do upisnog termina.

Analizirajući zakone svih pokrajina Njemačke na području Baden-Württemberg, Bayern, Berlina, Brandenburg, Donje Saske, Sjeverne Rajne- Westfalije školskim obveznikom se smatra dijete koje do 30. septembra ima navršениh šest godina života. Prema školskom zakonu saveznih pokrajina: Bremen, Hamburg, Hessen, Mecklenburg-Zapadno Pomorje (Mecklenburg-Vorpommern), Saarland, Saska (Sachsen), Saska Anhalt (Sachsen-Anhalt) te Schleswig-Holstein školskim obveznikom se smatra dijete koje do 30. juna navršši šest godina. Prema Članu 57. stav 2. Tirinškog školskog zakona (Thüringer Schulgesetz) (2003) školskim obveznikom se smatra dijete koje do 1. augusta napuni 6 godina. Na kraju Zakon o osnovnom obaveznom obrazovanju

Falačke regije (Rheinland-Pfalz) (2004) prema Članu 18. stav 1. dijete koje do 31. augusta napuni šest godina smatra se školskim obveznikom.

Informacije o upisu u osnovnu školu prikupljaju se u školskoj ili gradskoj upravi te na web stranicama Ministarstva kulture jedne od pokrajina Njemačke. Prema školskim zakonima pokrajina dijete se upisuje u školu prema mjestu stanovanja, ali roditelji imaju mogućnost pisanja molbe za pohađanje škole u drugom području. Ukoliko zahtjev bude odobren dijete može pohađati osnovnu školu izvan mjesta stanovanja. Nakon prijave osnovnoj školi dijete dobija termin pregleda na osnovu kojeg će se vršiti upis u školu.

Za razliku od BiH, školski zakoni pokrajina Njemačke sadrže i elemente po kojima bi stručni tim za procjenu mogao raditi, tj. analizirana su područja koja je potrebno procijeniti. U pitanju je podzakon pod nazivom „Schulgesundheitspflege“ tj. Zakon o školskoj zdravstvenoj njezi kojim su regulisani ciljevi, područja pedagoške procjene zrelosti te ko sprovodi istu. Zakon sličan ovome ne postoji u BiH. Tako npr. prema Zakonu o školskoj zdravstvenoj zaštiti u pokrajini Sachsen Član 1. stav 1. navedeno je da je cilj školske zdravstvene zaštite u ranoj fazi prepoznati zdravstvene i razvojne poremećaje koji su posebno važni za uspješno pohađanje škole i savjetovati djecu i roditelje o potrebnim medicinskim i terapijskim mjerama te savjetuje školu o mjerama podrške. Prema školskim zakonima saveznih pokrajina Njemačke testiranje djece za upis sprovode organi javnog zdravstva u saradnji sa direktorima škole i nastavnicima. Članom 2. stav 1. regulisana su područja koja se ispituju: tjelesna zrelost, fina i gruba motorika, govorne sposobnosti, pažnja i koncentracija, držanje i mišićno- koštani sistem te perceptivne vještine. I u preostalim pokrajinama sve je zasnovano na istom principu. Njemačka je u ovom aspektu mnogo više regulirana jer su jasno postavljeni ciljevi i polja koja je nužno procijeniti u toku testiranja.¹

¹ Usp. <https://www.kmk.org/dokumentation-statistik/rechtsvorschriften-lehrplaene/uebersicht-schulgesetze.html>

3. ASPEKTI ZRELOSTI

Kako je navedeno u poglavlju o zakonskim odredbama prije polaska u osnovnu školu obaveza je izvršiti testiranje odnosno procjenu zrelosti djece za polazak u školu. Cilj procjene treba biti uspjeh učenika. Nemjerodavna procjena zrelosti djeteta za upis može izazvati kontraefekat kod djeteta i probuditi prezir prema školi, neprimjerena ponašanja, osjećaj neuspjeha i slično. Zbog toga je odgovornost članova komisije za procjenu ogromna. Uspješno ispunjavanje školskih zadataka determinira kvalitetu života i djelovanje djeteta u školskom okruženju, ali i van njega. Činjenica koje kako pedagozi, tako i roditelji moraju biti svjesni jeste da je svaki budući učenik individua za sebe, te da napreduje i djeluje u skladu sa svojom zrelošću.

Prije nego analiziramo aspekte zrelosti i proces pedagoške procjene napraviti ćemo pregled razumijevanja značenja zrelost za školu kod autora koji su se primarno bavili ovom tematikom. Često se pojam zrelost zamjenjuje pojmom spremnost za školu ili stoje uporedo jedan kraj drugog. Sa tim u vezi neminovno je naglasiti kako pojmovi *zrelost* i *spremnost* nisu istoznačnice, podrazumijevaju različite koncepte, ali međusobno tvore jaku vezu.

Hasanagić (2015) zrelost definira kao maturacijski aspekt koji se očituje u spremnosti djeteta za formalnu instrukciju o čitanju, pisanju ili sabiranju, u smislu sazrijevanja bioloških procesa i struktura u toku dječijeg razvoja, podrazumijevaći pri tom fizičko i mentalno sazrijevanje, dok se spremnost djeteta za školu odnosi na stadij dječijeg razvoja kada je dijete spremno da uči u formalnom okruženju i kada može učiti efikasno bez emocionalnih ispada. Spremnost je zapravo mnogo više vezana za ono što dijete očekuje u narednom periodu, tačnije vezana je za usvajanje novih znanja i vještina tokom pohađanja odgojno-obrazovne institucije, ali i implicira mogućnosti, iskustva, sposobnosti i motivaciju koje dijete posjeduje za usvajanje novih znanja. To je mnogo širi kontekst koji uključuje djelovanje okoline i vlastitih aktivnosti. O pojmovima zrelost i spremnost govori i Čudina- Obradović (2008), tako ona razumijeva da je zrelost mnogo više orijentirana na dijete i njegov biološki razvoj, a spremnost se manifestira u sposobnosti učenika da se prilagodi i odgovori zahtjevima škole te zadovolji kriterije koje postavljaju učitelji. Svaki napredak djeteta se vidi u rezultatima testova ili eventualnim procjenama učitelja. Škola postavlja učeniku niz raznih zahtjeva, koji su vremenom sve veći i veći, a zrelost učenika i njegova spremnost pomažu mu u ispunjavanju školskih zahtjeva. Usvajaju se i uče nove vještine i znanja,

što pomaže razvoju ličnosti. Od polaska u prvi razred učitelji imaju priliku konstantno pratiti dječiji rast i razvoj. Motiviranost koju budući učenik pokazuje te sam uspjeh svakako da su pokazatelji zrelosti. Čudina- Obradović (2008: 293) nudi jednadžbu spremnosti:

„Dijete spremno za školu = spremna obitelj + spremna šira zajednica + spremne službe + spremne škole“ .

Ponuđenu jednadžbu moguće je vezati za Bronfenbrennerovu teoriju eko sistema, koju čine četiri ciklična kruga mikro-, mezo-, makro- i egzosistema. U središtu ekološke teorije Bronfenbrennera nalazi se dijete, a teorija naglašava bitnost razumijevanja razvoja djeteta u njegovom neposrednom okruženju. Najbliži sistem djetetu je upravo mikrosistem koji upotpunjavaju obitelj, škola, susjedi i sl. Iz date jednadžbe može se zaključiti da je fokus na okolini koja je najbliža djetetu (obitelj, škola, šire zajednice itd.), na kvaliteti okoline te njihovoj spremnosti da zajedničkim snagama djeluju na rast i razvoj djeteta, kako bi rezultiralo spremnošću djeteta za školu. Kvalitetna veza koju dijete tvori sa svim okolinskim faktorima pomaže njegovom razvoju zrelosti i spremnosti.

Bingham, Whitebrad (2012, prema Visković, Višnjic Jeftić, 2019) o spremnosti govore kao o normativnom standardu fizičkog, spoznajnog i socio-emocionalnog razvoja koji omogućava djeci da se asimiliraju u školu i odgovore na zahtjeve nastavnog plana i programa.

„Spremnost za školu se definira kao dinamička i manje ili više složena uravnotežena kombinacija tjelesnih, kognitivnih, emocionalnih i socijalnih razvojnih obilježja djeteta, koja mu omogućuju da se manje ili više uspješno suoči s programskim zahtjevima (početnog) školovanja i kompleksnom stvarnosti školskog života“ (Pehar Zvačko, 2007: 101).

I spremnost i zrelost uključuju intelektualne, socio-emocionalne, tjelesne, govorno-jezičke aspekte zrelosti. Testiranjem za upis u prvi razred osnovne škole procjenjuju se upravo prethodno pomenuti aspekti zrelosti. Na spremnost za školu moguće je utjecati na način da se dijete izlaže širokom spektru iskustava, vježbanja, jer dijete koje je spremno za školu će biti razvijeno fizički, socijalno, emocionalno i intelektualno do nivoa koji mu omogućava potpunu aktualizaciju u socijalnom okruženju (razredu), što ističe važnim i Pehar Zvačko (2007).

Da na razvoj ličnosti odnosno proces sazrijevanja i učenja utiče mnogo faktora potvrđuju mnogi autori, tako npr. i Bratanić (1993) koja izdvaja naslijeđe, okolinu, prirodnu i društvenu te vlastitu aktivnost, kao faktore koji utječu na zrelost i učenje. Aspekte zrelosti koje je nužno procijeniti pri

upisu u školu zakoni Bosne i Hercegovine ne definiraju, dok je u Njemačkoj situacija nešto drugačija. U zakonskim aktima BiH i Njemačke glavni kriterij za upis je hronološka dob, dok u Njemačkoj postoji i Zakon o školskoj zdravstvenoj zaštiti kojim su regulirana područja pedagoške procjene. S tim u vezi zrelost se određuje uz pomoć dva bitna kriterija: hronološka dob te psihofizička procjena djeteta. Prema zakonskim aktima važno je da dijete ima navršenih pet i po odnosno šest godina kako bi roditelji mogli aplicirati u školu, a preostale važnije procjene vrši stručni tim za procjenu. Mnogi autori su napravili svoju skicu najbitnijih aspekata zrelosti, a koje je iznimno važno procijeniti prilikom upisa u osnovnu školu. Postoje različite vrste zrelosti koje autori preporučuju za procjenu pri upisu u prvi razred. Osnovne su fizička zrelost koja se prva procjenjuje kod budućih učenika (Hitrec, 1991; Čehić, 2018; Reichel, 2022), potom socio-emocionalna (Hitrec, 1991; Čehić, 1997; Reichel, 2022), intelektualna (Hitrec, 1991; Čehić, 1997; Reichel, 2022). Pored ovih vrsta zrelosti imamo i specifične: voljno-motivacijska spremnost (Reichel, 2022), i moralna i psihoseksualna zrelost (Čehić, 1997).

Postoje različite grupacije aspekata zrelosti koje se procjenjuju. Prethodno pomenuti autori ne pominju aspekt govorno-jezičkih sposobnosti, koje su itekako važne za procjenu, a koje se pri testiranju svakako procjenjuju. Individualne razlike među djecom postoje tako da djeca iste hronološke dobi ne pripadaju istom razvojnem stepenu, odnosno može se govoriti o djeci ispod ili iznadprosječnih sposobnosti za svoje godine. Zbog toga se vrši procjena kako školsko okruženje ne bi predstavljalo teret za budućeg učenika ukoliko dijete nije psihofizički sposobno ili je nadareno za pohađanje iste. U nastavku ćemo analizirati osnovne i specifične aspekte zrelosti djeteta pri pedagoškoj procjeni.

3.1. Fizička ili tjelesna zrelost

U aspektu fizičke ili tjelesne zrelosti sistematski pregled vrši školski ljekar uz obavezno prisustvo roditelja sa djetetom. Prilikom testiranja tjelesne zrelosti djeteta osnovno je mjerenje težine i visine. Prema Oštarčević (2008) pregled kod ljekara uključuje: otvaranje osobnog zdravstvenog kartona, opširnu anamnezu i heteroanamnezu, kontrolu vidne oštine i kontrolu sluha, mjerenje tjelesne visine i težine, ocjena razvoja govora i eventualnih nepravilnosti, procjena razvoja grafomotorike, percepcije i psihičkog razvoja - orijentaciona procjena socijalne zrelosti, primjena

testova za otkrivanje težih senzomotornih deficita, vakcinacija: protiv ospica, zaušnjaka i rubeole te difterije, tetanusa i dječje paralize.

Ljekarski pregled tjelesne ili fizičke zrelosti prvenstveno uključuje procjenu visine i težine djeteta. Visina i težina također imaju svoje parametre na osnovu kojih se dijete upisuje u školu. Oštarčević (2008) ističe kako je prosječna visina za dječake 120 cm, težina oko 20 kg, te 117 cm visine za djevojčice, a težina je nešto manja u odnosu na dječake. Visina i težina učenika može varirati a prethodno pomenuti parametri predstavljaju prosječne okvire. Na osnovu ovih parametara određuje se samo jedan dio tjelesne zrelosti djeteta.

Fizička odnosno tjelesna zrelost ne podrazumijeva isključivo mjerenje težine i visine, tu su još i procjena vida, sluha, zuba, osjetilnih organa. Mušanović (2022) u okviru tjelesne zrelosti izdvaja normalnu funkciju čulnih organa, navike spavanja, hranjenja, higijensko- zdravstvenih navika, ali i pojava trajnih zuba. Dobra razvijenost osjetilnih organa se posebno odnosi na čula sluha i vida koji se testiraju na sistematskom pregledu. Dobar vid i sluh djeteta rezultat će uspjehom u školi, a u slučaju određenih teškoća sa sluhom i vidom neophodno je da dijete nosi određena pomagala koja će umanjiti teškoću, ali je zadatak i učitelja obezbijediti prostorno okruženje za djecu sa teškoćama sa sluhom ili vidom.

U sklopu fizičke zrelosti svakako da je neophodno pomenuti motoriku. Motoričke sposobnosti, koje čine dvije grupe, gruba i fina motorika, uključuju koordinaciju mišićnih grupa, a mogu se testirati kroz trčanje, skakanje, penjanje, bacanje/ hvatanje, pisanje itd. Razvoj motoričkih sposobnost ide u skladu s razvojem motoričkih područja u mozgu. Gruba motorika uključuje izvođenje većih pokreta, mnogo veći broj mišićnih grupa je uključen u odnosu na finu motoriku. Fina motoriku se očituje u korištenju makaza, radu sa papirom i olovkom, dok se gruba motorika očituje u održavanju ravnoteže, hvatanju određenih predmeta, skakanju i sl. Prije testiranja motoričkih sposobnosti opservatori mogu kreirati ček- listu koja obuhvata sve elemente grube i fine motorike. Na osnovu opserviranja, bilježi se uočeno kako bi se na kraju analizirali rezultati i procijenila djetetova motorička zrelost.

U sklopu tjelesne zrelosti Čehić (2018) pojašnjava i tzv. Filipinski znak koji se bazira na tri osnovne karakteristike rasta i razvoja djeteta tj. dijelovi tijela ne rastu istim tempom, a izvodi se tako što dijete u potpuno ispravnom položaju položi lijevu ili desnu ruku preko sredine glave, ispruži prste ka lijevoj ili desnoj ušnoj školjci. Razlikuje se pozitivni i negativni filipinski znak, te

ukoliko dijete može dotaknuti ušnu školjku bez nagnjanja glave to se definira kao pozitivni filipinski znak, a u suprotnom je negativni.

Prema Halilović (2018), ukoliko postoje razlozi za odgodu upisa u prvi razred osnovne škole maksimalno za jednu godinu, dijete biva oslobođeno škole te godine, ali se slijedeće ponovo pristupa komisijskom pregledu, dok kod djece kod koje se utvrde teškoće zbog kojih ne može biti uključeno u redovnu nastavu više od godinu dana, pokreće se postupak za utvrđivanje primjerenog oblika odgojnog obrazovanja, a dijete se upućuje na specijalističke preglede u odgovarajuće zdravstvene ustanove.

Fizička zrelost je zrelost koja se prvo procjenjuje. S obzirom na sve elemente koje podrazumijeva tjelesna zrelost možemo reći kako je ovaj aspekt iznimno važan. Škola sa sobom donosi i određene tjelesne napore za učenike. Priča o težini školske torbe za učenike je nešto što se proteže iz godine u godinu, ali konkretno rješenje za isto se ne nalazi. Učenici su dužni mirno sjediti za vrijeme nastave, potom za vrijeme pisanja zadaće i obavljanja preostalih školskih zadataka, a jedini period kretanja jesu veliki ili mali odmor i dolazak od kuće do škole i obratno. Dijete koje nije fizički zrelo neće moći mirno sjediti, imat će teškoće pri kretanju, težina školske torbe će utjecati dodatno na pravilan rast i razvoj kičme. Dijete koje nema razvijenu finu motoriku imat će napor prilikom držanja olovke, rada sa makazama i slično što će mu onemogućiti obavljanje školskih zadataka i aktivnosti. Stoga je važno korektno procijeniti dječiju fizičku zrelost kako bi boravak u školi i obavljanje zadataka bilo što uspješnije.

3.2. Intelektualna zrelost

Aspekt intelektualne zrelosti može se posmatrati kao aspekt koji je od najvećeg značaja za uspješno funkcioniranje u životu i obavljanje školskih zadataka. Intelektualna zrelost je za školu važna iz razloga što omogućava učenje, pamćenje sadržaja, primjenu naučenog i slično. Pod intelektualnom zrelošću ne podrazumijeva se nužno poznavanje abecede, brojeva, pisanje i slično te nije fokus isključivo na pamćenju, a koje ovisi o zainteresiranosti djeteta i njegovom aktivitetu, već uključuje mogućnost razumijevanja uputa, situacija, pravila, obaveza i dr. Za dijete koje upisuje prvi razred osnovne škole poznavanje cijele abecede i svih brojeva jeste olakšavajuća

okolnost za daljnje funkcioniranje u školi, ali ne predstavlja nužno visok stepen intelektualne zrelosti. Aspekt intelektualne zrelosti ima mnogo veće značenje.

Reichel (2022) intelektualnu zrelost pojašnjava kao sposobnost razumijevanja i praćenja verbalnih instrukcija, formulacije vlastitih misli, iznošenje ideja i zamisli. Dijete koje je intelektualno zrelo u stanju je govoriti jasno, pamti izrečeno, u stanju je opisati događaje te artikulirati sve glasove. Kognitivni aspekt je važan za školsko okruženje, a intelekt se kod djece jako brzo razvija. Usko uz intelektualnu zrelost ide i pažnja, za koju Oštarčević (2008) kazuje kako je ona u predškolskom periodu nehomična te da pažnja u prvom razredu osnovne škole traje u prosjeku od 10 do 15 minuta, ali da se sistematskim radom brzo povećava. Nastavni sat mora biti bogat sadržajem kako bi pažnja učenika u okviru 45 minuta bila konstantna. Školski zadaci i djelovanje unutar društva pred učenika postavlja i veliki broj problema za koje je potrebno pronaći alternativu, tako da se pod aspektom intelektualne zrelosti podrazumijeva i sposobnost rješavanja problema, korektno (samo)vrednovanje, neovisnost i realnost u donošenju odluka. Čehić (1997) zaključuje kako osobe „oštećene inteligencije“ ne mogu biti intelektualno zrele te kako intelektualnu zrelost ne mogu imati ni oni inteligentni koji nisu soci-emocionalno, moralno ili psihoseksualno zreli. Osnovu intelektualne zrelosti čini socio-emocionalna, moralna i psihoseksualna zrelost, što se naročito uočava u predškolskim ustanovama odnosno u socijalnim grupama. Grupa nalaže svoja pravila i norme koje je potrebno prevashodno razumjeti da bi se potom poštivale i sprovodile, a razumijevanje je aspekt intelektualne zrelosti.

Prilikom procjenjivanja intelektualne zrelosti moguće je kreirati instrument, ček-listu na osnovu koje je moguće utvrditi stepen intelektualne zrelosti. Ček-lista može sadržavati elemente poput: sposobnosti grupiranja predmeta po boji, obliku, veličini, imenuje boje i tonove, pamti pojmove koji su fokus interesovanja djeteta, uočava razlike i sličnosti te mnoge druge elemente. Pažnja, pamćenje, govor, mišljenje predstavlja najbitnije dijelove intelektualne zrelosti. Učenik koji se može koncentrirati i fokusirati na nastavni sadržaj, razumjeti izrečeno, logički promišljati o datim informacijama te je u stanju prepričati dijelove nastavnog sadržaja, posjeduje intelektualnu zrelost.

Intelektualno zrelo dijete će biti uspješno u školi, izvršavat će školske zadatke, rješavat će probleme, uspješno usvajati nova znanja i vještine te uspješno prevazilaziti prepreke i izazove sa kojima se susreće. Intelektualna zrelost podrazumijeva sve one funkcije koje će u školi biti i najzastupljenije, stoga se i ovaj aspekt mora ispitati pri procjeni.

3.3. Govorno-jezička sposobnost

Govorno-jezička sposobnost omogućava verbalno saopćavanje znanja, osjećaja, potreba te mišljenja drugima. Djeca počinju govoriti u periodu oko godine i po dana do dvije, a krajem druge godine počinju kreirati svoje prve kratke rečenice. Do polaska u školu djeca prođu mnogobrojne faze govora u okviru fonološkog, govornog, gramatičkog, pragmatičkog i metalingvističkog koncepta. Period četvrte i pete godine je period dječijih pitanja, na koje je važno da roditelji ili odgajatelji odgovaraju kako bi radili na proširivanju spoznaje odnosno kognitivnog razvoja, navodi Starc (2004), a isti vodi ka kreativnosti i kreativnom odnosu prema učenju i spoznavanju. Vokabular djeteta u prvom razredu po pravilu je bogat, artikulacija je čista, u stanju je primjenjivati složene gramatičke oblike te šifrirati i dešifrirati poruke. Obaveza komisije pri pedagoškoj procjeni jeste da kroz razgovor ili druge oblike procijene govorno-jezičke sposobnosti djeteta. Potencijalno je lakše procijeniti govorno-jezičke sposobnosti djeteta od drugih aspekata, jer su poprilično očite, gdje komisija kroz razgovor sa djetetom uočava sve elemente govorno-jezičkog područja. Uočene govorne teškoće kod djeteta zahtijevaju posjetu stručnjaku tačnije logopedu koji će raditi sa djetetom. U periodu od šest- sedam godina moguće su blage nečistoće u izgovoru pojedinih slova poput š, ž, č, ć, dž, đ. Govorno-jezička sposobnost implicira prepričavanje kratkih priča, događaja iz prošlosti, iniciranje i održavanje komunikacije, slušanje i sudjelovanje u grupnom razgovoru, raspoznavanje glasova i slično. Zahtjevi škole su takvi da dijete mora biti jezički sposobno, kako bi moglo pristupiti pismenim testovima, ali i usmenim. Nezrelost i u ovom aspektu rezultirala bi neuspjehom u školi, što bi možda umanjilo i njegov voljno-motivacijski aspekt. Nastavne aktivnosti će uključivati slušanje, govor, čitanje i pisanje. Sve su to elementi koji su tokom nastavnog sata najzastupljeniji, a odstupanja ili teškoće koje dijete ima u nekom od ovih segmenata može mu otežati djelovanje u odgojno-obrazovnom procesu, te na taj način smanjiti njegovu motivaciju za učenjem i usvajanjem novih vještina.

3.4. Socio-emocionalna zrelost

Odgojno-obrazovnu instituciju mnogi najviše vezuju za poticanje kognitivnog razvoja, dok je socio-emocionalni aspekt u fokusu tek kada se pojave određene teškoće i problemi u ponašanju.

Međutim socio-emocionalni aspekt čini osnovu za sve ostale aspekte zrelosti i nije zanemariv. Socio-emocionalni aspekt zrelosti se može procijeniti prilikom prvog posjeta djeteta školi, a isti se može pratiti i u toku nastavnog sata. Period polaska u školu je ujedno period odvajanja od roditelja te se u tom aspektu može primijetiti dječja emocionalna zrelost. Ponašanje djeteta otkriva mnogo o socio-emocionalnoj zrelosti, to se primjećuje u trenucima kada dijete ne želi biti bez roditelja sa nepoznatom osobom u prostoriji, sklono je plaču, strah je izražen itd. Pokazujući emocionalnu (ne)zrelost dijete pokazuje i socijalnu (ne)zrelost. Spremnost za saradnju sa drugima, komuniciranje, poštovanje potreba drugih, uvažavanje pravila čine samo neke elemente socijalne zrelosti. Prema Starc i sur. (2004) djeca na kraju druge godine života su u stanju izraziti egocentrične i socijalne emocije poput ponosa, srama, krivnje i sl., dok je nakon treće- četvrte godine dijete u stanju prikazati prve bazične emocije poput: straha, ljutnje, iznenađenja te zainteresiranosti. Period od druge godine do polaska u školu je posebno osjetljiv period koji obuhvata smjenu raznih emocija, a vremenom su sve izraženije. Djeca koja prije polaska u osnovnu školu pohađaju predškolski program lakše će se adaptirati na osnovnoškolsko okruženje, naročito jer se strah od razdvajanja sa roditeljima prevazišao već pri upisu u predškolsku ustanovu. Predškolski odgoj i obrazovanje nije obavezan na području Bosne i Hercegovine i Njemačke, osim što je u BiH godina pred polazak u osnovnu školu pohađanje predškolske ustanove zakonska obaveza. Boravak u predškolskoj ustanovi u godini pred polazak u osnovnu školu podrazumijeva kratak vremenski interval od svega dva sata u toku sedmice. Odlazak u vrtić/ predškolsku ustanovu kod djece izaziva burne reakcije na odvajanje od roditelja/staratelja. Navika pohađanja predškolske institucije, te razdvajanje od skrbnika kod djece pomaže razvoj emocionalne zrelosti, koja mu omogućava realno funkcioniranje u kasnijem periodu. Na tragu toga, i Hitrec (1991) uočava da emocionalno nezrelo dijete lako gubi motivaciju za učenje, slabo kontrolira svoje postupke, emocije, frustracije te ne podnosi školsku disciplinu i pravila. Emocionalno nezrelo dijete može burno reagirati što će rezultirati socijalnom neprihvaćenošću među vršnjacima. Dijete koje nije prihvaćeno u društvu može pokazati elemente neprimjerenog ponašanja, povući se ili imati slab školski uspjeh. Emocionalni aspekt zrelosti je usko vezan za socijalni aspekt, te se jedan i drugi isprepliću.

Čehić (2018) emocionalnu zrelost definira kao zadovoljavajući nivo tolerancije na frustracije koje će mu omogućiti obavljanje školskih zadataka te suzdržavanje od naglih emocionalnih izljeva, a socijalno zrela ličnost posjeduje osnovne norme ponašanja, spremno saraduje sa djecom i

odraslima, ravnopravan je te aktivan član društva. Dijete se u školskom okruženju, ali i van njega susreće sa mnogim izazovima, preprekama te je izloženo sistemu (samo)vrednovanja, pohvalama i kritikama što može probuditi niz emocija. Sposobnost kontroliranja emocija odnosno emocionalna stabilnost, povjerenje, samopouzdanje, emocionalna neovisnost, tolerancija na frustracije predstavlja emocionalnu zrelost. Emocionalno zrelo dijete je u stanju suočiti se sa preprekama i izazovima te korektno odgovoriti na iste. Emocionalna zrelost djeteta je važna zbog toga što dijete u školi provodi veći dio vremena odvojen od svojih roditelja/staratelja te u vezi sa tim Halilović (2018) ističe kako pretjerana emocionalna vezanost za roditelje rezultira izraženim separacijskim strahom kod djece, što može utjecati na školska postignuća, ostvarivanje komunikacije i slično. Dolazak u neočekivane ili negativne situacije, dijete može ispoljavati bijes, strah, povlačenje, jer nije emocionalno zrelo da iznese određene izazove.

U kontekstu emocionalne zrelosti govori se zapravo o emocionalnoj inteligenciji, tako Strugar i Čorak (2016) pod emocionalnom inteligencijom podrazumijevaju: svijest o vlastitim osjećanjima i sposobnostima, vladanje sobom, empatiju te društvene vještine pod kojima se misli na snalaženje u bliskim osobnim odnosima. Emocionalno inteligentno dijete prepoznaje osjećaje drugih, empatično je, zna ovladati sobom, svojim emocijama te kontrolirati ih. Emocionalna inteligencija se najbolje očituje u socijalnim grupama. Čehić (1997) na socijalno zrelo ličnost gleda kao na osobu koja se interesira za društvene probleme i njihovo uspješno rješavanje, a posjeduje sposobnost saradivanja sa drugima.

Socijalna zrelost je usko vezana za emocionalnu zrelost, a očituje se u vještini komuniciranja i saradnji sa vršnjacima, prihvatanju autoriteta, empatičnosti te prilagođavanju i poštovanju pravila i normi koje postavlja društvo. Socio-emocionalno zrelo dijete je u stanju odvojiti se od svojih roditelja i prilagoditi vršnjačkoj skupini i djelovati u istoj, dok socijalno nezrelo dijete nailazi na teškoće pri uspostavljanju komunikacije sa okolinom, ne saraduje, ne poštuje pravila i norme društva, ima teškoće pri obavljanju školskih zadataka i sl.

Tatalović Vorkapić (2013) govori o aspektu socijalizacije emocija kroz tri načina: promatranjem i oponašanjem koji se očituju u sposobnosti viđenja okoline i ljudi koja je nužna kako bi dijete ostvarilo kontakt s okolinom. Drugi način koji Tatalović Vorkapić (2013) navodi jeste u okviru modela ponašanja ljudi iz bliske okoline gdje dijete oponaša način i intenzitet emocionalnog izražavanja te posljednji način namjerno odgajanje kontrole emocija od strane roditelja/staratelja

te odgajatelja- postavljanjem granica prihvatljivog i neprihvatljivog izražavanja emocija, naročito izražavanja srdžbe gdje se usmjerava na smanjivanje intenziteta, potiče ga se na samokontrolu i uči odabiru društveno prihvatljivih oblika izražavanja.

Na osnovu tri pomenuta načina socijalizacije emocija da se zaključiti kako dijete svoje vještine uči kroz modele koje mu nudi okolina, promatranjem ili oponašanjem, a modeli mogu biti pozitivni i negativni te na taj način dijete razvija društveno (ne)prihvatljiva ponašanja.

3.5. Psihoseksualna i moralna zrelost

Ćehić (1997) uporedo sa intelektualnom i socio-emocionalnom zrelošću ubraja i psihoseksualnu i moralnu zrelost djeteta za upis u školu. „*Moralnu zrelost karakteriše prihvatanje i izvršavanje društveno korisnih normi ponašanja, dok psihoseksualnu zrelost karakteriše dobra prilagođenost na pripadnike suprotnog spola i ima pozitivan, human stav prema njima*“ (Ćehić, 1997: 12). Moralna zrelost se očituje u saradnji i kooperativnosti sa ljudima u okruženju, spremnosti za preuzimanje vlastite odgovornosti, neovisnosti, altruizmu, odsustvu konformizma i sugestibilnosti. Psihoseksualna zrelost se očituje u prihvatanju sebe i svog spola, poštovanju, razumijevanju i prihvatanju potreba suprotnog spola.

3.6. Voljno-motivacijska spremnost/ zrelost

Polaskom u osnovnu školu dijete se susreće sa novom sredinom, te dolazi u situacije u kojima se javljaju frustracije i neuspjeh, a zadatak budućeg učenika jeste prilagodba novom okruženju te sticanje sposobnosti u preovladavanju prepreka i frustracija. „*Weigert i Weigert voljno-motivacijsku spremnost uvrštavaju u socio-emocionalni aspekt spremnosti za školu*“ (Weigert i Weigert 1997, prema Reichel, 2022:31). Voljno-motivacijski aspekt se tiče i motivacije za učenje. Interesiranje za materiju koju je potrebno naučiti predstavlja preduvjet za uspješan proces učenja

i usvajanja gradiva. „Hasselhorn o voljno- motivacijskoj spremnosti za polazak u školu govori u kontekstu posjedovanja sposobnosti da je dijete u mogućnosti kontrolirati vlastita ponašanja s fokusom na odgodu zadovoljstva“ (Hasselhorn 2015, prema Reichel, 2022:31). Za voljno- motivacijsku zrelost možemo vezati samoregulirani oblik učenja koji traži aktivno učešće djeteta u vlastitom procesu učenja. Djeca koja teže samoreguliranom učenju su intrinzično motivirana, zamjenjuju trenutno zadovoljstvo kako bi postigli udaljeniji cilj, motivirani su za rad i učenje, usvajanje novih znanja i vještina te ustrajno rade na istima. Motivacija je važna komponenta koja djeluje na ishode. Motivirano dijete imat će dobre rezultate u školi, jer ima želju za učenjem, napredovanjem i usvajanjem novih znanja i vještina tačnije svega onoga što im nudi škola.

Aspekt motivacije se u kontekstu odgoja i obrazovanja ne vezuje isključivo za učenje. Motivacija je usko vezana i za socio-emocionalnu zrelost odnosno emocionalnu inteligenciju. Motivacija u tom kontekstu se tumači kao usredotočenost na cilj kako bi se frustracije i teškoće nastale usljed određenih prepreka i izazova objektivno sagledale, a time bi se usavršile određene vrline poput ustrajnosti. Neminovno je da će djeca naići na prepreke i teškoće u obavljanju školskih zadataka, međutim istrajnost učeniku omogućava nastavljanje obavljanja započetog zadatka bez obzira na prepreke i frustracije. Istrajnost omogućava postizanja željenog cilja, a učenje zahtijeva strpljenje i istrajnost, a ona leži u osnovi snage volje.

4. ULOGA RODITELJA/STARATELJA, PREDŠKOLSKIH USTANOVA I PEDAGOGA U PROCESU UPISA DJECE U PRVI RAZRED OSNOVNE ŠKOLE

Uloga i obaveza roditelja/staratelja, potom predškolskih ustanova i odgajatelja jeste pripremiti dijete za školu razvijajući njegove sposobnosti za uspješno djelovanje u školi i uspješno prevazilaženje prepreka sa kojima će se dijete sresti u školskom okruženju. U nastavku ćemo analizirati ulogu roditelja, predškolskih ustanova u procesu pripreme za školu te ulogu školskog pedagoga u procesu pedagoške procjene zrelosti djece za upis u prvi razred te testove koje koriste pri pedagoškoj procjeni.

4.1. Uloga roditelja

Obitelj je osnovna jezgra društvene zajednice odnosno prvi nukleus društva u kojem dijete raste i razvija se. Dolaskom djeteta na svijet roditelji/staratelji imaju ključnu ulogu i zadatak, a to je da pripreme dijete za život koji predstoji. Od toga koliko će dijete biti zrelo odnosno spremno za školu često zavisi i od roditeljskog stila odgajanja koji su prakticirali tokom djetetovog odrastanja. Alić (2012) razlikuje pet odgojnih roditeljskih stilova: autoritarni, autoritativni, permisivni, indolentni i odbijajući roditeljski stil. Roditelji/staratelji koji žele nesmetan rast i razvoj djeteta, dijete koje je zrelo i spremno za školu, prakticirat će autoritativni roditeljski stil. Autoritativni roditeljski stil uključuje proaktivnost i ravnotežu, gdje se pod pojmom *ravnoteža* misli na kontrolu i brižnost koja se kombinira uz emocionalnu toplinu i čvrstu kontrolu. Stil je zasnovan na komunikaciji sa djetetom koji omogućava djetetu iskazivanje misli, osjećanja, želja, a rezultira samopouzdanim, odgovornim djetetom. Dijete odraslo u obitelji koja prakticira autoritativni roditeljski stil je dijete koje je zrelo za školu, na način da će biti sposobno da komunicira sa drugima, razumije druge, izvršava svoje obaveze i zadatke te je spremno na iste, korektno reagira na neuspjehe i uspješno savladava prepreke. Svi ostali stilovi neće pomoći u kreiranju pojedinca koji je spreman i zrelo za školu.

Također disfunkcionalne obitelji u kojima je komunikacija indirektna, neodređena i autoritarna, kruto postavljena i nepromjenjiva pravila i norme, dijete zapostavljeno ili maltretirano ne mogu očekivati od djeteta dobre rezultate u školi ili dijete koje je spremno i zrelo za istu. Dijete odgajano u takvom okruženju može biti konfliktno ili povučeno, teško prilagodljivo na novo okruženje. U obiteljima koje broje npr. dvoje djece postoji šansa da jedno dijete bude zrelo drugo nezrelo.

Od samog rođenja roditelji počinju *graditi* ličnost djeteta, koja se može objasniti u kratkim crticama kroz Eriksonovu psihosocijalnu teoriju razvoja koja broji 8 stadija (Tatalović Vorkapić, 2013: 22): „*KRIZA (0-1 god.) = temeljno povjerenje – nepovjerenje, KRIZA (1-3 god.) = autonomija - sram i sumnja, KRIZA (3-6 god.) = inicijativa – krivnja, KRIZA (6-12 god.) = produktivnost – inferiornost, KRIZA (12-20 god.) = identitet - konfuzija uloga, KRIZA (20-40 god.) = intimnost – izolacija, KRIZA (40-65 god.) = plodnost – stagnacija i posljednja KRIZA (+ 65 god.) = integritet – očajanje*“.

Na osnovu datog prikaza primjećuje se kako je teorija bazirana na konceptu krize koja je preduslov za lični rast i razvoj. S obzirom na vremenski tok koji obuhvata Eriksonova teorija percipiramo kako se pojedinac razvija tokom cijelog života. Način na koji, u ovom slučaju djeteta, rješava probleme ili krize predstavlja daljnji tok njegovog života. U svakoj od ovih kriza odgojno djelovanje je simultano, ali nikako sukcesivno i rigidno. Svaka od ponuđenih kriza može se riješiti na pozitivan ili negativan način, a način na koji djeteta doživljava ili rješava krize određuje pozitivne ili negativne ishode. Visković i Višnjić Jeftić (2019) govore kako je kvaliteta roditeljstva povezana sa poticanjem dječjeg razvoja dječje autonomije, motiviranosti, dostupnosti i angažiranosti. Tako će autoritativni roditelji i funkcionalne obitelji do polaska u školu raditi na temeljnom povjerenju kod djeteta koje se očituje u sigurnosti i zadovoljavanju potreba djeteta, autonomiji te razvijanju inicijative u istraživanju i manipuliranju okolinom. Pozitivno rješavanje kriza rezultira pozitivnim razvojem i zrelošću. Četvrti stadij i polazak u školu ima obilježje produktivnosti koja se usko vezuje za odgojno-obrazovnu instituciju. Produktivan učenik uspješno savladava razne zadatke koje škola postavlja pred njega.

Također, rezultati istraživanja koje je sprovedla Matijević (2022) kao faktor koji utiče na spremnost odnosno zrelost djeteta nije isključivo roditeljska angažiranost oko djeteta, odgajaničeva motivacija i znatiželja već i određeni socio-demografski faktori kao npr. razina obrazovanja majke te obiteljski mjesečni prihodi. Visoka razina obrazovanja majke usko je povezana sa svim aspektima razvoja zrelosti, jer obrazovana majka može razumjeti zahtjeve djeteta te adekvatno odgovoriti na iste. Sa druge strane Matijević (2022) o mjesečnim prihodima govori u kontekstu stresa koji je povezan sa niskim mjesečnim primanjima koji rezultira niskom spremnošću djeteta za školu što se ujedno veže za kvalitetu i količinu podržavajućih roditeljskih aktivnosti. U ovom kontekstu ne smijemo generalizirati, veza između niskih mjesečnih primanja i loših rezultata u školi može postojati, ali nije uvijek slučaj, postoje djeca tj. obitelji koje su u teškoj finansijskoj situaciji, a školski rezultati djece su itekako dobri.

Zadatak roditelja jeste da potiču pozitivan rast i razvoj djeteta, osiguravaju poticajno okruženje za učenje i usvajanje znanja. Iznimno je važno ne stvarati pritisak djetetu pred samo testiranje, jer to može imati negativne posljedice, može se pojaviti strah kod djeteta, nesigurnost i manjak samopouzdanja. Testiranje odnosno procjena zrelosti ne provjerava znanje učenika koje će usvajati kroz obrazovanje, već se bavi procjenom sposobnosti za obrazovanje. Procjenjuju se i spoznaje

općeg karaktera npr. osnove brojanja do 10, navođenje općih informacija o sebi, boja, geometrijskih oblika, ispričati priču i slično. Postoji mnogo načina kojima se može vršiti pedagoška procjena zrelosti djece za školu te samim tim komisija za pedagošku procjenu u školama unutar BiH i Njemačke može imati različit pristup i materijal koji koristi pri testiranju aspekata zrelosti.

Pored ispunjavanja hronološkog uvjeta za polazak u školu, potom procjene fizičkog, intelektualnog, emocionalnog i socijalnog stanja djeteta, kroz kontakt sa djetetom moguće je zaključiti i uvidjeti specifičnosti djeteta, ne određujući samo stepen razvoja prema važećim normama, nego ukazati i na pojavu potencijalne nadarenosti, kreativnosti, sklonosti, interesovanja djeteta, ali i eventualnih problema u ponašanju bilo da se radi o poremećajima ličnosti, navika ili nekom obliku poremećaja u ponašanju. Hitrec (1991) tako probleme u zadovoljavanju zahtjeva škole svrstava u tri skupine: problemi kao posljedica odgojnih postupaka, problemi kao posljedica ometenosti u razvoju te problemi kao posljedica specifičnih nedostataka. U prvu skupinu Hitrec (1991) ubraja rođenje brata/sestre koje može rezultirati zanemarivanjem starijeg djeteta, ljubomorom i sl., promjenu okruženja, razvod roditelja i sl. U drugu skupinu ubrajaju se oštećenje sluha, vida i govora, tjelesni invaliditet, poremećaji ponašanja i sl. te na kraju specifične teškoće u učenju koje uključuju teškoće u stjecanju i korištenju sposobnosti govora, čitanja, pisanja i računanja.

Uočavanje određenih problema kod djeteta tokom procjene, a koje se vrši od kraja februara mjeseca do maja (u zavisnosti od područja), nudi roditeljima informacije o određenim nedostacima ili problemima koje možda ranije nisu uočili, a mogu im biti od velikog značaja kako bi radili na rješavanju ili ublažavanju istih. U slučaju određenih problema roditelji se savjetuju o posjeti stručnjaku ili ukoliko je moguće savjetuju se roditelji na koji način mogu vježbati i raditi sa djecom kako bi se nedostaci sveli na minimum ili u potpunosti otklonili do polaska u školu. Povratne informacije su roditeljima itekako potrebne. Informiranje roditelja isključivo o tome da li je dijete prošlo testiranje ili ne, nije dovoljno, jer roditelji moraju biti upućeni u jake i one slabije strane djeteta, kako bi znali na čemu trebaju raditi i šta mogu očekivati u toku obrazovnog procesa. Roditelje je potrebno upoznati da je testiranje u konačnici procjena trenutnih sposobnosti koje dijete tek treba razvijati u školi i obitelji.

4.2. Uloga predškolskih ustanova

Predškolska ustanova zajedno sa roditeljima ima ulogu u pripremanju djece za školu. Veza predškolskih ustanova i roditelja su važan prediktor dječjeg razvoja i dugoročnih postignuća. Često se analizira pitanje ko najviše doprinosi razvoju djeteta i učenju, tako Vukasović (1989) navodi kako djeca koja pohađaju predškolske ustanove se intenzivnije intelektualno razvijaju te brže postižu zrelost za školu, jer razvijaju umijeća i navike, vještine, znanja. Pohađanje predškolskih institucija svakako da ima brojne prednosti za dijete. Pohađanje predškolskog programa može pomoći učenicima da razvijaju svoje intelektualne, socio-emocionalne, govorno-jezičke i mnoge druge sposobnosti, vještine i znanja. U predškolskoj ustanovi dijete djeluje u grupi, boravi sa drugom djecom i možda najveći utjecaj predškolsko ima na socio-emocionalni aspekt. Prvenstveno dijete se odvajaju od roditelja što itekako utiče na emocije i samo ponašanje djeteta, nadalje grupa u kojoj se dijete nalazi traži komunikaciju, razmjenu informacija, igračaka, uče se poštivati pravila, saradivati i drugo. Postoje djeca koja se teško adaptiraju, ali istrajnost u mnogome pomaže. Dijete je potrebno pridobiti kako bi mogao boraviti i djelovati u grupi.

Ranije smo naveli kako vrtić odnosno predškolski program nije samo zabava, igra već i učenje, razvijanje raznih vještina, znanja svih elemenata neophodnih za daljnje školovanje ali i život. Djeca kroz igru mogu mnogo toga naučiti i veći dio vremena provedenog u predškolskim ustanovama djeca provedu u igri. Igra je aktivnost koja istodobno djetetu pruža slobodu, ali i omogućava usvajanje znanja i vještina. Kroz igru dijete aktivira i intelektualne, socio-emocionalne, moralne, govorno-jezičke sposobnosti, finu i grubu motoriku itd. Igra je aktivnost koja u potpunosti aktivira dijete da razvija svoje sposobnosti.

Djeca predškolskog uzrasta najveći dio svog vremena provode u igri što odgajateljima, ali i roditeljima/starateljima omogućava promatranje djece kroz igru te uočavanje njihovog širokog spektra mogućnosti. Igra se posmatra kao aktivnost u kojoj se dijete zabavlja, ali i uči, ona pomaže pri rastu i razvoju djeteta, pojedinca uči socijalizaciji, uči pojedinca ili grupu rješavati problemske igre ili zadatke, razvija sposobnosti i pomaže da se dijete upozna sa sobom ali i okolinom. Nižem uzrastu nužno je prilagoditi igre razvojnim karakteristikama, a zadatak odraslih jeste da osiguraju prostor za igru, igračke, materijale koji će biti korišteni te trebaju poticati igru i ukoliko je potrebno direktno učestvovati u istoj. Lazar (2007) naglašava kako je igra aktivnost koja pogoduje razvoju

intelektualne zrelosti, socio-emocionalne, moralne, motoričkih vještina te potiče motivaciju kod djeteta. Igra je jedna od najjednostavnijih načina kroz koju se dijete može mnogo čemu podučiti i zabaviti. Fizički ili tjelesni aspekt zrelosti u igri se vidi kroz motoričke vještine koje podrazumijevaju koordinaciju pokreta, finu i grubu motoriku, o kojoj se govori u jednom od prethodnih poglavlja. Tjelesni aspekt zrelosti se stiče kroz igre puzanja, trčanja, skakanja, penjanja itd. U socio-emocionalnom aspektu zrelosti, igra podrazumijeva socijalizaciju, dijeljenje, poštivanje pravila i normi, razvijanje odnosa uz stjecanje osjećaja zadovoljstva i međusobnog povezivanja. Intelektualna zrelost se može razvijati u igrama igranja uloga i imitiranja. Kognitivne vještine pomažu razvoju kritičkog razmišljanja, povezivanja uzroka i posljedica te donošenje zaključaka.

Lazar (2007) izdvaja nekoliko bitnih stavki igara za djecu te kako dijete putem igre može da: raste, razvija svoje sposobnosti (funkcionalna igra), upoznaje materijalni svijet, istražuje, provjerava, služi se i manipulira predmetima s ciljem stvaranja (konstruktivna igra), upoznaje svijet ljudi i njihove odnose, uživlja se u različite uloge putem kojih zamišlja svoje i tuđe emocije u različitim situacijama (simboličke igre, igre uloga, Kao da..., igre pretvaranja- sve su to igre u kojima dijete ima mogućnost prerade određenih situacija koje ga zbunjuju ili plaše, mogućnost rješavanja sukoba, oslobađanja napetosti i ublažavanja nesigurnosti, u igri mu je sve dopušteno, ona potiče i razvija djetetovu maštu), poštuje, slijedi ili stvara određena pravila igre, stječe samopouzdanje (čini što želi, vlada situacijom, može biti ko god želi), razvija sve svoje tjelesne, umne, socio-emocionalne te stvaralačke sposobnosti i vještine.

Djeci treba prepustiti izbor aktivnosti (igre), materijala i sl., a vlastitom aktivnošću stiču iskustva, ulaze u različite odnose, uče komunicirati i ponašati se što im omogućava da kao pojedinci djeluju u društvu, potpomažu društvo i vode ka ostvarenju zajedničkog cilja, a unutar škole će dijete bitisati u zajednici te u istoj djelovati.

Igra je aktivnost koja odgajateljima i roditeljima može mnogo toga otkriti i po pitanju prednosti i nedostataka kod djeteta. Odgajatelji imaju priliku pratiti djecu u njihovim aktivnostima, opservirati ih te i dokumentirati sve informacije o djetetovom napretku, rastu i razvoju. Visković i Višnjic Jeftić (2019) ističu kako saradnja roditelja i predškolskih ustanova omogućava razvoj i unapređenje roditeljskih kompetencija, razvoj pozitivnih odnosa te stvaranje podržavajuće društvene mreže. Odgajatelji su dužni roditeljima saopštavati informacije o djetetu o njihovom

psihofizičkom stanju te mogućim potrebama u slučaju nedostataka ili uočenih problema. Halilović (2018) kao preduvjet za procjenjivanje zrelosti djeteta vidi u povezivanju sa predškolskim ustanovama koje se nalaze u blizini osnovne škole te će kroz saradnju organizirati praćenje djece od pete do sedme godine, a rezultate uključiti u ocjenu zrelosti djeteta koja se dobije ispitivanjem u školi. Obavezan program predškolskog obrazovanja koji je u većem dijelu BiH zastupljen potencijalno omogućava pedagogima pristup informacijama o budućim učenicima.

Karić Camović (2021) smatra kako se razvoj djeteta odvija u različitim okruženjima i u različitim fazama odrastanja te je neophodno uzeti u obzir da su dječji razvojni ishodi rezultati svih interakcija koje dijete uspostavlja sa svojom okolinom. Svaki oblik interakcije djeteta sa okolinom omogućava djetetu napredak, rast i razvoj. Svako iskustvo kojem se dijete izlaže omogućava mu da nauči nešto novo, što će utjecati na aspekte zrelosti. Upravo dijete iz predškolskog okruženja prelazi u osnovnoškolsko, a sama tranzicija mora biti vrlo pažljivo sprovedena kako ne bi imala negativan utjecaj na dijete.

Promjena okruženja iz obiteljskog konteksta u vrtičko ili školsko okruženje tumači se kao tranzicija ili prelaz, a prelazi se dijele na vodoravne i okomite, gdje su okomiti prelazi, prelazi iz jedne odgojno-obrazovne zajednice (iz obitelji u vrtić ili iz vrtića u osnovnu školu), dok su vodoravni prelazi, prelazi iz jedne u drugu odgojno-obrazovnu zajednicu iste razine. Prelazi mogu biti izrazito stresni i teški i za roditelje i za dijete ukoliko se ne sprovode na odgovarajući način, bez prethodne pripreme i informiranja roditelja i djece. Zbog toga je iznimno važno raditi na saradnji i partnerstvu s obiteljima te na razini odgojno-obrazovnih institucija, umrežavanju djece, informiranju te procjeni i dokumentiranju i razumijevanju dječjeg razvoja. Karakteristike djeteta, kvalitetno obiteljsko, predškolsko i školsko okruženje kao i porodični faktori utječu na zrelost djeteta i sam njegov razvoj. U svim pomenutim elementima fokus je na dobrobiti djeteta, koju Visković i Višnjić Jeftić (2019) dijele na: aktuelnu dobrobit djeteta koja je usmjerena na *trenutno* uz poštovanje i uvažavanje osobnosti djeteta i kontekstualnih uvjeta te druga je dugoročna dobrobit usmjerena na akademska postignuća koja je prediktor pozicije pojedinca na tržištu rada. Prelazi su lakši ukoliko je kultura u kojoj je dijete odrastalo slično vrtičkom odnosno osnovnoškolskom okruženju.

Predškolske ustanove mogu raditi na umrežavanje djece te to može biti idealan način za pripremu djece za školu. Posjet osnovnoškolaca predškolskim ustanovama i obratno kako bi razmijenili

informacije o stanju unutar škole, zadacima te raznim aktivnostima mogu pomoći budućim učenicima da stvore viziju osnovne škole i olakša tranziciju, jer su na taj način upoznati sa onim što ih očekuje. Kroz razgovore sa učiteljima, odgajateljima, prvačićima ili nešto starijim razredima razredne nastave, predškolci imaju priliku postaviti pitanja koja ih zanimaju o osnovnoj školi i onom šta ih čeka. Obilazak škole i stjecanje prvog utiska je jako važno. Na taj način djeca neće imati strah od nepoznatog, tranzicija iz predškolskog u osnovnu školu će biti jednostavnija i neće utjecati mnogo na učenika, jer su prikupili određene potrebne informacije.

Uvezivanje predškolskih institucija sa osnovnim školama i prikupljanje dokumentacije iz predškolskih ustanova u mnogome bi pomoglo pedagozima i ostalim članovima komisije pri procjeni zrelosti, jer već imaju uvid u dječije prednosti i nedostatke. Uvid u psiho-fizičko stanje djeteta bi pomoglo u pripremi testova te organizaciji materijala, ali i ukoliko je potrebno obezbijedili bi se stručnjaci određenih profila da pomognu procjeni. Itekako je važno raditi na osvještavanju jačanja saradnje među svim predškolskim institucijama te osnovnim školama, jer je dobrobit djeteta najvažnija, a procjena itekako važna za dječiji uspjeh.

4.3. Uloga pedagoga i testovi za procjenu

Uloga pedagoga je mnogobrojna, a u postupku testiranja za školu itekako važna. U prethodnim poglavljima naglašeno je kako prema zakonima o osnovnom odgoju (vaspitanju) i obrazovanju u BiH komisiju za procjenu zrelosti djece za školu mogu sačinjavati učitelji, ljekari, psiholozi, pedagozi, defektolozi, u Njemačkoj direktori, odgajatelji i ljekari. Međutim ključnu ulogu u procesu ima pedagog čija procjena mora biti savjesna, pažljiva, stručna te objektivna, jer od te procjene može da zavisi budućnost djeteta u školi. Za primjer, Pedagoškim standardima i normativima za osnovni odgoj i obrazovanje Kantona Sarajevo (2024) utvrđeno je da pedagog ima zadatak procijeniti zrelost i spremnost za polazak djece u prvi razred osnovne škole i vođenje odgovarajuće evidencije i dokumentacije na propisanim obrascima. Dužnost i obaveza pedagoga, ali i ostalih članova tima za procjenu, je velika i prije same procjene, a zadatak im je da organiziraju sve administrativne pripreme neophodne za procjenu, počevši od obavezne dokumentacije koja je neophodna za upis, izvoda iz matične knjige rođenih, ljekarsko uvjerenje izdato od strane zdravstvene ustanove, kreira i priprema materijale za procjenu, priprema okruženje, upitnike za

roditelje, obrasce i mnogo toga. Nbrojeno puta smo naglasili kako je iznimno važno da procjena zrelosti bude mjerodavna, a takva može biti samo stručnim pristupom i korištenjem adekvatnih metoda i postupaka za procjenu zrelosti.

Osnovna svrha testiranja pred polazak u školu jeste dijagnoza i prognoza, a dijagnozom i prognozom se nastoji procijeniti zrelost i spremnost djeteta za školu. „*Prema Bracken svrha testiranja pred polazak u školu je: screening, dijagnoza, određivanje intervenirajućih mjera i evaluacija programa, te tako screening podrazumijeva evaluaciju velikog broja djece brzim i jeftinim pregledom u svrhu identifikacije onih koji zahtijevaju daljnju dijagnostičku procjenu, a dijagnoza uključuje period praćenja evaluacije djece koja potencijalno imaju problem, koji je otkriven u screening fazi*“ (Bracken 2004, prema Halilović, 2018:26). Nakon dijagnostike određuju se mjere pomoći djetetu, otklanjaju eventualni uzroci zastoja i nastoji se pomoći djetetu, nakon čega se vrši evaluacija programa kojim se evaluira kvalitet programa škole, ili mjera pomoći kojim se nastoji otkriti koji specifični koraci posebno doprinose efektivnosti programa kao identifikacija elemenata koje treba modifikovati.

Jurić (1977) izdvaja dva pristupa koja se koriste prilikom ispitivanja zrelosti djece za polazak u osnovnu školu, a to su: obuhvat sve djece ispitivanjem prilikom upisa i primjeni cjelokupnog postojećeg instrumentarija i orijentacijsko ispitivanje zrelosti djeteta, izdvajanje djece kod koje su uočene neke smetnje radi daljnje stručne obrade. Drugi pristup se smatra adekvatnijim i dostupan je u školama, zbog toga što smetnje uočene kod djece prilikom prvog susreta do polaska u školu mogu biti uklonjene ili smanjene. Pedagog zajedno sa stručnim timom vrši programiranje odgojnih i obrazovnih postupaka sa djecom koja imaju teškoće u razvoju i koja su to testiranjem pokazala. Čehić (2018) također izdvaja dva pristupa procjenjivanja: interdisciplinarni te multidisciplinarni, a adekvatnijim smatra multidisciplinarni pristup koji u fokus procjene postavlja dijete, dok u interdisciplinarnom pristupu u fokusu jeste pedagog te je samim tim procjena subjektivna. Procjena pedagoga mora biti objektivna te je multidisciplinarni pristup pravi način vršenja procjene u kojem se gleda na dobrobit djeteta.

Testiranja se mogu sprovesti individualno, grupno, usmeno i pismeno. Komisija odlučuje koji oblik procjene će se sprovesti. Oblik i način procjene zavisi od broja učenika koji će pristupiti testiranju, od materijalno-tehničkih uslova i same mogućnosti škole i komisije. Čehić (1997) ističe kako je najbolji način sprovođenja postupka testiranja zapravo kombiniranje, tako da se u

individualnom ispitivanju nalaze testovi sa složenijim uputstvima i većom kontrolom u toku rada. Individualnim kontaktom saznajemo o osobinama ponašanja i snalaženja kada je dijete samo sa ispitivačem (pedagogom). Sa druge strane grupnim ispitivanjem saznajemo više o socijalnom ponašanju djeteta u grupi, kako dijete funkcioniše sa vršnjacima i kako se ophodi prema njima i sl. ali i u prisustvu roditelja. U zavisnosti od načela škole procjeni također mogu prisustvovati roditelji. Prisustvo roditelja može pomoći učeniku da postigne dobre rezultate prilikom testiranja, ali može i ometati njegovu prirodnost te takva procjena može dati *iskrivljene* rezultate o dječijoj zrelosti za školu.

Proces procjene počinje razgovorom nakon čega se sa djetetom prolaze standardizirani testovi, razni materijali primjereni uzrastu od pet i po godina odnosno šest, a zadatak učenika jeste da postigne validne rezultate za tu uzrast, kako bi od septembra, a u Njemačkoj u određenim pokrajinama od sredine augusta postao đak prvak. Postoje razne vrste testova koje se koriste prilikom procjene, a najpoznatija je Baterija testova Ejuba Čehića. Čehić (1997) izdvaja sljedeće testove koji se koriste za procjenu djece za upis u prvi razred: upoređivanje znakova, neposredno pamćenje slika, pamćenje riječi, lavirint, test šifre, test porodičnih odnosa, test crteža ljudske figure te mnoge druge, a pored testova ponuđen je i protokol za promatranje te upitnici za roditelje i ljekare. Od 2021. godine dostupan je i Priručnik instrumentariju procjene spremnosti djece za polazak u školu, koji se u pojedinim školama u Bosni i Hercegovini koristi, npr. u Osnovnoj školi Safvet-beg Bašagić u Sarajevu, Zeničko-dobojskom kantonu. Priručnik je sastavljen od nekoliko testova među kojima je: test razlike, test sličnosti, numerički test te test precrtavanja. Uz zadatke postavljene su i detaljne upute primjene, rješenja zadataka, definiran je i način ocjenjivanja te sadrži slikovni test sa izražajnim aplikacijama. Pored testova za djecu priručnik sadrži i upitnik za roditelje čija je svrha procijeniti socio-emocionalnu zrelost na osnovu kojeg komisija može dobiti cjelovitu sliku djeteta, njegovog razvoja i stepena njegove trenutne razvijenosti. Test precrtavanja prvenstveno nastoji ispitati dječiju grafomotoriku, posebno finu motoriku, oko-ruka, potom se procjenjuje njegova organizacija prostora, vizualna percepcija te sposobnost grafičkog predstavljanja, dok se testovima sličnosti i razlike nastoji procijeniti dječija sposobnost uočavanja. Reichel (2023) u svojoj doktorskoj disertaciji ističe nekoliko vrsta testova za procjenu zrelosti za školu među kojima je prvi „Göppinger sprachfreier Schuleingangstest“ (Göppingerov nejezički test za upis u školu) koji se koristi za utvrđivanje kognitivnih, finih motoričkih i društvenih vještina

relevantnih za školu. Test se sastoji od deset podtestova koji uključuju područja: percepcije forme, finih motoričkih sposobnosti, određivanja odnosa količine, veličine i reda, vještine posmatranja, kritičko zapažanje, sposobnost koncentracije, pamćenje, vizuelno uočavanje i procjena, jezik i sadržaj te upućivanje na opšti nivo razvoja. Ova vrsta testa omogućava utvrđivanje preduvjeta za pohađanje škole i pruža informacije za kasniji (dijagnostički) odgojno-obrazovni rad. Pojedinačni suptestovi imaju jasnu vezu s kasnijim školskim uspjehom, daju informacije o stepenu razvoja ili testiraju djetetovu spremnost za učenje i izvođenje, kao i spremnost za rad, uključujući određena društvena ponašanja. Potom govori o Kieler Einschulungsverfahren ili Proceduri upisa u školu u Kielu. Ova vrsta testa kreirana je od strane Ministarstva kulture Schleswig- Holstein (Šlesvig-Holštajna) sa školskim psiholozima u saradnji sa direktorima i učiteljima škola, a nakon četiri godine testiranja i daljnjeg razvoja koristi se u ukupno 16 osnovnih škola u pomenutoj pokrajini u Njemačkoj. Test se sastoji iz tri dijela: roditeljskog sastanka, potom igre sa dva nastavnika i maksimalno šestoro djece i na kraju razgovora učitelja nasamo sa djetetom. Detalji testa će biti opisani u rezultatima istraživanja. Posljednja vrsta testa koju autor bilježi jeste SST ili Schulstarter. Test je kreiran u svrhu pružanja podrške djeci i učiteljima za početak škole. Test obuhvata sedam područja: govorno-jezičke sposobnosti, prostornu orijentaciju, precrtavanje, foneme, pamćenje, osnovne matematičke vještine i društveno područje. Svi prethodno pomenuti testovi imaju za cilj procijeniti aspekte dječije zrelosti, a kroz svaki od njih se proteže ispitivanje socio-emocionalnog aspekta zrelosti koji se najviše testira u društvenim grupama.

Nakon obavljenog testiranja komisija na čelu sa pedagogom analizira i interpretira rezultate prikupljene testiranjem. Ukoliko se kod djeteta uoče određene teškoće stručni tim za procjenu može predložiti provođenje dodatnih specijalističkih pregleda ili se provodi pedagoška opservacija, koja se kako Zrilić (2012) navodi sprovodi u slučajevima kada djetetove teškoće nisu uočene prije dolaska u osnovnu školu. Obaveza pedagoga jeste da nakon obavljenog testiranja obavijesti roditelje o rezultatima te ukoliko je potrebna podrška djetetu obavijeste i upute roditelje u proceduru kako bi se do polaska u školu nedostaci minimizirali ili eventualno otklonili. Daljnja procedura koju pedagog obavlja nakon svih sprovedenih procjena jeste formiranje odjeljenja, praćenje odgojno-obrazovnog rada, savjetodavni rad sa roditeljima, učenicima, nastavnicima i dr. Moguće je da će pedagog obaviti veći dio posla tokom procesa testiranja djece za upis u školu, ali na kraju samog procesa pedagog zajedno sa ostatkom stručnog tima analizira i razgovara sa

stručnim timom o provedenom testiranju djece i rezultatima dobivenim tokom procjene. Širok je spektar zadataka i obaveza koje pedagog treba obaviti. Poseban naglasak se stavlja na procjenu zrelosti jer procjena među svim ostalim obavezama iziskuje zaista veliki posao koji podrazumijeva kreiranje i pripremu materijala, upitnika, pripremu prostora, dogovor sa ostalim članovima komisije, sprovođenje procjene, analiziranje rezultata, formiranje odjeljenja, praćenje odgojno-obrazovnog rada, savjetodavni rad i dr. Najveći dio posla pri procjeni obavlja pedagog, a jedan je od onih koji radi na unapređivanju odgojno-obrazovnog rada.

Pored forme koju je važno ispuniti pri pedagoškoj procjeni zrelosti pedagog kao stručni saradnik mora razmišljati o svrsi i smislu testiranja te se toga mora pridržavati prije nego li rigidnih administrativnih zahtijeva.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

5. METODOLŠKI DIO

5.1. Predmet istraživanja

Upisom u prvi razred osnovne škole kao odgojno-obrazovne institucije dijete postaje dio organizirane i strukturirane sredine, u kojoj stiče novu socijalnu mrežu, usvaja nastavni sadržaj, ali i biva izložen sistemu učenja, takmičenja i vrednovanja, uz mogućnost doživljavanja i uspjeha i neuspjeha. Formalna pretpostavka za upis u prvi razred osnovne škole je procjena zrelosti. Ona se ostvaruje primjenom različitih individualnih i grupnih testova putem kojih se procjenjuje tjelesna, psihomotorna, intelektualna te socio-emocionalna zrelost djeteta. Procjenjujući stepen zrelosti djece u okviru prethodno pomenutih aspekata ispituje se njihova spremnost za ispunjavanje zahtjeva škole, savladavanja sadržaja koji su predviđeni nastavnim planom i programom, ali i uspostavljanjem socijalnih odnosa. Stručna i pažljiva pedagoška procjena zrelosti djece za upis u školu nudi roditeljima uvid u sposobnosti i umijeća djeteta odnosno daje smjernice na čemu trebaju raditi s ciljem pripreme za polazak u prvi razred osnovne škole. Također, i samim učiteljima olakšava kreiranje polazišta vlastitog pedagoškog djelovanja na osnovu uvida u rezultate testiranja i procjene zrelosti budućih učenika. Prema zakonskoj sistematizaciji poslova, jedan od stalnih radnih zadataka školskog pedagoga je procjena zrelosti budućih učenika koju provodi sa ostatkom stručnog tima škole. Procjena zrelosti djece vrši se kontinuirano svake godine, što sa sobom donosi nove izazove s kojima se suočava stručni tim.

Predmet istraživanja je bio utvrditi na koji način se vrši procjena zrelosti djece za upis u osnovnu školu u Bosni i Hercegovini i Njemačkoj. Prikupljeni podaci daju uvid u pedagošku praksu pri realiziranju procesa pedagoške procjene zrelosti za upis u školu različitih odgojno-obrazovnih konteksta dvije države.

5.2. Cilj istraživanja

Cilj rada je istražiti proces pedagoške procjene zrelosti djece za upis u prvi razred osnovne škole u Bosni i Hercegovini i Njemačkoj.

5.3. Zadaci istraživanja

1. Analizirati elemente pedagoške procjene zrelosti za upis u prvi razred osnovne škole u zakonima o osnovnoj školi u Bosni i Hercegovini i Njemačkoj.
2. Utvrditi svrhu pedagoške procjene zrelosti za upis u školu.
3. Ispitati način pedagoške procjene zrelosti djece za upis u školu u BiH i Njemačkoj.
4. Analizirati testove koji se koriste za pedagošku procjenu zrelosti djece za upis u školu u obje države.
5. Utvrditi da li se i na koji način analiziraju i koriste prikupljeni podaci nakon testiranja ili tokom pedagoške procjene zrelosti.
6. Ispitati da li roditelji zaprimaju povratnu informaciju o rezultatima testiranja zrelosti djece.
7. Ispitati prepreke i izazove sa kojima se susreću pedagozi u BiH i Njemačkoj prilikom pedagoške procjene zrelosti.

5.4. Istraživačka pitanja

Za razliku od kvantitativnih istraživanja koja nalažu postavljanje glavne hipoteze i pothipoteza, kvalitativna istraživanja nalažu postavljanje istraživačkih pitanja u odnosu na zadatke istraživanja. Istraživačka pitanja su slijedeća:

1. Na koji način elementi pedagoške procjene zrelosti za upis u prvi razred osnovne škole determiniraju pedagošku praksu u BiH i Njemačkoj?
2. Koja je svrha pedagoške procjene zrelosti za upis u školu?
3. Na koji način se vrši pedagoška procjena zrelosti djece za upis u školu u BiH i Njemačkoj?
4. Koji testovi se koriste za procjenu zrelosti djece za upis u školu?
5. Da li se i na koji način analiziraju i koriste prikupljeni podaci nakon testiranja ili tokom pedagoške procjene zrelosti?
6. Da li roditelji zaprimaju povratnu informaciju o rezultatima testiranja zrelosti djece?
7. Sa kojim preprekama i izazovima se susreću pedagozi u BiH i Njemačkoj?

5.5. Metode istraživanja

U ovom radu su se koristile slijedeće metode: metoda analize sadržaja, deskriptivna metoda, survey metoda te komparativna metoda.

5.5.1. Metoda analize sadržaja

Tkalac Verčić i sur. (2010) metodu analize sadržaja definiraju kao metodu pomoću koje se prikupljaju podaci iz informacijskog materijala i tekstova. Metoda analize sadržaja se u ovom radu koristila kako bi se istražilo na koji način zakonska legislativa objašnjava proces procjene zrelosti u Bosni i Hercegovini i Njemačkoj. Za analizu su korišteni zakoni o osnovnom odgoju i obrazovanju u BiH i Njemačkoj kojima su analizirani članovi zakona koji govore o upisu djece u prvi razred osnovne škole.

5.5.2. Deskriptivna metoda

Deskriptivnu metodu Mužić (1999) u istraživanju odgoja i obrazovanja definira kao skup znanstveno istraživačkih postupaka s kojima se opisuju pojave u odgoju i obrazovanju, tj. ispituje se stanje, a time i njihove osobine, a bez obzira na njihove uzroke. Deskriptivnom metodom ostvarit će se uvid u pedagošku praksu, način i svrhu procjene zrelosti djece za upis u školu, te utvrditi da li se i na koji način analiziraju i koriste prikupljeni podaci tokom procjene zrelosti. Deskriptivnom metodom se mogu izvesti zaključci koji mogu poslužiti pedagozima kako unaprijediti vlastitu odgojno-obrazovna praksu, ali i novim istraživačima kao polazište za neka nova istraživačka pitanja u Bosni i Hercegovini te Njemačkoj.

5.5.3. Survey metoda

Cohen i sur. (2007) survey metodu definiraju kao metodu koja je pogodna za ispitivanje stavova, mišljenja, pogleda i znanja o određenim problemima. Uz pomoć survey metode došli smo do

podataka o načinu realiziranja pedagoške procjene zrelosti djece za upis u osnovnu školu u BiH i Njemačkoj.

5.5.4. Komparativna metoda

Knežević Florić i Ninković (2012) komparativnu metodu definiraju kao poređenje i uviđanje sličnosti i razlika proučavanih vaspitnih fenomena (pojava, procesa, stanja). U radu se kreirao komparativni pregled istraženih elemenata tj. “toposa“ poput prepreka i izazova sa kojima se susreću pedagozi u procesu procjene zrelosti, oblika testiranja koji se sprovode u BiH i Njemačkoj, ali i zakonskih legislativa kojima će se dati uvid u moguće različitosti u zakonima, a koji se tiču pedagoške procjene zrelosti za upis u školu.

5.6. Tehnike istraživanja

5.6.1. Rad na pedagoškoj dokumentaciji

Prema Mužiću (1999) rad na pedagoškoj dokumentaciji se definira kao analiziranje pisanih dokumenata poput zakona, podzakonskih propisa o prosvjeti, dokumenti i spisi odgojno-obrazovnih vlasti i ustanova i slično. Radom na pedagoškoj dokumentaciji analizirani su testovi/obrasci za procjenu zrelosti djece za upis u osnovnu školu u Bosni i Hercegovini i Njemačkoj.

5.6.2. Intervjuiranje

Intervjuiranje spada u kvalitativne tehnike prikupljanja podataka, koju Knežević Florić i Ninković (2012) definiraju kao razgovor između dvije ili više osoba koji, u svrhu prikupljanja podataka relevantnih za problem istraživanja, intervjuer inicira (pokreće) i usmjerava. Cilj intervjuiranja jeste prikupljanje odgovora od strane ispitanika odnosno pedagoga sa područja Njemačke i Bosne i Hercegovine. Primjenom intervjua sa pedagozima i direktorima osnovnih škola, odgajateljima

te šefovima Odjela u Ministarstvima obrazovanja i kulture u pokrajinama Njemačke, ispitat će se proces procjene zrelosti u BiH i Njemačkoj, tačnije ispitat će se pedagoška procjena u praksi, oblici testiranja, svrha, prepreke i izazovi sa kojima se susreću pedagozi.

5.7. Instrumenti istraživanja

U skladu sa tehnikama istraživanja kreiran je instrumentarij koji se sastoji od evidencionog lista, matrice analize te protokola intervjuja. Rad na pedagoškoj dokumentaciji iziskuje evidencioni list kao instrument, dok tehnika intervjuiranje zahtjeva protokol intervjuja te matricu analize.

5.7.1. Evidencioni list

Prema Miljević (2007) obrasci za analizu dokumenata odnosno evidencioni list može biti formiran kao pojedinačni i skupni obrazac. Evidencioni list kao instrument koji je po sadržaju sličan kodeksu bi trebao da sadrži podatke o autoru, dokumentu i iskazu saglasno sa sadržajem kodeksa.

U radu je kreiran jedan evidencioni list koji je služio analizi zakonske legislative odnosno zakona o predškolskom i osnovnom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini te Njemačkoj. Fokus je bio na analizi članova zakona koji govore o upisu djece u prvi razred osnovne škole.

5.7.2. Matrica analize

Matrica analize se koristila u svrhu kompariranja elemenata procesa pedagoške procjene zrelosti djece za polazak u školu u Bosni i Hercegovini i Njemačkoj. Indikatori koji su se komparirali su sljedeći: informiranje roditelja o procesu upisa djece u školu, priprema škole za pedagošku procjenu zrelosti, članovi tima za pedagošku procjenu zrelosti djece, priprema članova tima za pedagošku procjenu, uloga pedagoga, upute u proces pedagoške procjene, aspekti zrelosti, način realiziranja pedagoške procjene, testovi, pristupi testiranju, prisustvo roditelja, svrha pedagoške procjene, obavještanje roditelja o rezultatima testiranja, ključne informacije, savjetovanje

roditelja, analiziranje i kompariranje testova sa postignućima u školi, prilagođavanje testova, mjerodavnost pedagoške procjene i ponavljanje postupka, izazovi i prepreke pri pedagoškoj procjeni te učešće pedagoga/odgajatelja predškolskih ustanova pri pedagoškoj procjeni zrelosti.

5.7.3. Protokol intervjua

Za potrebe intervjuiranja kreiran je protokol polustrukturiranog intervjua sa pitanjima u kojima je jasno određena shema, a pitanja su otvorenog tipa. Protokol intervjua za bosanskohercegovačke ispitanike sadrži 22 glavna pitanja i pet podpitanja, dok su njemački ispitanici imali jedno ekstra pitanje te tako 23 glavna pitanja te sedam podpitanja koji se tiču pedagoške procjene zrelosti u praksi. Kroz razgovore sa ispitanicima ispitali smo na koji način se pripremaju za pedagošku procjenu zrelosti, koje aspekte zrelosti procjenjuju te koji su najvažniji, koja je uloga pedagoga u pedagoškoj procjeni zrelosti djece za upis. Intervjuiranjem smo nastojali ispitati koje oblike testova koriste te sa kojim se preprekama i izazovima susreću.

5.8. Uzorak istraživanja

U radu su prisutne dvije vrste uzoraka probabilistički i neprobabilistički uzorak. S obzirom na ispitanike iz Bosne i Hercegovine i Njemačke, uzorak iz Bosne i Hercegovine je probabilistički tačnije klusterski, dok su ispitanici iz Njemačke prigodni uzorak, neprobabilistički. Ispitanici iz Njemačke birani su na način da se iz svake pokrajine nasumično izabralo nekoliko gradova i osnovnih škola te vrtića, kojima su poslani upiti na učešće u istraživanju. U istraživanju je učestvovalo ukupno 37 ispitanika, od toga 11 pedagoga osnovnih škola iz Bosne i Hercegovine te jedan psiholog na zamjeni pedagoga i 25 ispitanika iz Njemačke. Ispitanici iz Njemačke su raznovrsni te su uključivali: dva odgajatelja iz predškolskih ustanova, 18 direktora osnovnih škola te pet šefova odjela u Ministarstvima obrazovanja i kulture u pokrajinama.

Uzorak istraživanja su sačinjavali i sljedeći zakoni i pravilnici: Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju Bosne i Hercegovine (2007), Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju Bosne i Hercegovine (2007), Pravilnik o prijemu i boravku djece u vrtićima „JU

Djeca Sarajeva“ Sarajevo (2023), Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju Kantona Sarajevo (2004), Zakon o osnovnoj školi Zeničko-dobojskog kantona (2004), Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju Hercegovačko-neretvanske županije (2004), Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju Unsko-sanskog kantona (2004), Zakon o osnovnoj školi Srednjobosanskog kantona (2004), Zakonu o odgoju i obrazovanju Zapadno-hercegovačkog kantona (2004), Zakon o osnovnom školstvu Posavskog kantona (2004), Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju Bosansko-podrinjskog kantona (2004), Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju Tuzlanskog kantona (2020), Zakon o osnovnom vaspitanju i obrazovanju Republike Srpske (2022), Zakon o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama Brčko distrikta (2024), Pedagoški standardi i normativi za osnovni odgoj i obrazovanje Kantona Sarajevo (2024) te njemački školski zakoni pokrajina: Schulgesetz für Baden-Württemberg (1983), Bayerisches Gesetz über das Erziehungs- und Unterrichtswesen (2000), Schulgesetz für Berlin (2004), Gesetz über die Schulen im Land Brandenburg (Brandenburgisches Schulgesetz - BbgSchulG) (2002), Bremisches Schulgesetz (BremSchulG) (2005), Bremisches Schulverwaltungsgesetz (BremSchVwG) (2005), Hamburgisches Schulgesetz (HmbSG) (1997), Hessisches Schulgesetz (2017), Schulgesetz für das Land Mecklenburg-Vorpommern (2009), Niedersächsisches Schulgesetz (NSchG) (1998), Schulgesetz für das Land Nordrhein-Westfalen (Schulgesetz NRW - SchulG) (2005), Schulgesetz Rheinland-Pfalz (2004), Schulordnungsgesetz – SchoG Saarland (1996), Schulpflichtgesetz Saarland (1996), Sächsisches Schulgesetz (2018), Schulgesetz des Landes Sachsen-Anhalt (2018), Schleswig-Holsteinisches Schulgesetz (Schulgesetz - SchulG) (2007) i Thüringer Schulgesetz (Thür-SchulG) (2003). Prikupljeni rezultati se ne mogu generalizirati, ilustrativnog su karaktera i pružaju isključivo smjernice za ovaj složeni fenomen.

**ANALIZA I INTERPRETACIJA
REZULTATA ISTRAŽIVANJA**

6. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Cilj rada je bio istražiti proces pedagoške procjene zrelosti djece za upis u prvi razred osnovne škole u Bosni i Hercegovini i Njemačkoj. Shodno tome sprovedeno je istraživanje sa ispitanicima iz Njemačke i Bosne i Hercegovine o iskustvima pedagoške procjene zrelosti djece za polazak u školu u školskoj praksi. Istraživanju su pristupili pedagozi osnovnih škola sa područja cijele Bosne i Hercegovine, te direktori osnovnih škola, odgajatelji predškolskih ustanova i šefovi odjela u Ministarstvima obrazovanja i kulture u Njemačkoj. Instrumenti koji su korišteni u istraživanju su protokoli intervjua za ispitanike sa područja Njemačke i Bosne i Hercegovine, matrica analize te evidencioni list. U skladu sa oblastima i istraživačkim zadacima biće prikazani rezultati istraživanja. Interpretacija odgovora ispitanika će biti prikazana narativno i putem tabelarnog prikaza.

Kroz ovaj rad postavljeno je sedam istraživačkih zadataka gdje ćemo na prvo istraživačko pitanje odgovoriti segmentirano kroz tematske cjeline koje smo formilirali slijedeći ostala istraživačka pitanja:

- ✓ Svrha pedagoške procjene
- ✓ Način realizacije pedagoške procjene zrelosti djece za upis u školu
- ✓ Analiza testova za pedagošku procjenu zrelosti djece za upis u školu
- ✓ Praćenje napretka djece kroz analizu testova
- ✓ Informiranje roditelja o rezultatima procjene i savjetovanje
- ✓ Prepreke i izazovi

Prikupljeni rezultati mogu poslužiti pedagozima kako bi unaprijedili vlastitu odgojno-obrazovnu praksu, ali i novim istraživačima kao polazište za neka nova istraživačka pitanja u Bosni i Hercegovini te Njemačkoj. Rezultati prikupljeni istraživanjem su interpretirani i prikazani u nastavku te se ne mogu generalizirati.

6.1. Svrha pedagoške procjene

Drugim zadatkom istraživanja nastoji se ispitati svrha i cilj pedagoške procjene zrelosti djece za upis u osnovnu školu. Glavni zadatak pedagoške procjene jeste utvrditi trenutni nivo dječijeg razvoja, spremnosti i zrelosti za polazak u školu, međutim pedagoška procjena implicira i niz benefita za nastavnici i stručni kadar škole. Pedagoška procjena zrelosti djece umnogome pomaže pedagozima i učiteljima pri organizaciji nastave, razreda, rada škole i slično. Osnovna svrha testiranja pred polazak u školu jeste dijagnoza i prognoza, a dijagnozom i prognozom se nastoji procijeniti dječija zrelost i spremnost za školu. „*Prema Bracken svrha testiranja pred polazak u školu je: screening, dijagnoza, određivanje intervenirajućih mjera i evaluacija programa, te tako screening podrazumijeva evaluaciju velikog broja djece brzim i jeftinim pregledom u svrhu identifikacije onih koji zahtijevaju daljnju dijagnostičku procjenu, a dijagnoza uključuje period praćenja evaluacije djece koja potencijalno imaju problem, koji je otkriven u screening fazi*“ (Bracken 2004, prema Halilović, 2018:26). Analizom odgovora ispitanika iz Bosne i Hercegovine i Njemačke potvrđuje se teza autora Brackena o dijagnostičkoj i prognostičkoj ulozi pedagoške procjene. Tako pedagozi, učesnici istraživanja iz Kantona Sarajevo, Srednjobosanskog kantona, Hercegovačko-neretvanskog, Zeničko-dobojskog kantona, Brčko distrikta i psiholog iz Republike Srpske ističu dijagnostičku i prognostičku ulogu pedagoške procjene u kojem dijagnostika podrazumijeva procjenu svih segmenata razvoja, a prognostika bi trebala pomoći učiteljima da prilagode svoj rad s djetetom. I pedagogica iz Tuzlanskog kantona mišljenja je da osnovna svrha pedagoške procjene jeste utvrđivanje okvirnog nivoa razvoja djeteta, procjena sposobnosti za daljnji razvoj i napredak te utvrđivanje da li postoje određena odstupanja u razvoju djeteta radi eventualnih dodatnih specijalističkih pregleda. Utvrđivanje trenutnog stepena dječijeg razvoja daje uvid pedagozima i učiteljima na koji način je potrebno prilagoditi rad dječijoj zrelosti i mogućnostima te u kojim segmentima je nužno raditi na unapređenju vještina i znanja.

Osim što je svrha pedagoške procjene utvrditi trenutni stepen dječijeg psihofizičkog stanja, pedagoška procjena može pomoći i u formiranju prvih razreda odnosno odjeljenja u školi. Čehić (2018) navodi kako se procjena realizira sa svrhom utvrđivanja trenutnog nivoa razvoja djeteta te nudi preporuke za dalji rad i strukturiranje odjeljenja. O pomoći pedagoške procjene za formiranje odjeljenja govore i pedagozi u Bosni i Hercegovini. Pedagozi ispitanici iz Kantona 10, Unsko-

sanskog kantona, Zapadno-hercegovačkog kantona, Zeničko-dobojskog kantona i Bosansko-podrinjskog kantona pojašnjavaju važnost ravnopravnosti pri formiranju razreda. Kako navode prilikom formiranja razreda odnosno odjeljenja nastoje se oformiti odjeljenja u kojima će se naći kombinacija djece sa dva ili jednim roditeljem/starateljem ili bez skrbnika, kombinacija dobrih i manje dobrih učenika i sl. Načelno nastoje se formirati odjeljenja u kojima će ravnopravno biti zastupljene sve karakteristike i osobnosti učenika. Pedagogica iz Posavskog kantona poseban fokus stavlja na ulogu učiteljice te se svi podaci sa pedagoške procjene o svakom budućem učeniku prosljeđuju učiteljici, što joj može pomoći prije samog dolaska u učionicu kako bi se i sama na vrijeme pripremila za raznolikost u dječijim sposobnostima.

Glavna svrha pedagoške procjene za ispitanike iz Njemačke jeste procjena i utvrđivanje spremnosti djece za školu te otkrivanje prednosti i nedostataka u aspektima kognitivnog, socio-emocionalnog ili tjelesnog razvoja. Učesnica istraživanja, direktorica jedne osnovne škole u Hamburgu ističe kako uloga pedagoške procjene zrelosti omogućava i formiranje razreda i odjeljenja. Prema Bracken (2004) svrha testiranja pred polazak u školu je: screening, dijagnoza, određivanje intervenirajućih mjera i evaluacija programa što u biti pedagozi i ostali članovi komisije za procjenu i obavljaju. Određivanje intervenirajućih mjera implicira savjetovanje roditelja za potrebno potencijalno pružanje stručne pomoći djetetu ili se nude preporuke za vježbanje kod kuće sa roditeljima. S tim u vezi direktorice osnovnih škola u Bayernu i Mecklenburg-Vorpommernu poseban akcenat stavljaju na roditelje. Utvrđivanjem trenutnog razvojnog stepena djeteta i otkrivanjem određenih nedostataka kod djece nastoji se obavijestiti roditelje, uputiti ih i savjetovati na koji način mogu bolje pripremiti dijete za školu te ukoliko je potrebno uputiti ih o mogućim vidovima stručne podrške ili alternativnim oblicima školovanja. Do polaska u školu dijete je u mogućnosti raditi sa roditeljima ili stručnim saradnicima na ublažavanju i prevazilaženju određenih nedostataka, prepreka ili teškoća što mu može omogućiti nesmetano školovanje. Svrha pedagoške procjene je i pružanje uvida roditeljima o dječijim mogućnostima i stepenu razvoja, kako bi članovi aktiva za procjenu mogli savjetovati roditelje i uputiti ih na koji način raditi na poboljšanju određenih segmenata rasta i razvoja. Direktorica jedne osnovne škole u Saarlandu također pojašnjava kako se testiranjem djece nastoji olakšati djeci dolazak i polazak u školu. Korektna i mjerodavna procjena zrelosti djece može otkriti jake i slabe strane djeteta u segmentu kognitivnog aspekta zrelosti, socio-emocionalnog, govorno-jezičkog aspekta, motoričkog i slično. Uočavanje nedostataka u pomenutim aspektima, a koji se mogu

korigirati ili svesti na minimum uz rad sa roditeljima ili stručnim kadrom poput logopeda i sl, može olakšati djetetovo pohađanje škole te će na taj način uživati u školskim danima.

Ispitanici iz BiH i Njemačke su jedinstveni u odgovorima te smatraju kako je uloga pedagoške procjene dijagnostička i prognostička te pruža uvid u trenutačni dječiji stepen razvoja, procjenu sposobnosti za daljnji razvoj i napredak te pruža mogućnost uvida u postojanje određenih odstupanja u razvoju djeteta radi eventualnih dodatnih specijalističkih pregleda. Prema mišljenjima ispitanika, pedagoška procjena omogućava pedagozima i učiteljima formiranje razreda i odjeljenja, ali i omogućava pripremu učitelja za rad sa budućim učenicima i prilagođavanje dječijim razvojnim sposobnostima. Ispitanici iz BiH u okviru svrhe pedagoške procjene nisu pominjali roditelje, dok su ispitanici iz Njemačke naveli kako roditelji/staratelji imaju veliku ulogu u dodatnoj pripremi djece za školu, vježbanju ukoliko su se rezultati procjene pokazali nešto lošijim. Do polaska u školu roditelji su u prilici raditi sa svojim odgajanicima, poboljšati ih u određenim segmentima što će im umnogome olakšati nesmetano izvršavanje školskih zadataka.

6.2. Način realizacije pedagoške procjene

Treći istraživački zadatak obuhvata pitanja načina realizacije pedagoške procjene i svih elemenata relevantnih za realizaciju procesa. Kroz ovaj istraživački zadatak će se analizirati pitanja koja impliciraju:

- ✓ Sredstva informiranja roditelja o procesu upisa djece u školu
- ✓ Sastav članova tima za pedagošku procjenu zrelosti djece za školu
- ✓ Uloga školskog pedagoga pri pedagoškoj procjeni zrelosti
- ✓ Priprema članova tima i škole za pedagošku procjenu
- ✓ Upute o realizaciji pedagoške procjene
- ✓ Način realizacije pedagoške procjene

6.2.1. Sredstva informiranja roditelja o procesu upisa djece u školu

Roditelje je važno na vrijeme informirati o terminima, samoj proceduri i potrebnoj dokumentaciji za upis djece u školu. U zakonskoj legislativi Bosne i Hercegovine i Njemačke navedena je hronološka dob kao važan kriterij za upis u osnovnu školu te se u skladu sa zakonskim aktima obje države, djeca upisuju u školu sa pet i po odnosno šest godina. To je jedan od kriterija koji je roditeljima zacijelo poznat, međutim kroz ovo pitanje i analizom odgovora ispitanika prikazat ćemo kojim sredstvima informiranja se obavještavaju roditelji o terminima i proceduri pedagoške procjene dječije zrelosti za školu. U nastavku ćemo kroz tabelu br. 1 prikazati način i sredstva informiranja roditelja o procesu upisa djece u školu u BiH.

Tabela br. 1. Sredstva informiranja roditelja o procesu upisa djece u školu u BiH

<i>Područje</i>	<i>Sredstva informiranja</i>
<i>FBiH</i>	
<i>Kanton Sarajevo</i>	Web stranica škole Facebook profil škole Oglasna ploča
<i>Hercegovačko-neretvanski kanton</i>	Facebook profil škole Interna oglašavanja Radio Konjic
<i>Zapadno-hercegovački kanton</i>	Mediji E-prijava Odjelu društvenih djelatnosti
<i>Unsko-sanski kanton</i>	Službena stranica škole Obavijest na ulazu područnih i centralnih osnovnih škola Dom zdravlja
<i>Kanton 10</i>	Služba za opću upravu i društvene djelatnosti grada Livna
<i>Tuzlanski kanton</i>	Predškolske ustanove Lokalni mediji Društvene mreže Web stranica škole

<i>Zeničko-dobojski kanton</i>	Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Predškolske ustanove
<i>Srednjobosanski kanton</i>	Predškolske ustanove Facebook profil škole Obavještenja na posjećenijim objektima
<i>Posavski kanton</i>	Predškolske ustanove Informativno pismo
<i>Bosansko-podrinjski kanton</i>	Resorno Ministarstvo obrazovanja
<i>Brčko distrikt</i>	Predškolska ustanova
<i>Republika Srpska</i>	Telefonski pozivi Mail Obavijest na vratima škole

Na osnovu prikazane tablice možemo utvrditi kako u Bosni i Hercegovini postoje različiti načini informiranja roditelja o procesu upisa u školu. Sredstva informiranja sežu od društvenih mreža, web stranica škola, medija do obavijesti na oglasnim pločama pri ulazu u školu. Prema navodima pedagogice iz Brčko distrikta to je područje jedino u BiH koje nema sistemski riješen način informiranja roditelja te su odgajatelji u predškolskim ustanovama jedini izvor informacija za roditelje. Roditelji najčešće za vrijeme trajanja pripreme nastave prikupljaju relevantne informacije od odgajatelja, koji realizuju pripremu nastavu, a neke od informacija koje se nude roditeljima su vrijeme testiranja, struktura komisije za procjenu zrelosti djece, tj. koji stručni saradnici, pedagog, psiholog ili logoped su prisutni na testiranju. Halilović (2018) navodi kako preduvjet za procjenjivanje zrelosti djeteta jeste povezivanje sa predškolskim ustanovama koje se nalaze u blizini osnovne škole te će kroz međusobnu saradnju organizirati praćenje djece od pete do sedme godine, a rezultate uključiti u ocjenu zrelosti djeteta koja se dobije ispitivanjem u školi. Upravo o benefitima veze predškolskih institucija sa osnovnim školama potvrđuju i ispitanici iz Zeničko-dobojskog kantona, Tuzlanskog kantona, Srednjobosanskog kantona te Posavskog kantona. Prethodno pomenuti kantoni održavaju saradnju i vezu sa predškolskim institucijama (zbog obaveznog predškolskog programa), te na taj način pedagozi zbog saradnje sa predškolskim ustanovama i prije polaska u školu posjeduju spisak budućih učenika. Posjetama predškolskim

institucijama, komunikacijom sa odgajateljima i voditeljima grupa u predškolskim ustanovama pedagozi imaju uvid u dječiji trenutni razvojni stepen, njihove karakteristike, osobnosti, brojnost djece koja će pristupiti procjeni itd. Na ovaj način članovi tima se mogu pripremiti za procjenu u skladu sa dostavljenim informacijama o djeci, ali i organizirati proces pedagoške procjene. Tek nakon prikupljanja spiskova slijedi informiranje roditelja putem sredstava informiranja, lokalnih medija, školskih društvenih mreža i web stranica škola i predškolskih ustanova.

Poseban i nešto drugačiji oblik informiranja roditelja imamo u Posavskom kantonu, gdje se roditeljima šalje informativno pismo (poziv) na testiranje i ljekarski pregled koji obavlja ljekar opće prakse. Putem ljekara roditelji prikupljaju potrebne informacije gdje će se i kada obaviti testiranje djece za upis u školu. U Bosansko-podrinjskom kantonu uloga resornog Ministarstva obrazovanja jeste da objavi oglas, a roditelji ispunjavaju prijave, na osnovu kojih se kreiraju termini upisa i ujedno daje uvid u broj potencijalnih prvačića.

Učesnik istraživanja, psiholog jedne osnovne škole u Republici Srpskoj naveo je kako postoje određene administrativne procedure koje je nužno realizirati prije samog upisa, a kojima se definiše mjesto i datum upisa kao i projekcije o broju učenika koji bi mogli biti upisani. Posjeduju različite načine na koji stupaju u komunikaciju sa roditeljima kao što su na primjer telefonski pozivi, komunikacija mailom i slično, ali obaveza je da obavijest bude okačena na vratima škole koja vrši upis, zajedno sa tačno naznačenim mjestom, vremenom, ispitivačima, obaveznom dokumentacijom, pečatom, potpisom škole i rukovodioca škole.

U Bosni i Hercegovini je zastupljen raznolik sistem informiranja roditelja o procesu upisa u osnovnu školu, međutim u Njemačkoj je situacija znatno jednostavnija, što možemo vidjeti na sljedećoj tablici.

Tabela br. 2 *Sredstva informiranja roditelja o procesu upisa djece u školu u Njemačkoj*

<i>Područje</i>	<i>Sredstva informiranja</i>
<i>Njemačka</i>	
<i>Bayern</i>	Informativno pismo
<i>Berlin (Osnovna škola i vrtić)</i>	Predškolske ustanove
<i>Bremen</i>	
<i>Hamburg (Osnovna škola i vrtić)</i>	

<i>Hessen</i> <i>Niedersachsen</i> <i>Nordrhein-Westfalen</i> <i>Rheinland-Pfalz</i> <i>Saarland</i> <i>Sachsen</i> <i>Sachsen-Anhalt</i> <i>Schleswig-Holstein</i>	
<i>Brandenburg</i> <i>Baden-Württemberg</i>	Dopis iz grada Dopis iz nadležnih škola Web stranica škole Informativni sastanci za roditelje Dani otvorenih vrata za roditelje i djecu
<i>Thüringen</i>	Službene novine grada Saalfelda
<i>Mecklenburg-Vorpommern</i>	Informativni roditeljski sastanci u vrtiću

U tablici br. 2 vidljivo je kako znatno veći broj pokrajina tačnije osnovnih škola kao vid informiranja roditelja o proceduri upisa u školu koristi informativno pismo unutar kojeg se nalazi poziv na upis u školu te informativni sastanak na kojem će biti pojašnjene pojedinosti potrebne za upis djece u školu. Na osnovu intervjua sa učesnicima istraživanja u Njemačkoj (sa direktorima osnovnih škola, odgajateljima unutar predškolskih institucija te šefovima Odjela u Ministarstvima obrazovanja i kulture u pojedinim pokrajinama) mogli smo uočiti da slanje informativnog pisma nije isključivo jedini oblik informiranja roditelja, već da se pored njega praktikuje i postavljanje obavještenja na web stranicama škola, službenim stranicama grada, postavljanje plakata na ulaze u predškolske institucije i slično.

Informativna pisma ili pozivi se šalju prema mjestu boravka eventualno putem vrtića koji su povezani sa lokalnim školama. Direktorica jedne osnovne škole u Minhenu pojašnjava kako roditelji mogu dijete upisati u drugu školu, ali u tu svrhu moraju pisati zahtjev, koji ukoliko bude odobren roditelji mogu započeti proceduru prijave za upis. Na informativnom sastanku roditelji

imaju priliku upoznati se sa planom i programom škole, organizacijom, procedurom upisa i slično. Na tom sastanku će biti upoznati sa datumom upisa u školu.

Važan podatak o obrazovanju u Njemačkoj jeste i početak nastavne odnosno školske godine. U pojedinim pokrajinama školska i nastavna godina počinje sredinom augusta, dok u drugim sredinom septembra mjeseca što implicira da se informativna pisma šalju u različitim terminima, kao što se u različitim terminima vrši upis djece i polazak u školu. Tako je u Bayernu praksa slanja informativnog pisma u januaru, dok se npr. u Berlinu informativno pismo šalje u jesen, u Hamburgu u decembru mjesecu, a u pokrajini Niedersachsen roditelji se obavještavaju 15 mjeseci ranije na upis u školu.

Direktorica osnovne škole u Berlinu navodi kako u jesen, godinu prije polaska u školu roditelji i vrtići tj. dnevni boravci zaprimaju pismo u kojem je poziv na predškolsko upoznavanje sa djecom. U ovom slučaju o sastanku se ne informiraju samo roditelji, već i predškolske institucije, jer se upoznavanje organizira u predškolskim ustanovama koje djeca pohađaju. Nakon prvog roditeljskog sastanka roditelji/staratelji su dužni podnijeti zahtjev za upis u prvi razred sekretarijatu škole, nakon čega dijete zaprima termin za procjenu i kroz par dana pristupa istoj. Nakon procjene roditelji i dijete zaprimaju poštom potvrdu da je dijete od iduće godine i zvanično đak prvak. Karakteristično za pokrajinu Berlin jeste organiziranje dodatnih roditeljskih sastanaka prije početka školske godine, na kojem se upoznaju sa učiteljicom, planom i programom i pružaju se osnovne informacije o potrebnim materijalima za školu.

Na osnovu intervjua sa direktoricom jedne hamburške osnovne škole saznajemo kako pismo sadrži osnovne informacije o potrebnim dokumentima za upis te formular u kojem moraju navesti sve informacije koje se traže kako o djetetu tako i o skrbnicima, a imaju priliku upisati i tri školske želje, a ostvaruje se jedna. Djeca imaju pravo izabrati i upisati tri osnovne škole sa područja stanovanja, a izbor može „pasti“ samo na jednu od te tri škole. Također, odgajateljica u jednom od vrtića u Hamburgu naglasila je kako je od velike važnosti kontinuirano obavještavati roditelje o dječijem napretku i razvoju. Kroz informativne razgovore sa roditeljima koji se sprovode dva puta godišnje, jednom prije upisa u školu te jednom pola godine prije upisa, bivaju obaviješteni o stepenu zrelosti i napretku dječijeg razvoja, kako fizičkog tako i psihičkog.

Učesnice istraživanja u pokrajinama Brandenburg i Baden-Württemberg, direktorice osnovnih škola, naglašavaju kako se obavještavanje vrši putem dopisa iz grada i nadležnih škola, web

stranica škola te se dodatno organiziraju informativni sastanci za roditelje i dani otvorenih vrata kojima mogu prisustvovati roditelji i djeca, a to im je prilika za upoznati školu, okruženje i druženje sa budućim učiteljima. Prijave za upis u školu se vrše do kraja februara svake godine. U Tiriškoj pokrajini (Thüringen) prijava za upis u školu obavlja se u mjesecu maju, a obavještenja se vrše putem službenih novina grada, u ovom slučaju grada Saalfelda, iz kojeg je kontaktirana direktorica jedne osnovne škole te web stranica škole, na kojoj se nalazi formular koji su roditelji dužni ispuniti te na taj način prijaviti dijete za osnovnu školu. Osnovne škole u pokrajini Mecklenburg-Vorpommern (Meklenburg Zapadno Pomorje) šest mjeseci ranije organiziraju informativne roditeljske sastanke u vrtićima kako bi porazgovarali o sljedećim koracima koji roditelji, ali i djeca moraju poduzeti, a upis se obavlja u jesen.

Prema navodima direktorice jedne osnovne škole u gradu Kiel-u, pokrajina Schleswig-Holstein, pojedine škole u Njemačkoj organiziraju čak četiri puta informativnu večer za roditelje prije samog polaska u školu, dok druge škole to organiziraju jednom, najviše dva puta. Cilj informativnih večeri jeste upoznati roditelje prevashodno sa procesom upisa u školu, potrebnom dokumentacijom za upis, testiranjem i sl. potom se kroz informativne večeri nastoje upoznati sa radom škole, nastavnim osobljem i zadacima koje će dijete imati u toku nastavne godine. U pojedinim pokrajinama Njemačke organiziraju se i sastanci na kojima roditelji bivaju obaviješteni o potrebnoj literaturi za školu, tako da djeca prije polaska u školu imaju unaprijed spisak potrebne literature. Unutar pomenute pokrajine nastavno osoblje osnovne škole godinu dana ranije tokom cijele godine obilazi vrtiće te se na taj način upoznaju sa djecom i prije samog polaska u školu. Cilj obilazaka vrtića i djece nije samo uvid u njihove sposobnosti već i umnogome olakšava djeci da upisom u prvi razred ne dožive separacijski strah od susreta sa novim ljudima, kako bi se spriječio nastanak osjećaja nesigurnosti, anksioznosti i sl. Godinu prije polaska u školu također par mjeseci ranije direktori sprovode razgovore sa odgajateljima, djecom i roditeljima.

Sredstva informiranja u BiH i Njemačkoj imaju određenih sličnosti i razlika. Glavna razlika između BiH i Njemačke u segmentu informiranja roditelja jeste ta da njemački ispitanici nisu naveli društvene mreže kao izvor informacija o upisu djece u školu, dok je u Bosni i Hercegovini zastupljen i taj način. O sličnostima između ove dvije države možemo govoriti u kontekstu predškolskih institucija, koje obavještavaju roditelje ne samo o proceduri i terminima upisa već nude i uvid u dječiji trenutni razvojni stepen, koji će se poslije procjenom dodatno utvrđivati. U

pokrajinama Njemačke (Baden-Württemberg, Brandenburg) škole zaprimaju dopis iz gradskih uprava što slični sredstvu informiranja u Bosansko-podrinjskom i Zeničko-dobojskom kantonu gdje oglase objavljuje resorno Ministarstvo obrazovanja Bosansko-podrinjskog kantona ili Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona. Možemo zaključiti kako postoje raznovrsni načini informiranja roditelja o procesu upisa djece u školu, ali je iznimno važno na vrijeme ponuditi sve relevantne informacije kako bi se proces upisa nesmetano odvijao.

6.2.2. Članovi tima za pedagošku procjenu zrelosti i uloga školskog pedagoga

Da bi se dijete upisalo u školu nužno je sprovesti procjenu koju vrše članovi tima za utvrđivanje dječije zrelosti. U Zakonu o osnovnom odgoju i obrazovanju na području Kantona Sarajevo (2004) prema Članu 58. stav 2. utvrđuje se kako direktor na osnovu prijedloga Nastavničkog vijeća imenuje komisiju za procjenu zrelosti djece pri upisu u školu. Međutim, u zakonskoj legislativi osnovnog odgoja i obrazovanja na području ostalih kantona, entiteta i distrikta jasno su regulisani članovi komisije u čijem sastavu su: pedagog, ljekar, dva nastavnika razredne nastave, defektolog, logoped i psiholog. U tabeli br. 3 predočili smo ko su članovi tima za pedagošku procjenu zrelosti djece u BiH.

Tabela br. 3. Članovi tima za pedagošku procjenu zrelosti djece u BiH

<i>Područje</i>	<i>Članovi tima za procjenu</i>
<i>FBiH</i>	
<i>Kanton Sarajevo</i>	Pedagog; Psiholog; Učiteljice I razreda Po potrebi se na testiranje poziva mobilni stručni tim u sastavu: logoped, defektolog i psiholog
<i>Hercegovačko-neretvanski kanton</i>	Ljekar; Pedagog; Učitelj
<i>Zapadno-hercegovački kanton</i>	Ljekar; Pedagog; Psiholog; Edukacijski rehabilitator kao povremeni član

<i>Unsko-sanski kanton</i>	Pedagog; Direktor (po struci psiholog u kontaktiranoj školi); Učitelj
<i>Kanton 10</i>	Pedagog; Psiholog; Učitelj razredne nastave; Defektolog (edukacijski rehabilitator)
<i>Tuzlanski kanton</i>	Pedagog; Psiholog; Nastavnici razredne nastave te po potrebi defektolog
<i>Zeničko-dobojski kanton</i>	Pedagog; Dva nastavnika razredne nastave
<i>Srednjobosanski kanton</i>	Pedagog; Učitelj; Ljekar
<i>Posavski kanton</i>	Pedagog
<i>Bosansko-podrinjski kanton</i>	Pedagog; Dva nastavnika razredne nastave; Defektolog
<i>Republika Srpska</i>	Pedagog; Psiholog; Učitelj
<i>Brčko distrikt</i>	Pedagog; Psiholog; Logoped; Defektolog/oligofrenolog; Ljekar; Nastavnik razredne nastave

Na osnovu prethodne tablice utvrđujemo kako je pedagog neizostavan član tima za pedagošku procjenu zrelosti djece. Zajedno sa pedagogom se nalaze i nastavnici razredne nastave tj. učitelji koji će preuzeti prve razrede. U Bosni i Hercegovini ljekar vrši procjenu fizičke odnosno tjelesne zrelosti te propituje aspekte težine, visine, vida, sluha, osjeta i slično, dok preostale aspekte poput intelektualne, socio-emocionalne, govorno-jezičke zrelosti procjenjuju pedagozi, učitelji i slično. Defektolozi nisu standardni dio tima, već se uključuju u procjenu prema potrebi. Olakšavajuća okolnost u kreiranju tima za procjenu jeste uvid koji pedagozi imaju na osnovu podataka iz predškolskih institucija. Pedagozi imaju informacije o broju djece, broju djece sa teškoćama na osnovu kojih mogu znati da li im je potrebno učešće defektologa, logopeda i slično, ali i kako bi kreirali materijal prilagođen djeci sa teškoćama. Pedagogica iz Posavskog kantona u intervjuu je navela kako prema Pravilniku o procjeni zrelosti djece za polazak u prvi razred, tim za procjenu čine: ljekar opće prakse, buduća učiteljica koja preuzima prvi razred i pedagog škole, međutim u praksi školski pedagog sam vrši procjenu spremnosti i zrelosti, te daje upute budućoj učiteljici vezano za trenutno stanje i predznanje učenika.

Sastav članova tima za pedagošku procjenu zrelosti djece u BiH se sastoji u pravilu od pedagoga, učitelja prvih razreda, psihologa i defektologa po potrebi, dok je sastav članova tima u Njemačkoj znatno drugačiji, što možemo vidjeti u sljedećoj tablici:

Tabela br. 4. Članovi tima za pedagošku procjenu zrelosti djece u Njemačkoj

<i>Područje</i>	<i>Članovi tima za procjenu</i>
<i>Njemačka</i>	
<i>Bayern; Nordrhein-Westfalen</i>	Učitelji prvih razreda
<i>Berlin</i> <i>(Osnovna škola i vrtić)</i>	Učitelji; Odgajatelji kao voditelji grupa; Odgajatelji koji vode predškolsku ustanovu; Kvalificirani odgajatelji koji vode predškolsku nastavu; Direktori vrtića
<i>Bremen</i> <i>Niedersachsen</i> <i>Saarland</i> <i>Sachsen</i> <i>Sachsen-Anhalt</i> <i>Thüringen</i>	Ljekar
<i>Hamburg</i> <i>(Osnovna škola i vrtić)</i>	Odgajatelji kao voditelji grupa; Odgajatelji koji vode predškolsku ustanovu; Kvalificirani odgajatelji koji vode predškolsku nastavu; Direktori vrtića; Učitelji; Direktor škole; Voditelji Odjela VSK
<i>Hessen</i>	Učitelji i ljekar
<i>Mecklenburg-Vorpommern</i>	Učitelji; Penzionisani učitelji; Studenti
<i>Schleswig-Holstein</i>	Ljekar; Učitelji
<i>Brandenburg, Baden-Württemberg</i>	Odgajatelj; Direktor škole; Defektolog
<i>Rheinland-Pfalz</i>	Direktor škole; Učitelj; Ljekar

Na osnovu predstavljene tablice zaključujemo kako je u Njemačkoj u odnosu na BiH situacija znatno različita. U određenim pokrajinama ljekari su jedini koji vrše pedagošku procjenu svih aspekata zrelosti, bez učešća aktiva osnovne škole. Ljekari u Njemačkoj ne testiraju isključivo fizičku ili tjelesnu zrelost već procjenjuju i preostale aspekte zrelosti te su obrazovani za sprovođenje takvih oblika testiranja. Međutim važna informacija koju su nam saopštili ispitanici, jeste da u konačnici, direktori osnovnih škola na osnovu ljekarskih nalaza odlučuju o upisu djece u školu. U slučaju određenih odstupanja kod djeteta koje je uočio ljekar ili eventualno odgajatelj, direktor ponovo testira i odlučuje o tome da li će se dijete još jednu godinu vratiti u predškolsko ili ipak upisati u školu. Jedina iznimka po pitanju tima za procjenu jeste pokrajina Mecklenburg-Vorpommern čiji članovi su svi učitelji škole, učitelji u penziji te studenti kao asistenti. Ovakva praksa utemeljena je na vjerovanju da će procjena penzionisanih učitelja mnogo pomoći, zbog velikog iskustva koje imaju s obzirom na niz godina u kojima su se bavili procjenom te da će procjena zrelosti djece biti daleko mjerodavnija. Broj članova komisije može doprinijeti kvalitetnijoj pedagoškoj procjeni, a iskustvo se naročito cijeni te procjena može biti mjerodavnija. Studenti kao asistenti prisustvuju procjeni sa ciljem usvajanja novih znanja i iskustava, usavršavanja svojih vještina te uočavanja određenih prednosti ili nedostataka pri procjeni.

Kao što smo naveli, u BiH ljekar je zadužen za procjenu tjelesne zrelosti, dok u nekim pokrajinama² Njemačke ljekar vrši procjenu svih aspekata zrelosti. U Bosni i Hercegovini glavnu ulogu pri procjeni vode pedagozi i učitelji, dok je u Njemačkoj direktor škole osoba koja u konačnici odlučuje o upisu u školu ili odgodi upisa, a učitelji se povremeno pojavljuju u procesu procjene. Odgajatelji u Njemačkoj imaju ulogu procjenjivanja dječijeg razvojnog stepena u okviru predškolskih institucija, koji informacije dalje prosljeđuju upravi škole. U BiH odgajatelji jedino u Zeničko-dobojskom kantonu, Tuzlanskom i Posavskom kantonu informiraju pedagoge o razvojnem stepenu djece te se procjena odgajatelja uzima u obzir pri kreiranju kompletne slike o dječijem napretku.

² Pogledati tabelu br. 3

6.2.2.1. Uloga školskog pedagoga pri pedagoškoj procjeni

Uloga školskog pedagoga pri pedagoškoj procjeni zrelosti djece je višestruka i sa sobom nosi veliku odgovornost. Čehić (2018) navodi kako je u okviru rada pedagoga procjena zrelosti djece za školu jedan od najobuhvatnijih zadataka. Mjerodavna i ispravna procjena dječije zrelosti i spremnosti za školu olakšat će djetetu pohađanje iste.

Pedagoškim standardima i normativima osnovnog odgoja i obrazovanja Kantona Sarajevo (2024) definirana su područja rada pedagoga te njegovi radni zadaci među kojima se nalazi i procjena zrelosti. Zakonskom legislativom nije utvrđeno na koji način se realizira pedagoška procjena te ista zavisi od iskustva, znanja i vještina pedagoga, uputa od strane ministra/ice, eventualno starijih kolega. Pedagozi u svojim odgovorima nisu zanemarili ni važnost timskog rada te mnogi smatraju kako bez učitelja i drugih saradnika ne bi mogli sve postići sami te je timski rad ključan za mjerodavnu procjenu zrelosti djece.

Širok je spektar radnih zadataka i obaveza koje pedagog ima, te tako pedagogica iz Zapadno-hercegovačkog kantona govori o svojim mnogobrojnim obavezama, među kojima su pripremanje okvirnog zajedničkog testa na nivou kantona, koordinacije s Uredom društvenih djelatnosti, pedijatricom, roditeljima, testiranje učenika, predlaganje roditeljima odgode, retestiranje, posjeta stručnjacima različitih profila, uključivanje u vrtić, pružanje savjeta o postupanjima u odgoju i sl. U samom procesu testiranja, pripremi testova, analizi istih i formiranju konačne liste prijedloga spremne djece za upis u prvi razred svakako da učestvuju pedagozi, ali tu postoje još mnoge obaveze koje je pedagog dužan obaviti. Tako pedagogica iz Tuzlanskog kantona učestvuje u radu Komisije za upis, organizuje sve administrativne pripreme za upis, saraduje sa predškolskim ustanovama u cilju praćenja učenika radi kvalitetnijeg formiranja odjeljenja prvog razreda te ukoliko je potrebno kao dio komisije bilježi zaključke i preporuke vezane za djecu, pitanje odgode upisa ili prijevremeni upis. Pedagogica iz Zeničko-dobojskog kantona također saraduje i obilazi predškolske ustanove, ali ističe kako sve postiže zajedničkim radom sa ostalim članovima tima, s tim da je pedagog više zadužen za testove i razgovor sa djecom. O timskom radu govore i ispitanici u Bosansko-podrinjskom kantonu, Posavskom kantonu, Kantonu 10, Unsko-sanskom kantonu te Brčko distriktu. Zajedničkim snagama nastoje sprovesti pedagošku procjenu zrelosti djece za školu, a uloge su raspodijeljene te na kraju razgovorom donose zaključak o

(ne)zrelosti/(ne)spremnosti djece za školu. Na području Posavskog kantona uloga pedagoga je glavna, kako navodi intervjuirana pedagogica, jer on vrši proces procjene zrelosti u cijelosti, sastaje se s roditeljima i djecom te obavlja razgovore i procjenu, piše mišljenje i donosi preporuku ukoliko je potrebna specijalistička obrada.

Pedagogica iz Kantona Sarajevo ističe kako najveći dio posla oko pripreme, organizacije, realizacije i dokumentacije procjene rade upravo pedagozi. Osnovni zadatak pedagoga je ujednačavanje odjeljenja, rana identifikacija djece s teškoćama u učenju, utvrđivanje nivoa pripremljenosti djece za polazak u osnovnu školu, poznavanje porodične strukture i drugih specifičnosti. Pedagoškim standardima i normativima osnovnog odgoja i obrazovanja Kantona Sarajevo (2024) utvrđeno je da jedan od niza radnih zadataka pedagoga jeste i formiranje razreda odnosno odjeljenja što je i jedan od ciljeva pedagoške procjene. Razredi se formiraju vodeći računa o ravnopravnosti djece, slaganju različitih osobnosti i karakteristika.

Zadatak članova komisije, a i same pedagoške procjene jeste pružiti uvid u trenutni stepen razvoja djece. Djeca za proces pedagoške procjene mogu imati minimum od očekivanih sposobnosti što je prediktor daljnjeg razvoja sposobnosti za odgovaranje na izazove, zahtjeve školovanja i dr. Osnovna svrha pedagoške procjene jeste utvrđivanje okvirnog nivoa razvoja djeteta te procjena sposobnosti za daljnji razvoj i napredak te utvrđivanje da li postoje određena odstupanja u razvoju djeteta radi eventualnih dodatnih specijalističkih pregleda. Cilj pedagoške procjene jeste procijeniti trenutni stepen dječijih sposobnosti, koje će se vremenom razvijati, a odstupanja u određenim segmentima zahtijevaju reagiranje u vidu posjete stručnom kadru u tom polju. Psiholog osnovne škole sa područja Republike Srpske, pedagoga vidi kao koordinatora i voditelja pri procesu upisa, koji pažljivo posmatra i vodi evidenciju o ponašanju učenika i roditelja za vrijeme upisa te vrši obradu, analizu rezultata i čuvanje podataka u dosjeu učenika.

Pojedine osnovne škole u Njemačkoj u svom sastavu nemaju pedagoge, ali direktori osnovnih škola obavljaju najvažnije funkcije te tako često odlaze u posjete predškolskim institucijama te opserviraju djecu i na taj način bilježe svoja zapažanja i kroz razgovor sa odgajateljima otkrivaju veći spektar informacija. U Saarlandu direktori ili učitelji obilaze predškolske institucije, saraduju sa njima, pozivaju, ukoliko je potrebno, stručnjake sa ciljem rane intervencije i slično. Ispitanica iz Saarlanda naglašava kako je uloga svakog člana komisije važna te kako uključivanjem ljekara, odgajatelja i sl. nastoje stvoriti multiprofesionalni tim koji će najbolje uočiti dječije mogućnosti.

Direktorima u Njemačkoj je od velike važnosti imati dostupne i pravovremene informacije o djeci, tako u slučaju da se radi o djeci s teškoćama kreiraju i prilagođavaju testove. Obaveza direktora u Njemačkoj jeste i kreirati zahtjev za odgodu polaska u školu u slučaju da dijete nije pokazalo rezultate dovoljne za upis u prvi razred. U slučaju odgode polaska u školu roditelji se informiraju o razlozima za odgađanje te se uz konsultaciju sa njima u konačnici odlučuje o ponavljanju predškole ili ipak polasku u prvi razred. U Njemačkoj je praksa da direktori u konačnici odlučuju o polasku u školu, bez obzira da li oni vrše testiranje, ljekari, odgajatelji u vrtiću ili su svi uključeni u pedagošku procjenu. Rezultati procjene se upoređuju sa ciljem donošenja konačnog suda o upisu djeteta u školu ili pak odgode polaska u prvi razred. Ispitanici iz Njemačke navode kako je njihova uloga itekako velika i nosi odgovornost bez obzira ko sprovodi procjenu. Glavni zadatak i obaveza koju su ispitanici iz Njemačke izdvojili jeste razgovor sa roditeljima. Najčešće se razgovor tiče odgode ili prijevremnog upisa. Tako direktorica jedne osnovne škole iz pokrajine Mecklenburg-Vorpommern naglašava niz zadataka pedagoga tj. direktora: savjetovanje roditelja o evidentnim potrebama za podrškom ili pružanje savjeta o preostalom vremenu pripreme djece za školu npr. vježbe, preporučuju određene terapije i slično. Direktorica iz Baden-Württemberga ističe kako je iskustvo pokazalo da je roditeljima važna procjena i mišljenje direktora škole o razvojnom stepenu djeteta, ali u konačnici roditelji odlučuju hoće li i gdje dijete krenuti u školu.

Ispitanici iz obje države su saglasni u mišljenju kako je glavna uloga odgajatelja, direktora i učitelja mjerodavna pedagoška procjena te je cilj utvrditi trenutni stepen dječijeg razvoja koji će omogućiti djetetu daljnji napredak, rast i razvoj, ali i pružiti uvid u određene probleme, teškoće i nedostatke. Profesionalni tim koji je sačinjen od učitelja, pedagoga, direktora, logopeda, odgajatelja, ljekara pa čak i roditelja može pomoći djetetu da uočene nedostatke svede na minimum ili u potpunosti ukloni do polaska u školu. Obaveza članova tima za procjenu je velika, a od procjene može ovisiti dječiji uspjeh u školi, ali i njegov rast i razvoj u intelektualnom aspektu zrelosti, socio-emocionalnom, govorno-jezičkom, moralnom i dr. Razlika između Bosne i Hercegovine i Njemačke jeste ta što glavnu ulogu pri procjeni djece u BiH imaju školski pedagozi, u Njemačkoj direktori osnovnih škola, ali su radni zadaci vezani za pedagošku procjenu skoro pa identični te se govori o realizaciji procjene djece, pripremi materijala za procjenu, razgovoru i savjetovanju roditelja, formiranju razreda i mnogi drugi.

6.2.3. Priprema škole i članova tima za pedagošku procjenu

Prije realizacije pedagoške procjene zrelosti važno je da se škole i članovi tima pripreme za procjenu. Priprema implicira osiguravanje prostornog okruženja za procjenu, pripremu materijala i testova za procjenu, protokola i dr. U nastavku ćemo tabelarno prikazati kakve pripreme vrše članovi tima i škole za realizaciju pedagoške procjene.

Tabela br. 5. Priprema škole i članova tima za pedagošku procjenu zrelosti u BiH

<i>Područje</i>	<i>Priprema škole i članova tima za pedagošku procjenu</i>
<i>FBiH</i>	
<i>Kanton Sarajevo</i>	Priprema testova za procjenu Priprema upitnika za roditelje
<i>Hercegovačko-neretvanski kanton</i>	Obavještanje roditelja o upisu Kreiranje rasporeda termina za testiranje Priprema materijala, obrazaca i protokola za procjenu
<i>Zapadno-hercegovački kanton</i>	/
<i>Unsko-sanski kanton</i>	Kreiranje termina i rasporeda upisa Priprema materijala za procjenu Raspodjela zadataka
<i>Kanton 10</i>	Priprema materijala za testiranje Osiguravanje prostornih i tehničkih sredstava za organizaciju upisa
<i>Tuzlanski kanton</i>	Priprema standardiziranih testova (dogovor Aktiva pedagoga grada) Obuka učitelja i stručnih saradnika za procjenu
<i>Zeničko-dobojski kanton</i>	/
<i>Srednjobosanski kanton</i>	Usaglašavanje testova na nivou Općine Imenovanje komisije Usaglašavanje datuma procjene Obavezan sastanak sa članovima tima

	Priprema materijala, prostora i testova za procjenu
<i>Posavski kanton</i>	Prikupljanje informacija o djeci od voditeljice predškole, logopeda i sl. Kreiranje zadataka i materijala Prilagođavanje testova (ukoliko je potrebno)
<i>Bosansko-podrinjski kanton</i>	Priprema materijala za procjenu Priprema upitnika za roditelje
Republika Srpska	Pedagoški zavod šalje preporuke o načinu procjene i instrumentima za procjenu
Brčko distrikt	Prostor za rad komisije

Na osnovu prikazane tablice da se zaključiti kako pripreme članova tima za procjenu sežu od osiguravanja prostornih i materijalnih uvjeta za procjenu, usaglašavanja testova na nivou općine/kantona, pripreme upitnika za roditelje do obuke učitelja i ostalog kadra za pedagošku procjenu. Najčešći oblik pripreme koji se vrši za pedagošku procjenu zrelosti jeste priprema materijala i testova, što je ujedno i najvažnije za utvrđivanje dječije zrelosti i spremnosti za školu. U sljedećoj tablici prikazat ćemo pripreme koje se vrše u Njemačkoj.

Tabela br. 6. *Priprema škole i članova tima za pedagošku procjenu zrelosti u Njemačkoj*

<i>Područje</i>	<i>Priprema škole i članova tima za pedagošku procjenu</i>
Njemačka	
<i>Bayern</i> <i>Nordrhein-Westfalen</i>	Priprema igrovnog i slikovnog materijala za procjenu
<i>Berlin</i> <i>(Osnovna škola i vrtić)</i>	Osnovna škola priprema zadatke za procjenu Vrtić realizira informativne sastanke za roditelje Godinu dana prije polaska u školu sprovode jezični test za djecu
<i>Bremen</i> <i>Niderrachsen</i> <i>Saarland</i>	

<i>Sachsen</i> <i>Sachsen-Anhalt</i> <i>Thüringen</i> <i>Schleswig-Holstein</i>	³
<i>Hamburg</i> <i>(Osnovna škola i vrtić)</i>	Osnovna škola kreira raspored termina za upoznavanje Vrtić opservira djecu
<i>Hessen</i>	Priprema materijala za procjenu
<i>Mecklenburg-Vorpommern</i>	Organiziranje sastanaka i razgovori prije procjene sa timom Priprema zadataka i materijala Raspodjela zadataka
<i>Brandenburg</i>	Analiziranje nalaza ljekara Analiziranje nalaza testova jezika Kreiranje i analiziranje izjava roditelja ili vrtića (po potrebi) Informativni razgovori pri upisu u školu
<i>Baden-Württemberg</i>	Direktori osnovne škole posjećuju vrtiće konstantno tokom cijele godine Posmatranje i opserviranje djece prije polaska u školu Umnožavanje materijala za procjenu
<i>Rheinland-Pfalz</i>	Priprema zadataka za procjenu (ukoliko se testiranje vrši u školi)

I u Njemačkoj je slična situacija kada govorimo o pripremi škole i članova tima za procjenu. Priprema materijala, raspodjela zadataka pri procjeni, analiziranje nalaza, opservacionih listova iz vrtića samo su dio zadataka koje direktori osnovnih škola obavljaju. Direktori ili učitelji osnovnih škola često vrše posjete predškolskim institucijama gdje posmatraju djecu u njihovim svakodnevnim aktivnostima, prikupljaju informacije o njima te kroz razgovor sa odgajateljima

³ U kontaktiranim školama ljekar sprovodi pedagošku procjenu zrelosti te ispitanici nemaju uvid u pripreme.

otkrivaju širi spektar podataka o dječijim mogućnostima, sposobnostima, obiteljskim aspektima i sl.

Posebna pažnja u vrtićima i osnovnim školama u Njemačkoj se pridaje poznavanju jezika zbog sve većeg broja doseljenika. Roditelji djece kojima njemački jezik nije maternji u obavezi su pri upisu dostaviti dokaz o pohađanju određenog kursa ili vrtića. Za pohađanje pojedinih osnovnih škola u Njemačkoj nužno je poznavanje njemačkog jezika. Pedagoški institut u Minhenu (2021) objavio je dokument koji reguliše pitanje učenja i usavršavanja njemačkog jezika za djecu kojima njemački jezik nije maternji. Za djecu kojima njemački nije maternji jezik postoji niz oblika podrške u dječijim vrtićima, osnovnim školama i srednjim školama, među kojima su sljedeći programi:

1. „DeutschPLUS- diferencija su razredi za djecu koja ne vladaju u dovoljnoj mjeri njemačkim jezikom, tako da bez intenzivne pomoći ne mogu pratiti nastavu u redovnom razredu. Učenici za učenje njemačkog jezika imaju odvojenu nastavu do najviše 12 sati sedmično (u glavnim predmetima, tj. njemačkom, matematici i prirodi i društvu), dok ostali dio nastave imaju paralelno sa drugim učenicima redovnog razreda koji vladaju njemačkim jezikom. Ako u školi kojoj pripadaju po adresi stanovanja nema razreda za učenje njemačkog jezika, učeniku se pomaže tako što ima dodatne sate na kojima intenzivno uči njemački.
2. Predkurs njemačkog jezika sa 240 sati nastave u godini (polu u vrtiću, pola u osnovnoj školi), predviđen je za djecu, kod koje se testiranjem provedenim oko godinu dana prije prijema u školu (između januara i juna u godini prije prijema u školu) utvrdilo da im je poznavanje njemačkog jezika nedovoljno.
3. Za djecu koja ne poznaju dovoljno njemački, može se, uz redovnu nastavu, još dodatno organizirati DeutschPlus-kurs 4 sata u sedmici (pretežno u popodnevnim satima).
4. Osim toga postoje i posebni razredi, tzv. njemački razredi, u kojima strani učenici uče njemački jezik“ (Pedagoški institut Minhen, 2021).

Djeci se prije polaska u školu, u vrtićima ili u toku osnovne škole nudi niz prilika za usvajanje njemačkog jezika, što je nužno kako bi budući učenici nesmetano učili i razvijali svoje vještine. Jedna od direktorica u pokrajini Hessen, grad Hanau, navela je kako pojedine škole u Njemačkoj

dozvoljavaju da djeca pohađaju nastavu na svom maternjem jeziku, npr. turskom, arapskom, engleskom te roditelji prilikom upisa pored raznih formulara imaju priliku ispuniti i formular koji se tiče nastave na maternjem jeziku. O važnosti poznavanja jezika i utvrđivanja govorno-jezičkih sposobnosti govore i iz pokrajina Niedersachsen i Schleswig-Holstein, iz kojih su kontaktirane tri škole te iz pokrajine Rheinland-Pfalz jedna osnovna škola i Ministarstvo obrazovanja pokrajine Rheinland-Pfalz. Prema prikupljenim podacima od strane direktorice jedne osnovne škole u Niedersachsenu godinu dana pred polazak u školu testira se poznavanje jezika kod djece, kao i njihova govorno-jezička sposobnost, kako bi se utvrdila eventualna odstupanja u govoru te kako bi na vrijeme radili na korekciji istih. I odgajateljica iz vrtića u Berlinu navela je kako se u toj pokrajini godinu pred polazak u školu testira govorna zrelost te se organiziraju sastanci sa roditeljima kako bi utvrdili i razgovarali o napretku djeteta. Roditelji trebaju biti informirani o sposobnostima djeteta koje otkrivaju i odgajatelji u predškolskim ustanovama, ali roditelji odgajateljima mogu ponuditi također čitav spektar informacija na osnovu kojih odgajatelji mogu adekvatno reagirati i usmjeriti svoje pedagoške resurse ka ostvarenju dobrobiti za dijete. To je još jedan od mnogih razloga zbog čega se roditelji pozivaju na saradnju i odziv roditeljskim sastancima. Saradnjom roditelja sa predškolskim ustanovama nastoji se osigurati povjerenje između odgojnih agenasa te omogućiti još kvalitetniju saradnju što će olakšati djeci odgojno-obrazovni proces.

U Hamburgu se vrše pripreme po pitanju materijala te termina i rasporeda procjene, ali direktori i voditelji VSK odjela u školi organiziraju susrete sa djecom kod kojih su prilikom predškolskog testiranja sa 4,5 godine primijetili određena jezička odstupanja ili su djeca imala podršku u vidu rada sa logopedom ili defektologom. Cilj sastanaka jeste uvidjeti njihov trenutni stepen govorno-jezičkog razvoja.

U Baden-Württembergu direktorica prije provedbe testnog postupka nekoliko puta posjećuje vrtić gdje vrši promatranje djece, a svaki dolazak iziskuje pripremanje novog protokola za promatranje u kojima može uočiti različite kompetencije. Posjeti direktorice vrtiću predstavljaju olakšavajuću okolnost za buduće učenike, jer prilikom upisa neće doživjeti separacijski strah od susreta sa novim ljudima, neće imati osjećaj nesigurnosti i sl. i osjećat će se mnogo opuštenije tokom testiranja. Direktor kao član uprave škole i član komisije za pedagošku procjenu zrelosti obilazi vrtiće,

promatra učenike i prikuplja osnovne informacije o njihovim mogućnostima i sposobnostima relevantnim za školu, koje predstavljaju temelj za daljnja testiranja.

Priprema škole i članova tima za procjenu je slična i u BiH i u Njemačkoj. Poseban naglasak se stavlja na pripremu materijala, testova, protokola i upitnika za procjenu zrelosti. Izuzetak u pripremi jeste sprovođenje jezičnih testova koji se vrše u Njemačkoj usljed velikog broja doseljenika te se testovima nastoji procijeniti njihov stepen poznavanja njemačkog jezika. Roditelji i djeca se upućuju na određene kurseve u toku pohađanja vrtića, osnovnih škola ili srednjih škola kako bi usavršili njemački jezik i bili uspješni u učenju.

6.2.4. Upute pri realizaciji pedagoške procjene

Važno pitanje u procesu procjene jesu upute, na koji način i kako će se sprovesti proces pedagoške procjene. Pedagozi sa područja Bosne i Hercegovine su dali šarolike odgovore gdje u pojedinim dijelovima pedagozi imaju jasne upute od strane Ministarstva eventualno Pedagoških zavoda, dok su u drugim područjima školski pedagozi prepušteni sebi ili zajednički u dogovoru sa pedagogima iz ostalih škola sa područja kantona dogovaraju detalje oko materijala i slično.

Prema riječima pedagogice iz Brčko distrikta, pedagozi nemaju nikakve upute po pitanju pedagoške procjene zrelosti, prepušteni su sebi i sami kreiraju materijal za procjenu te ostale nužne elemente pedagoške procjene. Slična situacija je i u Srednjobosanskom kantonu u kojem ne postoje zvanični testovi, niti su precizirane upute za procjenu, ali testove za procjenu spremnosti djece dogovaraju na nivou opštine. Dogovor na nivou kantona/opštine oko primjene testova za pedagošku procjenu zrelosti djece vrši se i u Zeničko-dobojskom kantonu, Zapadno-hercegovačkom kantonu te Bosansko-podrinjskom kantonu. Na taj način pedagozi zajednički kreiraju materijal koji će koristiti sve škole na području tog kantona, a svima je dozvoljeno prilagoditi isti ukoliko je potrebno. Pedagogica iz Zapadno-hercegovačkog kantona nagovještava kako radi preko 20 godina te da je iskustvo u ovom području rada pedagoga od velike koristi. U Bosansko-podrinjskom kantonu postoji Aktiv pedagoga koji djeluje na nivou kantona. Testovi su jednoobrazni, svi pedagozi na području tog kantona primjenjuju iste testove koje je moguće prilagoditi, a u cijeli proces je uključeno i Ministarstvo obrazovanja Bosansko-podrinjskog kantona sa kojima se konsultuju oko detalja. Pedagogica pojašnjava kako pri procjeni u obzir

uzimaju osnovne stvari, a to nisu čitanje i pisanje te iste ne smatraju osnovom za upis u školu, već su fokusirani najviše na grafomotoriku.

Pedagog iz Kantona 10 naveo je kako ne postoje zakonske upute ili pravilnici po kojima će sprovesti proces pedagoške procjene, ali pojašnjava kako upute zaprimaju od starijih kolega koji duži vremenski period sprovode upis prvacića i samo testiranje, ali se ponajviše vode osobnim stilom za procjenu te se trude približiti djetetu, opustiti atmosferu i prilagoditi pitanja. Pedagozima, ali i ostalim članovima komisije za procjenu bi mnogo laške bilo realizirati procjenu kada bi zakoni ili pravilnici o osnovnom odgoju i obrazovanju sadržavali smjernice na koji način sprovesti pedagošku procjenu te koje aspekte procijeniti. Iskustvo umnogome može pomoći članovima komisije za procjenu, ali onima koji po prvi put dolaze na mjesto pedagoga/učitelja i slično važno je ponuditi zakonske smjernice ili upute Pedagoških zavoda na koji način je potrebno sprovesti pedagošku procjenu. Zakoni u BiH su nedovoljno kvalitetno razradili oblast pedagoške procjene, te je jedini zakonski kriterij na osnovu kojeg se djeca upisuju u školu hronološka dob.

U Tuzlanskom kantonu upute su vezane za materijalno- tehničku pripremu samog procesa procjene zrelosti, tj. kreiranje materijala (testova) za procjenu, stvaranje inkluzivne klime, način postavljanja pitanja, individualni kontakt, primjena indikatora te vrednovanje odgovora određenim brojem bodova. Iznimno je važno da svaki ispitivač na objektivan i nepristrasan način, poštujući individualne karakteristike učenika pristupa procjeni zrelosti te donosi zaključak o djetetu, a po potrebi nastoje uključiti i stručnjake drugih profila, logopeda, psihologa, defektologa i sl. U Posavskom kantonu praksa je da pedagogica Upravi u gradu i Ministarstvu prosvjete, znanosti, kulture i sporta Posavske Županije dostavlja potrebne informacije na osnovu kojih zna šta je potrebno procijeniti i bodovati tokom pedagoške procjene te kreira konačni poredak uspjeha djece pri procjeni. Uz to dostavlja i popratno pismo ukoliko je potrebno dijete posebno pratiti tokom prvog polugodišta, zbog uočenih teškoća u određenim aspektima.

U Kantonu Sarajevu postoje zakonska i znanstvena utemeljenja procjene i pravna akta koja reguliraju postupak procjene djece, poput Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju i Pedagoški standardi i opći normativi za osnovni odgoj i obrazovanje. Zakonom o osnovnom odgoju i obrazovanju Kantona Sarajevo (2004) reguliran je kriterij hronološke dobi, kao osnovni kriterij za upis. Zakonom se regulira i prijevremeni upis u školu na zahtjev roditelja ili staratelja te odgoda upisa u situaciji kada dijete ne ispunjava kriterije za polazak u školu. Pedagoškim standardima i

normativima su utvrđeni i radni zadaci stručnih saradnika, međutim isti nisu detaljno opisani. Prethodno pobrojana akta u sebi ne sadrže detaljnu analizu na koji način i kojim sredstvima ili materijalima će se pedagoška procjena realizirati. Pedagogica dodaje kako uz prethodno navedena pravna akta postoje i eventualne smjernice te upute od strane Resornog ministarstva tačnije ministrice obrazovanja. I u Hercegovačko-neretvanskom kantonu također postoje upute od strane Pedagoškog zavoda, a ističu Testove za početnu procjenu djeteta i Formular za bodovanje.

Psiholog sa područja Republike Srpske navodi kako njihova škola i uprava zaprimaju upute i preporuke od strane Pedagoškog zavoda za obavljanje upisa, posebno u vrijeme kada sve više dominiraju web aplikacije koje su novina u školskoj praksi. Uputama Pedagoškog zavoda nastavnici i stručni saradnici su detaljno upućeni u samu proceduru, na primjer korištenja web stranica za unošenje učeničkih naloga ili za korištenje instrumenata za procjenu djeteta. Od strane Pedagoškog zavoda primaju i preporuke koje instrumente za procjenu trebaju koristiti, a stručni saradnici već imaju određene ideje šta je potrebno ispitati, na koji način, koja pitanja postaviti i kako analizirati rezultate prikupljene procjenom zrelosti djece tako da stručni saradnici mogu koristiti preporučene instrumente. Dodatno navodi i broj testiranja djece gdje je razlika testirati dva do tri djeteta ili 20-oro do 30-oro djece te zbog svih navedenih razloga improvizacija u praksi je nužna, a okvirne upute su dobrodošle. Ispitanica iz Unsko-sanskog kantona također ističe postojanje uputa, ali u praksi često improviziraju, s obzirom na heterogenost grupe, a i kako bi prikupili potrebne informacije. Pedagogica iz Unsko-sanskog kantona naglašava i pedagošku procjenu djece sa teškoćama kod kojih se posebno mora improvizirati, nastojeći da dijete ne stekne ružan dojam o školi, eventualno stvori strah itd.

Pedagogica iz Zeničko-dobojskog kantona ističe kako nemaju upute, ali su pedagozi i učitelji prošle školske godine 2023/2024 dobili preporuku od strane savjetnika škole da koriste nove testove autorice Hasanagić i suradnika (2021). Pedagogica naglašava kako je tek ove godine počela primjena testa te nastoji zajedno sa učiteljima i djecom proći određene dijelove, međutim imaju određene naznake da su novokreirani testovi preteški za djecu tog uzrasta te ih nastoje prilagoditi i raditi na novim testovima.

Ispitanici iz Njemačke naveli su kako postoje upute koje se tiču postupka testiranja ili eventualno zaprimaju preporuke o kreiranju protokola, obrazaca i upitnika za opservaciju djece. Rezultati istraživanja su pokazali kako u Bayernu postoje okvirne upute, ali je postupak testiranja prepušten

učitelju. Učitelji u Bayernu posebnu pažnju pridaju materijalima koji će se koristiti pri pedagoškoj procjeni, a koristeći igrovno-slikovni materijal učitelji nastoje ispitati stepen zrelosti djeteta. Iz Brandenburga su podijelili informacije o postojanju Brandenburškog školskog zakona koji je pravna osnova za proces pedagoške procjene zrelosti. Zakonski propisi postoje i u preostalim područjima Njemačke, s tim da je npr. na području pokrajine Baden-Württemberg od strane Ministarstva kulture obezbijeđen obrazac za opservaciju djece, što je slučaj i u Berlinu, Mecklenburg-Vorpommernu i drugim. Iz osnovne škole u Hamburgu naveli su kako ne postoje određene upute posebno ne zakonske, ali da postoje upute kod procjene djece sa 4,5 godine, a tiču se opservacionog upitnika koji se sastoji od četiri oblasti (motorika, socio-emocionalne kompetencije, kognitivne kompetencije te razvoj jezičkih sposobnosti) te 18 do 25 pitanja, na osnovu kojih se bilježe zapažanja kroz opservaciju djeteta.

U Bosni i Hercegovini na području Hercegovačko-neretvanskog kantona i Republike Srpske postoje upute od strane Pedagoškog zavoda kojima se reguliše način realizacije pedagoške procjene te instrumenti koji će se koristiti pri procjeni. U Tuzlanskom kantonu upute se tiču također instrumenata koji će se koristiti pri procjeni, materijalno-tehničkih uslova i slično, dok na području Zeničko-dobojskog kantona, Zapadno-hercegovačkog kantona, Bosansko-podrinjskog kantona djeluje Aktiv pedagoga na čijim sastancima se utvrđuju i usaglašavaju testovi za procjenu. U Njemačkoj postoje okvirne upute koje se vežu za procjenu, ali u konačnici obezbijeđeni su im protokoli za procjenu i razni obrasci.

6.2.5. Način realizacije pedagoške procjene zrelosti

Prije analize testova koji se koriste pri pedagoškoj procjeni u BiH i Njemačkoj, važno je utvrditi okvire pedagoške procjene tačnije kako se zapravo realizira procjena i šta se procjenjuje. Procjena zrelosti djece vrši se testiranjem kroz standardizirane testove, razne aktivnosti i materijale, opserviranjem djece u vrtićima ili kroz razgovor. U nastavku ćemo analizirati koji aspekti se procjenjuju, koje pristupe koriste te da li roditelji prisustvuju procjeni u BiH i Njemačkoj.

Tabela br. 7. Okvir pedagoške procjene zrelosti u BiH

<i>Područje</i>	<i>Aspekti zrelosti</i>	<i>Pristupi procjeni</i>	<i>Prisustvo roditelja</i>
<i>FBiH</i>			
<i>Kanton Sarajevo</i>	Fizički Socio-emocionalni Intelektualni	Grupni	Ne
<i>Hercegovačko-neretvanski kanton</i>	Fizički Socio-emocionalni Intelektualni Govorno-jezički	Individualni	Ne
<i>Zapadno-hercegovački kanton</i>	Intelektualni Socio-emocionalni	Individualni	Da
<i>Unsko-sanski kanton</i>	Govorno-jezički Prostorna orijentacija Grafomotorika Logičko prosudivanje	Individualni	Da
<i>Kanton 10</i>	Fizički Socio-emocionalni Intelektualni Govorno-jezički	Individualni	Da
<i>Tuzlanski kanton</i>	Fizički Socio-emocionalni Intelektualni	Individualni	Ne
<i>Zeničko-dobojski kanton</i>	Socio-emocionalni	Kombinirani (grupni i individualni)	Ne
<i>Srednjobosanski kanton</i>	Psihofizički Socio-emocionalni	Individualni	Ne

	Intelektualni		
<i>Posavski kanton</i>	Grafomotorika Govorno-jezički Intelektualni	Individualni	Ne
<i>Bosansko-podrinjski kanton</i>	Grafomotorika Socio-emocionalni	Individualni	Ne
<i>Brčko distrikt</i>	Intelektualni Soci-emocionalni	Individualni	Ne
<i>Republika Srpska</i>	Intelektualni Govorno-jezički Orijetancija u prostoru	Individualni	Da/Ne

Na osnovu predstavljene tablice i analiziranih prikupljenih podataka od strane ispitanika iz BiH možemo zaključiti kako se pedagoškom procjenom nastoje ispitati svi aspekti zrelosti koji su temelj za daljnji napredak, rast i razvoj djeteta u školskom okruženju. Pri procjeni su važni i pristupi koji se koriste te prema analizi prikupljenih odgovora pedagozi iz BiH najčešće koriste individualni pristup procjeni, osim u školi na području Kantona Sarajevo gdje praktikuju grupnu procjenu te u školi u Zeničko-dobojskom kantonu koji teže kombiniranom pristupu pri procjeni. Prisustvo roditelja može biti olakšavajuća, ali i otežavajuća okolnost te su pedagozi iz BiH naveli kako nisu saglasni sa tim da roditelji prisustvuju procjeni, osim u školama Kantona 10, Unsko-sanskog i Zapadno-hercegovačkog kantona. U tabeli br. 8 predstaviti ćemo podatke ispitanika iz Njemačke.

Tabela br. 8. *Okvir pedagoške procjene zrelosti u Njemačkoj*

<i>Područje</i>	<i>Aspekti zrelosti</i>	<i>Pristupi procjeni</i>	<i>Prisustvo roditelja</i>
<i>Njemačka</i>			
<i>Bayern</i>	Govorno-jezički Grafomotorika Intelektualni	Individualni	Ne

<i>Berlin</i> (<i>Osnovna škola i vrtić</i>)	Socio- emocionalni Intelektualni Govorno-jezički	Kombinirani	Osnovna škola- Ne Vrtić- Da
<i>Bremen</i>	Intelektualni Socio- emocionalni	Individualni	Da
<i>Hamburg</i> (<i>Osnovna škola i vrtić</i>)	Govorno- jezički Grafomotorika	Individualni	Osnovna škola- Da Vrtić-Ne
<i>Hessen</i>	Intelektualni Socio- emocionalni	Grupni	Da
<i>Mecklenburg-Vorpommern</i>	Socio- emocionalni Intelektualni Motorika Govorno-jezički	Grupni	Ne
<i>Niedersachsen</i>	Svi aspekti	Individualni/Grupni	Da
<i>Nordrhein-Westfalen</i>	Svi aspekti	Grupni	Da
<i>Rheinland-Pfalz</i>	Svi aspekti	Individualni	Da
<i>Saarland</i>	Svi aspekti	Individualni	Da
<i>Sachsen</i>	Svi aspekti	Individualni	Da
<i>Sachsen-Anhalt</i>	Svi aspekti	Individualni	Da
<i>Schleswig-Holstein</i>	Govorno-jezički Intelektualni	Individualni	Da
<i>Brandenburg</i>	Socio- emocionalni Intelektualni Motorika Govorno-jezički	Individualni	Da

<i>Baden-Württemberg</i>	Socio-emocionalni Motorika Intelektualni Fizički	Grupni	Ne
<i>Thüringen</i>	Socio-emocionalni Intelektualni Motorika Govorno-jezički	Individualni	Da

U tablici br. 8 vidljivo je kako i ispitanici iz Njemačke nastoje ispitati i procijeniti sve aspekte dječije zrelosti. Najviše teže individualnom pristupu, naročito ukoliko ljekari sprovode testiranje. Kombiniranom pristupu procjeni teže u pokrajini Berlin i to u osnovnoj školi, dok grupni pristup praktikuju u pokrajinama Hessen, Niedersachsen, Mecklenburg-Vorpommern, Nordrhein-Westfalen i Baden-Württemberg. O prisustvu roditelja pri procjeni ispitali smo i ispitanike iz Njemačke te je većina saglasna sa prisustvom roditelja pedagoškoj procjeni, iznimno ukoliko se procjena vrši kod ljekara. U pokrajinama poput Sachsen zakonska obveza roditelja jeste prisustvovati pedagoškoj procjeni zrelosti gdje roditelj prati cijeli proces procjene te ukoliko je potrebno uključuje se sa djetetom u isti, u vidu dodatnog informiranja ljekara o nekim aspektima i slično. Ispitanici iz Bayern, Mecklenburg-Vorpommern, osnovne škole u Berlinu, vrtića u Hamburgu te iz Baden-Württemberg naveli su kako nisu saglasni sa tim da roditelji prisustvuju procjeni, a u nastavku ćemo ponuditi objašnjenja analiziranih elemenata u tablicama br. 7 i br. 8 kroz kompariranje informacija iz obje države.

6.2.5.1. Aspekti zrelosti

Ukoliko teorijski promatramo možemo vidjeti da se fizička, socio-emocionalna, intelektualna zrelost, voljno-motivacijska, moralna i psihoseksualna zrelost najčešće izdvajaju kao temeljne vrste zrelosti (Hitrec, 1991; Čehić, 1997; Čehić, 2018; Reichel, 2022.). Intelektualni, socio-

emocionalni, moralni i tjelesni aspekti zrelosti su važni aspekti kako bi se znanja i vještine usvajale i razvijale. Temelj uspješnog učenja jeste razvijenost u domenama intelektualne, motoričke, govorno-jezičke te socio-emocionalne domene stoga se isti i procjenjuju pri upisu u školu. Na osnovu datih tablica možemo zaključiti kako se procjenom nastoje ispitati i utvrditi svi aspekti zrelosti, ne zanemarujući bilo koji aspekt. Pedagogica iz Kantona Sarajevo ističe kako zrelost djeteta za polazak u školu sadrži nekoliko komponenti kao npr. zainteresiranost za učenje kao važna komponenta prihvatanja školskih obaveza, prethodna znanja i iskustva, zrelost za rad, sposobnost savladavanja poteškoća i izvršavanja zadataka do kraja, neovisnost, zainteresiranost za obrazovne sadržaje, funkcionalna zrelost, vještine interakcije i komunikacije sa vršnjacima. Sve prethodno pobrojane komponente zrelosti čine intelektualnu zrelost, socio-emocionalnu, voljno-motivacijsku zrelost, govorno-jezičku i sl. Hitrec (1991) ističe kako zrelost ovisi o biološkom razvoju, ali i o tome koliko je okolina omogućila djetetu da ovlada potrebnim iskustvima i znanjima te koliki je stepen motiviranosti za učenje. Voljno-motivacijski aspekt se može posmatrati kao pokretač napretka, razvoja, usvajanja novih znanja i vještina. Psiholog iz osnovne škole iz općine Krupa na Uni naveo je kako se polaskom u školu ličnost djeteta ubrzano mijenja i razvija i nije slučajno što je taj period oko šeste ili sedme godine, ali u nekim slučajevima javljaju se izuzeci i određene komponente ličnosti se ubrzano ili usporeno razvijaju od statističkog prosjeka za taj uzrast. Smatra kako se najveća pažnja posvećuje dječijoj percepciji, dječijem kognitivnom nivou tj. koliko mogu da razlikuju ili dovode u vezu ono što su opazili i u kojoj mjeri imaju razvijene koncepte i znanja o okolnom svijetu, takođe važno je da djeca razumiju dimenzije prostora i da imaju skladan motorički razvoj.

U intervjuima su ispitanici iz obje države često naglašavali važnost socio-emocionalnog i govorno-jezičkog aspekta. Problemi u socio-emocionalnom aspektu rezultat su preambicioznih roditelja, zaštitnički nastrojenih roditelja ili roditelja koji nikako ne štite djecu i slično. Direktorica osnovne škole iz Tiriške pokrajine smatra kako veliki problemi u socio-emocionalnom području utječu na cjelokupan dječiji razvoj, a ujedno prvi susret sa učenikom može mnogo reći o njegovom socio-emocionalnom stanju. Valenčić Štemberger (2021) smatra kako su problemi u socio-emocionalnom aspektu povezani sa kognitivnim razvojem, stjecanjem predakademske vještine i zrelošću za školu. Npr. djeca sa socio-emocionalnim problemima, nereguliranim oblicima ponašanja u vidu agresivnosti, nervoze, neempatičnosti ne mogu razumjeti šta druga osoba osjeća te na taj način ne mogu funkcionirati u grupi, boraviti u školi, usvajati nova znanja i vještine. Na

ovom primjeru socio-emocionalni aspekt uključuje tri komponente: afektivnu, motivacijsku i kognitivnu. Sva tri aspekta čine temelj altruističnog ponašanja i osnova su za kasnije adekvatno funkcioniranje, rast i razvoj. Direktorica osnovne škole iz pokrajine Baden-Württemberg naglašava kako roditelji uvijek pažnju posvećuju intelektualnim sposobnostima tj. kognitivnom području i smatraju kako je to najbitnije za upis u školu i samo školovanje, međutim socio-emocionalno područje je temelj dobrog osjećaja i preduvjet za uspješno učenje bez stresa. Socio-emocionalni aspekt ispitanici smatraju najbitnijom komponentom zrelosti djeteta, jer je to važan preduslov za sve što slijedi u narednom periodu, važno je da dijete zna djelovati u grupi, da dijeli sa društvom i slično. Rošić (2009) navodi kako socio-emocionalni razvoj, zajedno sa kognitivnim razvojem, predstavlja kod djece ono područje koje je najbitnije za razumijevanje specifičnosti brojnih pitanja vezanih za ponašanje i ukupno funkcioniranje u ovom razvojnom periodu. Socio-emocionalna zrelost ispoljava se u svim aspektima ponašanja, reagiranja, opažanja i doživljavanja, a posebno u području samopoimanja, samosvijesti, svijesti o sebi ili slici o sebi kod djece. Ispitanici iz obje države smatraju socio-emocionalni aspekt kao jedan od najvažnijih aspekata zrelosti, ali znanstvena utemeljenja o toj tvrdnji kao najvažnijem aspektu pri procjeni i temelju za uspješno učenje nam nisu poznata. Socio-emocionalni aspekt je važan ali uz druge aspekte npr. intelektualne, fizičke itd. Pohađanje predškolskog programa je idealna prilika da se dijete nauči odvojiti od roditelja, nastojeći izbjeći separacioni strah.

Identifikovanje odstupanja u govoru je jako važno, a socio-emocionalni razvoj se obično ispituje posmatranjem djeteta i upitnikom koji popunjavaju roditelji. U domeni teškoća govora i jezika susrećemo se sa alalijom, disleksijom, disgrafijom, mucanjem, razvojnom disfazijom i mnogim drugim teškoćama. Blaži (2023) navodi da pravodobno uočavanje odstupanja te posljedično uključivanje u ranu logopedsku intervenciju dovodi do najboljih razvojnih ishoda kod djeteta, a rana logopedska intervencija podrazumijeva ranu procjenu komunikacijskog, jezičnog i govornog razvoja temeljene na objektivnim pokazateljima u okviru logopedске dijagnostike. S tim u vezi jako je važno da roditelji na vrijeme uoče odstupanja u govoru kako bi se mogli obratiti stručnjacima tačnije logopedu koji će koristeći standardizirane mjerne instrumente ili strukturiranim opažanjem pomoći djetetu u savladavanju problema. Ispitanici i u razgovoru često naglašavaju neovisnost, važnost kontrole impulsa te odnos prema autoritetu. Ranije pomenuti aspekti ličnosti ispituju se iz razloga što u tom uzrastu djeteta značajna odstupanja su veoma indikativna i vrlo je vjerovatno da će oblikovati cjelokupnu ličnost djeteta kada odraste.

Ispitanica iz pokrajine Mecklenburg-Vorpommern naglašava kako su njima (članovima tima za procjenu) ipak svi aspekti važni i na taj način stižu prvi dojam o kognitivnom i socio-emocionalnom razvoju djeteta. Posebnu pažnju pridaju ponašanju djece u grupi jer je to ujedno kriterij za formiranje razreda, a govorne sposobnosti također stavljaju u fokus kako bi se roditeljima mogli pružiti savjeti i preporuke o mogućim logopedskim terapijama prije polaska u školu. Učesnica u istraživanju, direktorica jedne osnovne škole u Mecklenburgu zaključuje kako je nemoguće izdvojiti jedno područje kao najbitnije ili čak napraviti hijerarhiju najvažnijih aspekata zrelosti jer u biti oni zavise jedni od drugih i međusobno su povezani.

Pri procjeni ispitanici iz obje države nerijetko izdvajaju intelektualni aspekt, govorno-jezički, socio-emocionalni te grafomotorički aspekt koji se procjenjuje, ali kroz pitanje o najvažnijem aspektu mišljenja su bila podijeljena te određen broj ispitanika iz BiH i Njemačke naveo je socio-emocionalni aspekt kao najvažniji aspekt i temelj za uspješno učenje, rast i razvoj vještina. Naveli smo kako znanstvenih utemeljenja o ovoj tvrdnji nema, ali svakako da su svi aspekti zrelosti važni i međusobno isprepleteni i daju konačnu sliku o zrelosti djeteta, kako navodi psiholog iz Republike Srpske i direktorica osnovne škole iz Mecklenburg-Vorpommerna. Za funkcioniranje djeteta važni su svi aspekti, neophodno je mjerodavno procijeniti trenutni razvojni stepen djeteta te uočiti nedostatke kako bi se na vrijeme korigirali isti i kako bi se djetetu omogućio nesmetan rast i razvoj.

6.2.5.2. Pristupi pedagoškoj procjeni

Ćehić (1997) navodi kako postoje tri pristupa testiranju individualni, grupni i kombinirani pristup. U tablicama br. 7 i br. 8 vidljivo je kako su u obje države zastupljena sva tri pristupa testiranju. Kombinirani pristup koriste jer ga smatraju organizacijski lakšim, te je djeci mnogo ugodnija situacija za ispitivanje koristiti kombinirani pristup, dok se praktikovanjem isključivo individualnog oblika smatra za djecu suviše ispitivački, atmosfera je vještačka što djecu navodi na povlačenje. Kada se prilikom procjene koristi kombiniran pristup praktikuje se kreiranje grupa od petoro do šestoro djece, gdje se raspodijele različiti zadaci i materijali. I autor Ćehić (1997) veću pažnju pridaje kombiniranom pristupu, gdje prema njegovom mišljenju individualni pristup omogućava uvid u ponašanje djeteta i njegove osobine, dok grupni oblik testiranja daje uvid u njegovo socijalno ponašanje. Individualni pristup procjeni omogućava pedagozima bolji uvid u

socio-emocionalni aspekt djeteta, jer se dijete razdvaja od roditelja tokom procjene (u nekim slučajevima), ostaje nasamo sa nepoznatom osobom te vlada neuobičajena atmosfera za dijete, što može biti prilika za upoznati njegovo ponašanje u drugačijim okolnostima. Također, postoji mogućnost da individualni oblik testiranja omogući mnogo bolje uslove za rad djeteta, a i tim za procjenu ima priliku prikupiti potpuniji utisak o njemu. Pedagog iz Livanjskog kantona smatra kako grupno testiranje djece predškolskog uzrasta nije pogodno i preferira individualno testiranje zbog objektivnijeg uvida u stanje, jer je individualni oblik testiranja mnogo primjereniji i u mogućnosti su dati objektivniju procjenu o trenutnom stepenu razvoja, efikasniji je u slobodi i izražavanju te koncentraciji djeteta. Učesnici istraživanja koji koriste individualni pristup procjeni⁴ naglašavaju kako je individualan pristup prilika za razgovor sa djetetom, za bolje upoznavanje te mnogo lakše uočavaju reakcije na određene podražaje, dok bi u grupnom testiranju to bilo mnogo teže.

Direktorica osnovne škole iz pokrajine Mecklenburg-Vorpommern navodi kako se grupni oblik testiranja sprovodi iz organizacijskih razloga te stjecanja dojma o socijalnom ponašanju. Praksa je da u proljeće organiziraju druženje sa djecom, male grupe po 10 učenika, te opserviraju ponašanje u grupi. Direktorica škole ističe kako svake godine testiraju oko stotinu budućih učenika što je mnogo da bi sprovodili individualan oblik testiranja. Iz ostalih pokrajina ističu kako grupni oblik testiranja koriste iz razloga stvaranja što prirodnije situacije. Cilj im je djecu procjenjivati u atmosferi uobičajene svakodnevnice, kako bi se stres sveo na minimum i omogućila realna procjena.

6.2.5.3. Prisustvo roditelja procjeni

Pri testiranju moguće je i prisustvo roditelja, mada to nije uvijek slučaj. U Njemačkoj je polovina ispitanika odgovorila kako su roditelji prisutni u toku procjene i kako je njihovo prisustvo zakonski nužno, dok druga polovina ispitanika ne dopušta prisustvo roditelja u toku testiranja. U Bosni i Hercegovini je mnogo veći broj ispitanika saglasan sa tim da roditelji ne prisustvuju procjeni iz niza razloga. Kako je u tablici i navedeno u Zapadno-hercegovačkom kantonu, Kantonu 10,

⁴ Usp. tabele br. 7 i br. 8

Unsko-sanskom i Republici Srpskoj roditelji su prisutni procjeni zrelosti djece. Procedura u cijeloj Bosni i Hercegovini koja važi za roditelje jeste popunjavanje upitnika za vrijeme testiranja djece, a u nekim dijelovima se ista obavlja neposredno prije testiranja. U Zapadno-hercegovačkom kantonu roditelji borave u istoj prostoriji gdje se dijete testira, ali se njihov uticaj nastoji svesti na minimum na način da roditelji ispunjavaju upitnik te je jedan učitelj posvećen roditeljima, drugi djetetu. Ako promatramo teorijski, prisustvo roditelja može itekako utjecati na tok i rezultate testiranja, kao i na sliku koju komisija za procjenu stvara o djetetu (Čehić, 2018). Prisustvo roditelja samome procesu procjene može kod djeteta izazvati osjećaj nesigurnosti, neovisnosti, straha od pogrešnog odgovora, dok kod druge djece prisustvo roditelja može probuditi osjećaj podrške i sigurnosti. Pedagog jedne osnovne škole iz Livanjskog kantona naveo je kako roditelji prvenstveno ispunje upitnik te se nakon toga pridruže djetetu u testiranju. Smatraju da je prisutnost roditelja itekako korisna te da je djetetu potrebna podrška kako bi proces testiranja bio što manje stresan. U situacijama u kojima roditelji interferiraju proces testiranja, pedagog može reagirati i zamoliti roditelje da ne ometaju proces procjene. O istom razlogu govori i pedagogica iz Unsko-sanskog kantona. U njihovoj školi roditelji prisustvuju procjeni, jer pedagog smatra da će se dijete osjećati sigurnije i ugodnije ali i zbog pružanja informacija koje dijete nije u mogućnosti dati. Psiholog iz Republike Srpske je naveo kako se često nađu u situaciji da dijete nije samostalno kako bi nesmetano pristupilo testiranju bez prisustva roditelja te traže njihovu nazočnost, posebno ukoliko dijete to zahtijeva, ali je praksa angažovanja učitelja da radi sa djetetom i da roditelj bude u blizini. Pedagogica iz Posavskog kantona navela je kako zbog ranijih iskustava nastoji obavljati isključivo testiranja bez prisustva roditelja, koji su van učionice. Omogućeno im je da čuju proces testiranja, ali nemaju mogućnost uplitanja u isti. Pedagozi ističu kako se roditelji često upliću u proces testiranja, odgovaraju na pitanja upućena učeniku, stvaraju pritisak ispitaniku, posebno u slučaju ako dijete ne zna odgovor na postavljeno pitanje, pogledom traže potvrdu od roditelja u slučaju datog odgovora. Prema navodima pedagogice iz Kantona Sarajevo prisustvo roditelja je nekada i korisno zbog smanjivanja stresa i napetosti kod djeteta, ali odvajanje od roditelja za vrijeme testiranja i njegovo ponašanje u takvim situacijama predstavlja realnu sliku emocionalnog razvoja djeteta te na osnovu toga imaju podatak da li je dijete u stanju adaptirati se školi bez prisustva roditelja. O istome govori i direktorica iz pokrajine Bayern koja smatra kako je odvajanje od roditelja i približavanje nepoznatoj osobi idealna prilika da procjene djetetovu socio-

emocionalnu zrelost te ih na taj način žele učiti neovisnosti i distanciranju od roditelja i adaptiranju školskom okruženju.

Prisustvo roditelja može imati svoje benefite, ali nekada i ne. Da li će roditelj prisustvovati procjeni, zavisi od pravila koje postavlja škola tj. komisija za procjenu, ali i od djeteta. Ukoliko dijete ne želi pristupiti testiranju bez ili sa prisustvom roditelja komisija bi trebala naći rješenje u kojem će se dijete osjećati dobro i zaštićeno.

6.3. Analiza testova pedagoške procjene

U nastavku ćemo nastojati odgovoriti na četvrto istraživačko pitanje koje se bavi analizom testova koji se koriste u BiH i Njemačkoj za pedagošku procjenu zrelosti. Kroz ovaj istraživački zadatak analizirat će se:

- ✓ Testovi koji se koriste u BiH i Njemačkoj
- ✓ Pitanje prilagođavanja testova pri pedagoškoj procjeni u obje države
- ✓ Pitanje mjerodavnosti i ponavljanja testiranja

6.3.1. Testovi pri pedagoškoj procjeni zrelosti u BiH i Njemačkoj

Da bi se procijenio stepen zrelosti djece za školu nužno je sprovesti procjenu. U praksi postoje različiti oblici procjene kako bi se provjerila spremnost odnosno zrelost djeteta za školu. Jedino procjenom dječije socio-emocionalne zrelosti, intelektualne i fizičke zrelosti možemo zaključiti stepen njihovog trenutnog razvoja koji će im omogućiti uspješno funkcioniranje u školi. To mogu biti standardizirani testovi, različite aktivnosti, razgovori ili materijali. U nastavku ćemo analizirati testove koji se koriste pri procjeni u BiH i Njemačkoj.

Prema rezultatima istraživanja u Zapadno-hercegovačkom kantonu te Tuzlanskom kantonu koriste se testovi koji su kombinacija više različitih materijala, a kreira ih Aktiv pedagoga na nivou

kantona. Pedagogica iz Posavskog kantona ne koristi standardizirani postupak niti test za ovakve vidove procjene, ali ima kreiran test za internu upotrebu koji se sastoji iz niza fotografija, grafomotoričkih vježbi, određenih pitanja i igrica (memori kartice i sl.). Nastoji testirati prepoznavanje oblika, veličine, položaje, slova i brojeve, imenovanje predmeta i pojava, bogatstvo rječnika i drugo.

U Kantonu 10 test je konstruiran od strane članova tima za upis djece prethodnih godina i obuhvata zadatke poput bojenja, prostorne orijentacija i lateralizacije, poznavanje boja i brojeva, pojam broja i količine, analiza sinteza i glasova koji su pokazatelj usvojenih predvještina koje su ključne za školovanje. Pedagozi u Brčkom, prema navodima pedagogice, koriste testove koji su samostalno kreirani na osnovu primjera testova sa interneta. Pedagogica iz Brčko distrikta nam je test koji primjenjuje učinila dostupnim (prilog br. 5). Test je sačinjen od deset područja tj. zadataka koje prolazi sa djetetom, a kojima se nastoje procijeniti govorno-jezičke sposobnosti, intelektualne sposobnosti, matematičko znanje i dr. Predočeni primjer testa u prilogu u potpunosti pokriva sve aspekte zrelosti koji se svakako boduju, a na osnovu čijih rezultata dijete biva upisano u školu ili ne. Testove precrtavanja, sličnosti i razlika, pamćenje slika i sl. možemo vidjeti u Priručniku instrumentariju autorice Hasanagić i suradnika, ali i kod Čehića (1997).

Učesnica istraživanja, pedagogica iz Srednjobosanskog kantona posljednje četiri godine može ostvariti uvid u dječiji napredak zbog obaveznog pohađanja predškolskog programa te ističe da se svi podaci pohranjuju u učeničke dosjee i isti uzimaju pri daljnjim preporukama. Za pedagošku procjenu zrelosti pedagogica koristi materijale iz Priručnika za upis djece u prvi razred autorice Jadranke Oštarčević (2008). U Zeničko-dobojskom kantonu te Kantonu Sarajevu koristi se Baterija testova Ejuba Čehića, te se koristi: test crteža ljudske figure, upoređivanje znakova, neposredno pamćenje slika, TPO – test prostorne orijentacije, pamćenje riječi i lavirint.

Prema rezultatima istraživanja u Zeničko-dobojskom kantonu su prošle školske godine 2023/2024 dobili preporuku da u upotrebu uvedu novi test autorice Hasanagić i suradnika (2021), koji je sačinjen od nekoliko zadataka među kojima su: test sličnosti i razlike, test precrtavanja te numerički test. Upotreba ove vrste testa nije u potpunosti zaživjela, tek testiraju ovu vrstu, a pedagogica iz Zeničko-dobojskog kantona je mišljenja da su testovi preteški za djecu. Dosadašnje iskustvo je pokazalo da se djeca ne snalaze najbolje u rješavanju zadataka, te da pokazuju da im nisu jasni zadaci koje trebaju uraditi. Poseban naglasak pedagozi stavljaju na interakciju i

komunikaciju s vršnjacima, međusobnu saradnju i strpljivost. Testiranje u Hercegovačko-neretvanskom kantonu zasnovano je na testovima prepoznavanja glasova, kreiranja uzoraka/obrazaca, početne matematike, grafičkim testovima, neposredno pamćenje slika i riječi, testovima pažnje, prostorne orijentaciji, praćenje uputa u više koraka, upoređivanje znakova.

U školi u Republici Srpskoj se također koriste kombinacije testovnog materijala poput testova identifikacije, uviđanja sličnosti i razlika, aritmetike, prostornog rezonovanja i testovi govora. Učesnice u istraživanju, iz Unsko-sanskog kantona i Bosansko-podrinjskog kantona ističu kako za testiranje ne koriste testove već kroz razgovor i materijale koji se kreiraju na sastancima Aktiva pedagoga nastoje obuhvatiti i analizirati aspekte zrelosti. Cilj je sa djecom proći što više materijala, jer mnogo zavisi od mogućnosti i zainteresiranosti djeteta. U Bosansko-podrinjskom kantonu se pedagoška procjena zrelosti za upis u školu vrši kroz različite didaktičke materijale u boji, kroz brojanje do 10, uz igre poput lego kockica, propituju kako se koja životinja oglašava i sl. Tokom testiranja nastavnici bilježe zapažanja potom i popunjavaju obrazac pedagoške procjene. Kako navodi pedagogica prvi utisak o djetetu se stiče pri samom ulasku u kancelariju, potom način odijevanja, ophođenje djeteta prema aktivu škole, pozdrav pri dolasku i komunikacija mnogo govore o spremnosti djeteta za nove zadatke.

Na osnovu istraživanja i uvida u pedagošku praksu, može se zaključiti da Njemačka ima poprilično šarolik način testiranja. Olakšavajuća okolnost za direktore i učitelje u osnovnim školama u Njemačkoj jeste njihova povezanost sa predškolskim ustanovama i česte posjete koje vrše učitelji ili direktori škola. Čestim obilascima prikupljaju podatke o djeci, na način da ih promatraju u njihovim aktivnostima ili razgovaraju sa odgajateljima. Prema navodima učesnika istraživanja u Njemačkoj veliki broj djece pohađa vrtiće odnosno predškolske ustanove koje nije obavezno, ali su slobodni reći da je u pitanju čak 95% djece obuhvaćeno predškolskim programom. Za djecu koja ne pohađaju iste, roditelji su ti koji su zaduženi da poduče djecu i pomognu im u njihovom rastu i razvoju, kao i samoj pripremi za školu.

Oblici testiranja koji se koriste u školama u Njemačkoj se znatno razlikuju od pokrajine do pokrajine, međutim i struktura tima koja realizira pedagošku procjenu nije u svakoj pokrajini ista.

Direktorica osnovne škole u Saarlandu navela je kako se prilikom ljekarskog pregleda procjenjuje sljedeće: socijalno-emocionalni aspekt, kognitivni aspekt koji podrazumijeva provjeru znanja njemačkog jezika, gramatike, vokabulara, potom artikulacija, početni glasovi, crtanje riječi,

pjesmice, matematika, aritmetičke vještine, brojanje do najmanje 20 i unatrag od 10, testiraju se motoričke sposobnosti- fina i gruba motorika, pažnja, percepcija, vizuomotorika te memorija. Prema navodima ispitanika u Njemačkoj ljekar prvenstveno procjenjuje težinu i visinu djeteta, vid, sluh i zube. Sluh se mimo razgovora u nekim pokrajinama testira i uz pomoć slušalica. Prilikom procjene sluha dijete uzima slušalice, dok sa druge strane ljekar pušta zvučne signale u jednoj ili obje slušalice, a zadatak djeteta jeste da procjeni iz koje slušalice pristiže zvuk, lijeve, desne ili iz obje te na taj način imaju mjerodavne podatke o sluhu. Mimo klasičnog testiranja vida postoje i određeni medicinski aparati uz pomoć kojih ljekari projektuju slova (najčešće slovo E) položena u različitim položajima na osnovu kojih dijete procjenjuje da li je određeno slovo okrenuto ka gore-dole, lijevo ili desno. Sljedeći oblici testiranja su precrtavanje, igranje školice, postavljanje slike na osnovu kojih dijete kreira priču te na taj način testiraju govorne sposobnosti i jezičko znanje. Iz pokrajine Niedersachsen kontaktirane su tri škole iz različitih gradova ove pokrajine. U sve tri pokrajine pedagošku procjenu zrelosti sprovodi ljekar na način koji je prethodno opisan, s tim da je direktorica jedne osnovne škole istoimene pokrajine naglasila kako je kod njih praksa godinu dana prije polaska u vrtić vršiti testiranje znanja jezika. Naveli smo ranije da je u Njemačkoj obaveza ukoliko njemački nije maternji jezik dostaviti dokaz o pohađanju jezičkog kursa ili bilo kojeg drugog oblika učenja. U regiji Rheinland-Pfalz kontaktirana je jedna osnovna škola te Ministarstvo obrazovanja Rheinland-Pfalz. Iz Ministarstva obrazovanja naveli su kako je prema zakonu obaveza ljekara da sprovede testiranje i procjeni sve aspekte zrelosti odnosno spremnosti za školu, dok direktorica jedne osnovne škole ističe kako je praksa škole da roditelji zajedno sa djecom dolaze na upis prilikom čega djeca dobiju nekoliko zadataka da obave, koji uključuju različite materijale, crtanje, bojenje, brojanje, prepoznavanje boja i sl. a cijeli proces traje 15- ak minuta. Nakon obavljenog posla u školi, roditelji sa djecom idu u Dom zdravlja u kojem se testiranje nastavlja.

U Brandenburg, vrtićima u Berlinu i Hamburgu te Baden- Württembergu procjena zrelosti vrši se na osnovu promatranja, s tim da postoje određena odstupanja. U Brandenburg ne koriste se standardizirani testovi i sve je zasnovano na promatranju koje prvenstveno vrše odgajateljice u vrtiću, potom ljekar i uključuju se direktori i defektolozi. Djeca se promatraju u prirodnom okruženju tj. vrtiću u njihovim svakodnevnim aktivnostima na osnovu čega se donosi zaključak o njihovoj zrelosti i samom stepenu razvoja. Ista procedura se sprovodi i u vrtićima u Berlinu. U

vrtićima u Hamburgu se također vrši promatranje odnosno opservacija djece kroz razne igre i aktivnosti odgovarajuće djetetovoj dobi.

U Baden-Württembergu se također vrši promatranje u sklopu vrtića nakon doručka u malim grupama i uobičajenim prostorijama za djecu kako bi im okruženje bilo poznato. U cijeli proces je uključena uprava škole koja razmjenjuje informacije sa odgajateljima, ali se tom prilikom koriste materijali iz priručnika tzv. Kieler Einschulungsverfahren ili Procedura upisa u školu u Kielu, a u slučaju uočenih jezičkih abnormalnosti koriste se testom razlikovanja prema autorima Breuer/Weuffen i Pischner. Kako smo ranije naveli test se sastoji iz tri dijela: roditeljski sastanak, potom igra sa dva nastavnika i max šestoro djece i na kraju razgovor učitelja nasamo sa djetetom. Ovakav oblik procjene zrelosti uključuje zadatke: simultanog razumijevanja pri čemu se koriste stvarni objekti npr. klikeri, kocke ili karte, zadaci odnosa između količine/percepcije, vježbe percepcije (sličnosti/razlike), vještine pamćenja npr. slušanje kratkih pjesmica, koje se zatim ponavljaju. U praksi učitelji mogu izabrati i dio bajke gdje je zadatak djeteta nakon ispričanog da istu nastave (fantazija). Ovaj vid testiranja potiče maštu kod djece, a učiteljima pruža uvid u njihov kognitivni razvoj, socio-emocionalno stanje i motivacijski aspekt. Jezik se testira kroz nasumično redanje niza kartica, a zadatak djeteta jeste da istu rasporedi prema redosljedu i ispriča priču, potom su prisutne i vježbe crtanja prema uputama nastavnika. Kroz sve ove zadatke nastoji se procijeniti svaki aspekt zrelosti djece socio-emocionalni, motivacijski, kognitivni i fizički. Direktorica jedne osnovne škole u Mecklenburg-Vorpommernu procjenu zrelosti vrši po istom principu s tim da isti nadopunjuju vlastitim materijalima npr. zadacima prepoznavanja riječi koje se rimuju. Kako bi više stručnih lica, u prosjeku dva do tri učitelja, vršilo promatranje, testiranje se najčešće organizira u poslijepodnevnim satima i to u malim skupinama organiziranim prema fiksnim smjernicama a testiranje traje 45 do 60 minuta. Sa druge strane u školama u Hamburgu koriste se samostalno kreirani testovi ili se praktikuju kratki razgovori u trajanju od 30 minuta. Djecu koja pohađaju predškolski program u Hamburgu u sklopu škole procjenjuju njihovi odgajatelji, jer ih kako kažu poznaju već pola godine, a pet sati dnevno provode u istom. Nadalje, u pokrajini Nordrhein-Westfalen te Bayern kroz igrovne materijale nastoji se procijeniti dječija zrelost. Ti materijali podrazumijevaju igre građenja, pričanja priča, slagalice, crtanje i sl. a testiranje traje 45 minuta gdje direktorica zajedno sa učiteljima promatra djecu.

Nadalje, u Schleswig-Holstein-u kontaktirane su tri osnovne škole iz različitih gradova. U prve dvije škole u gradovima Kiel i Flensburg direktori su naveli kako se u njihovim školama ne koriste standardizirani testovi, već putem razgovora nastoje otkriti sve aspekte zrelosti i stepen njihovog razvoja. U trećoj školi također u Kielu direktorica jedne osnovne škole navela je kako njihova škola ipak sprovodi procjenu koristeći različite materijale. U ovom slučaju vrijeme trajanja procjene ovisi od odabira testa i traje minimalno 15 minuta do najviše 2 sata.

Šef Odjela u Ministarstvu za kulturu i obrazovanje Hessena ističe kako se u osnovnim školama u Hessenu testiranje sprovodi na tzv. *Schnuppertag* ili dan kada se svi budući učenici po prvi put zajedno okupljaju u razredu i upoznaju svoje drugare, učitelje i ostali kolektiv. To je zapravo probni čas za djecu, ali ujedno prilika kada učitelji ponovo posmatraju djecu i donose konačne zaključke o njihovoj zrelosti za školu. Kroz obavljanje raznih aktivnosti poput crtanja, bojenja, rezanja i raznih kako grupnih tako i individualnih aktivnosti, učitelji koji su u pozadini i posmatraju proces, bilježe dodatne informacije i imaju priliku uvidjeti moguće nedostatke, prednosti i slično. Probni čas se organizira par mjeseci nakon zvaničnog testiranja, a prije polaska u školu te na taj način kompletiranjem informacija o djeci daje se dovoljno prostora i vremena roditeljima da porade na segmentima u kojima su uočena odstupanja, ali i da učitelji vide mjerodavnost svoje procjene. Istraživanjem smo došli do podataka da se tzv. *Schnuppertag* organizira i u nekim drugim pokrajinama u Njemačkoj npr. u pokrajinama Niedersachsen, Bremen, Sachsen, Mecklenburg-Vorpommern, Schleswig-Holstein. Probni nastavni sat organizira se nešto ranije prije zvaničnog polaska u školu.

U školama u Berlinu se također sprovodi posmatranje kao oblik pedagoške procjene, ali koriste se iznimno zanimljivim načinom procjenjivanja. Direktorica osnovne škole u Berlinu otkrila je kako se pri pedagoškoj procjeni koriste igrom ili dijagnostičkim materijalom pod nazivom „*Mit Hexe Mirola durch den Zauberwald*“ ili „*Sa vješticom Mirolom kroz začaranu šumu*“. Direktorica kaže kako je ova igra zapravo grupna igra za šest do osam učenika gdje pored djece učestvuju direktorica te dva do tri posmatrača među kojima je nastavnica predmetne nastave i jedan ili dva učitelja/ica. Najčešće je to organizirano kao igrokaz odnosno direktorica koristi lutku i priča priču o vještici Mirolu. Prostorije škole ili kabineta uređene su kao iz bajke i pružaju maštovit ugođaj djeci. Zadatak djece jeste da zajedno prate vješticu Mirolu na putu do škole i moraju joj zaigrano pomoći da obavi razne zadatke. Ovom prilikom se koriste razni materijali poput kofe sa vodom,

za svako dijete obezbijedena je korpa sa makazama, olovkama i ljepilom, papiri, kocke, čaša, udaraljke, kašike i mnogi drugi materijali. Priča teče u segmentima tako da na svakoj stanici, a ima ih ukupno šest, se djeca susreću sa različitim materijalima i zadacima, a zadatak im je da slušaju priču i obavljaju zadatke. Kroz ovu zanimljivu aktivnost posmatrači imaju mogućnost opservirati sve aspekte zrelosti: grubu i finu motoriku, jezičku kompetenciju, percepciju, pažnju i koncentraciju, socio-emocionalno ponašanje, lateralno radno ponašanje i mnoge druge aspekte. Ovakav vid pedagoške procjene zrelosti djece je olakšavajući za djecu, jer nije kreirana klasična ispitna atmosfera u kojima bi se djeca možda povukla, osjećala strah i slično. Kroz igru koja je opuštajuća aktivnost za djecu, opservatori imaju uvid u sve aspekte zrelosti koji se procjenjuju. U cijeloj igri važna je fokusiranost djeteta i pažljivo praćenje uputa u kojima se otkriva sljedeći zadatak. Ranije smo naveli kako se oblici testiranja u Njemačkoj znatno razlikuju i kreću se od standardiziranih testova za procjenu u vidu crtanja, bojenja, pričanja priče na osnovu slike i dr. Na portalu jedne osnovne škole u Njemačkoj⁵ mogu se pronaći primjeri testova koji su roditeljima i djeci ostavili dostupnim za vježbanje i pripremu za školu. Testovi se sastoje od testova povezivanja, rezanja, crtanja i bojenja, prepoznavanja i imenovanja geometrijskih oblika, boja i sl (prilog br. 6).

U BiH i Njemačkoj koriste se klasični testovi za procjenu zrelosti u vidu bojenja, crtanja, rezanja raznih oblika, propitivanja poznavanja boja, brojeva, slova, testovi crteža ljudske figure, spajanje, prepoznavanje sličnosti i razlika, slaganja lego kockica itd. Sve su to testovi kojima se nastoji utvrditi intelektualni, socio-emocionalni aspekti, grafomotoričke i govorno-jezičke sposobnosti. Iznimka od klasičnih testova jesu područja u Njemačkoj, tačnije Baden-Württemberg i Berlin u kojima se koriste drugim oblicima aktivnosti tj. igrama (Sa vješticom Mirolokom kroz začaranu šumu, Kieler Einshulungsverfahren) kojima se procjenjuje dječija zrelost.

6.3.2. Prilagođavanje testova i mjerodavnost procjene

Svake godine u školu dolaze nove generacije koje sa sobom nose nove izazove, različit nivo znanja, vještina i sposobnosti. Važno pitanje za istražiti jeste i koliko su današnji testovi po

⁵ Usp. <https://lisa.taskcards.app/#/board/4549ecee-7e22-4fce-b93c-fdbd3df07615/view>

strukturi odgovarajući za procjenu te da li ispitanici teže prilagođavanju testova. Hasanagić i sur. (2021) navode kako dječiji razvoj nije linearan te da djeca ne postižu isti nivo fizičkog, kognitivnog, socio-emocionalnog, govorno-jezičkog razvoja u istom periodu. Holistički koncept navodi nas na razmišljanje da je itekako važno raditi na prilagođavanju testova, s obzirom na različite nivoe razvoja sa kojima djeca dolaze na procjenu. U nastavku rada ćemo tabelarno prikazati da li ispitanici u Bosni i Hercegovini teže prilagođavanju testova i koji su razlozi zbog kojih bi se testovi trebali prilagoditi.

Tabela br. 9. *Prilagođavanje i ponavljanje postupka pedagoške procjene zrelosti u BiH*

<i>Područje</i>	<i>Prilagođavanje testova</i>	<i>Ponavljanje postupka procjene</i>
<i>FBiH</i>		
<i>Kanton Sarajevo</i>	Da	Da – Retestiranje, uz uključivanje stručnjaka
<i>Hercegovačko-neretvanski kanton</i>	Ne	Ne
<i>Zapadno-hercegovački kanton</i>	Da	Da – Retestiranje
<i>Unsko-sanski kanton</i>	Da	Ne
<i>Kanton 10</i>	Da	Da – Retestiranje, uz uključivanje stručnjaka
<i>Tuzlanski kanton</i>	Da	Ne
<i>Zeničko-dobojski kanton</i>	Da/Ne	Ne
<i>Srednjobosanski kanton</i>	Da	Ne
<i>Posavski kanton</i>	Da	Ne
<i>Bosansko-podrinjski kanton</i>	Da	Da – Retestiranje, uz uključivanje stručnjaka
<i>Brčko distrikt</i>	Ne	Ne
<i>Republika Srpska</i>	Da/Ne	Da – Retestiranje, uz uključivanje stručnjaka

Na osnovu tablice zaključujemo kako su ispitanici u Bosni i Hercegovini usklađeni kada se govori o strukturi testova i samom njihovom (ne)prilagođavanju. Na osnovu analiziranih odgovora jedino

ispitanici iz Brčko distrikta te Hercegovačko-neretvanskog kantona ne prilagođavaju svoje testove, dok su ispitanici iz Kantona Sarajevo, Republike Srpske, Kantona 10, Zapadno-hercegovačkog kantona i Bosansko-podrinjskog kantona ponavljali pedagošku procjenu. U narednoj tablici predstaviti ćemo rezultate iz Njemačke.

Tabela br.10. *Prilagođavanje i ponavljanje postupka pedagoške procjene zrelosti u Njemačkoj*⁶

<i>Područje</i>	<i>Prilagođavanje testova</i>	<i>Ponavljanje postupka procjene</i>
<i>Njemačka</i>		
<i>Bayern</i>	Da	Da- Promatranje djece u malim grupama
<i>Berlin</i> <i>(Osnovna škola i vrtić)</i>	Da	Ne
<i>Hamburg</i> <i>(Osnovna škola i vrtić)</i>	Da	Ne
<i>Hessen</i>	Da	Ne
<i>Mecklenburg-Vorpommern</i>	Da	Da - Retestiranje
<i>Schleswig-Holstein</i>	Da	Ne
<i>Brandenburg</i>	Da	Ne
<i>Baden-Württemberg</i>	Da	Da- Retestiranje u manjim grupama ili individualno

U tablici br. 10 vidljivo je kako ispitanici prilagođavaju svoje testove, međutim ispitanici u pokrajinama Berlin, Hamburg, Hessen, Schleswig-Holstein i Brandenburg ne ponavljaju testiranje te svoje testove smatraju mjerodavnim.

Komparirajući BiH i Njemačku jedino pedagozi iz Hercegovačko-neretvanskog kantona i Brčko distrikta ne prilagođavaju svoje testove, jer smatraju da su koncipirani na način da odgovaraju uzrastu djeteta i testiranju osnovnih aspekata zrelosti. Svjesni su činjenice da možda današnjim

⁶ U pokrajinama Niedersachsen, Nordrhein-Westfalen, Rheinland-Pfalz, Saarland, Sachsen, Sachsen-Anhalt, Thüringen i Bremen ljekari sprovode testiranje, tako da direktori škola isključivo u slučaju uočenih nejasnoća i odstupanja pristupaju ponovnoj procjeni.

generacijama testovi u potpunosti ne odgovoraju, ali za stil testiranja pedagoga iz pomenutih područja BiH dovoljno je za ispitati osnovne aspekte zrelosti nužne za pohađanje i djelovanje unutar osnovne škole. Ispitanici iz BiH (osim Brčko distrikta i Hercegovačko-neretvanskog kantona) i Njemačke prilagođavaju svoje testove za pedagošku procjenu zrelosti te kao razlog navode individualnosti svakog djeteta i različit razvojni stepen kojim napreduju. Procjenu je potrebno obaviti te se u skladu sa sposobnostima djeteta trebaju kreirati ili prilagođavati testovi. Veći broj ispitanika smatra svoje testiranje mjerodavnim te se nisu našli u situaciji ponavljanja postupka procjene. Prilagođavanjem testova dječijim sposobnostima i mogućnostima, procjena je mjerodavnija i manja je mogućnost ponavljanja. Važno je da ponavljanje procjene bude radi djeteta, radi utvrđivanja njegovog trenutnog stepena razvoja te pružanja uvida u mogućnost daljnjeg napretka. Na taj način učitelj ima priliku prilagoditi svoj rad djetetu, ili ponuditi upute i smjernice roditeljima na čemu je potrebno raditi. Ponavljanje testiranja sa ciljem isključivo ispunjavanja forme nije pedagoški opravdano.

6.4. Praćenje napretka djece kroz analizu testova

Petim istraživačkim zadatkom nastoji se analizirati da li pedagozi i učitelji kroz određeni vremenski period analiziraju dječiji stepen napretka te kompariraju sa nekadašnjim i trenutnim stanjem. U Hercegovačko-neretvanskom, Bosansko-podrinjskom te Unsko-sanskom kantonu nije praksa da se analizira napredak djece tačnije komparira njihov trenutni napredak sa upisnim testom za prvi razred, dok se i u Brčko distriktu rijetko vrši analiza. Kao razlog zašto se ne vrši analiza napretka djeteta jeste nedostatak kadra i veliki broj učenika, međutim na Odjeljskom vijeću se analizira svako dijete tako da su pedagozi u komunikaciji sa učiteljima koji ih obavještavaju. Preostala područja u Bosni i Hercegovini imaju praksu da analiziraju testove kroz određeni vremenski period te trenutna učenička postignuća kompariraju sa rezultatima koja su djeca postigla pri upisu u osnovnu školu. Tako pedagogica iz Posavskog kantona navodi da je u njenoj školi praksa da obavijesti učiteljicu i da mišljenje za svako dijete ponaosob, a na kraju prvog polugodišta razgovaraju o napretku koje je dijete ostvarilo i na kojim poljima je više napredovalo u odnosu na testiranje te ukoliko primijete određene nedostatke savjetuju roditelje za posjet stručnjaku. I u Zapadno-hercegovačkom kantonu praksa je da se testovi za upis čuvaju pet godina, a učiteljicama

koje preuzimaju prve razrede se saopšte eventualne specifičnosti pojedinog djeteta, a u kasnijim godinama se po potrebi pravi određena korelacija sa upisnim testom. Nakon uvida u rezultate možemo uočiti da postoji određena razlika u tome da li se škola nalazi u urbanom ili ruralnom području. Prema riječima pedagoga koji imaju iskustva u radu u urbanoj i ruralnoj sredini, škole sa urbanog područja imaju veliki broj učenika koje je jako teško analizirati ponaosob, a škole u ruralnom području imaju nešto manji broj učenika te je velika vjerovatnoća da će se analizirati uspjeh učenika. Pedagogica iz Zeničko-dobojskog kantona ističe kako je njihova škola u ruralnom području, obuhvata mali broj učenika, što im omogućava da se tokom godine izvrši analiza napretka učenika. U Srednjobosanskom kantonu pedagog vrši analizu metodom slučajnog odabira ili na zahtjev roditelja ili učitelja. U ovom primjeru analiziranje postignutih rezultata ne obuhvata sve učenike, već se nasumičnim odabirom ili na zahtjev roditelja ili učitelja vrši kompariranje trenutnih rezultata testova i rezultata postignutih pri pedagoškoj procjeni. Pedagogica iz Kantona Sarajevo analizu napretka vrši kroz određeni vremenski period i sastavni je dio personalnog dosjea odnosno pedagoškog kartona. Učesnik istraživanja iz Republike Srpske ističe kako je u njihovoj osnovnoj školi analiza rezultata praksa i često obavljaju konsultativno savjetodavne razgovore sa učiteljima pri početku nastave. Ispitanik također navodi kako često rezultati sa testova predskazuju uspjeh ili teškoće u učenju i uvijek se vodi računa o tome da postoji određen kontinuitet praćenja djece od vremena testiranja za upis u prvi razred pa kroz čitavo školovanje, što može biti problematično u slučaju da učitelj halo efektom manje očekuje od učenika, pa mu ne postavlja dovoljno poticajne izazove.

U Njemačkoj je situacija nešto drugačija te mnoge pokrajine ne vrše dodatnu analizu napretka učenika, a kao razlog tome jeste duplo testiranje koje se vrši u određenim pokrajinama pri upisu u predškolsko i pri upisu u školu, osim što je u pojedinim pokrajinama razlika, kako je ranije navedeno, da testiranja negdje vrši isključivo ljekar, a drugdje direktori osnovnih škola. Jedina razlika je u pokrajini Berlin gdje se djeca početkom školske godine testiraju iz njima osnovnih područja: Matematike i Njemačkog jezika. U tim poljima se vidi razvoj te ocjenjuje napredak, a prema riječima jednog ispitanika iz Njemačke spoznali smo važnost govorno-jezičkih sposobnosti.

6.5. Informiranje roditelja o rezultatima procjene i savjetovanje

Šesti istraživački zadatak analizira proceduru informiranja roditelja o rezultatima testiranja te propituje da li članovi tima savjetuju roditelje i kakve savjete nude u slučaju potrebe. O rezultatima testiranja djeteta svakako da bi bilo poželjno obavijestiti roditelje i ponuditi savjete ukoliko je nužno za daljnji rad i napredak. Slijedom istraživačkog pitanja nastojimo ispitati u kojoj mjeri pedagozi obavještavaju roditelje o rezultatima testiranja.

Tabela br. 11. *Informiranje i savjetovanje roditelja o rezultatima pedagoške procjene zrelosti u BiH*

<i>Područje</i>	<i>Obavještavanje roditelja o rezultatima testiranja</i>	<i>Ključne informacije i savjeti roditeljima</i>
<i>FBiH</i>		
<i>Kanton Sarajevo Unsko-sanski kanton Zeničko-dobojski kanton Bosansko-podrinjski kanton</i>	Da	Preporuke za vježbanje ili savjetovanje sa stručnjakom
<i>Hercegovačko-neretvanski kanton</i>	Da	Rezultati testiranja Preporuke za vježbanje ili savjetovanje sa stručnjakom
<i>Zapadno-hercegovački kanton</i>	Da	Preporuke za vježbanje Razlozi za odgodu upisa
<i>Kanton 10</i>	Da	Preporuke za savjetovanje sa stručnjakom Informacije tehničke prirode
<i>Tuzlanski kanton</i>	Da	Informacije o aspektima procjene Savjeti za odgojne stilove roditeljstva

<i>Srednjobosanski kanton</i>	Da, po zaprimanju saglasnosti Ministarstva obrazovanja, mladih, znanosti, kulture i sporta Srednjobosanskog kantona	Informacije o spremnosti za školu Preporuke za daljnji rad Angažiranje stručnih saradnika
<i>Posavski kanton</i>	Da	Broj ostvarenih bodova Preporuke za vježbanje ili savjetovanje sa stručnjakom
<i>Brčko distrikt</i>	Da	Rezultati testiranja Preporuke za vježbanje
<i>Republika Srpska</i>	Da	Informacije i sugestije o jakim stranama djeteta Preporuke za vježbanje

Na osnovu predstavljene tablice možemo vidjeti kako ispitanici iz BiH obavještavaju roditelje o rezultatima testiranja. Roditelji se odmah po završetku procjene obavještavaju o rezultatima te ukoliko je nužno ponude se preporuke i smjernice na čemu je potrebno dalje raditi sa djetetom do polaska u školu. U tabeli br. 12 predstaviti ćemo rezultate ispitanika iz Njemačke.

Tabela br. 12. *Informiranje i savjetovanje roditelja o rezultatima pedagoške procjene zrelosti u Njemačkoj*

<i>Područje</i>	<i>Obavještavanje roditelja o rezultatima testiranja</i>	<i>Ključne informacije i savjeti roditeljima</i>
<i>Njemačka</i>		
<i>Bayern</i>	Da	Preporuke za vježbanje ili savjetovanje sa stručnjakom
<i>Berlin</i> <i>(Osnovna škola i vrtić)</i>	Da	Rezultati testiranja
<i>Hamburg</i> <i>(Osnovna škola i vrtić)</i>	Da	Rezultati testiranja Preporuke

		Informacije o školi
<i>Hessen</i>	Da	Rezultati testiranja Preporuke za posjet stručnjaku
<i>Mecklenburg-Vorpommern</i>	Da	Rezultati testiranja Preporuke za vježbanje ili posjet stručnjaku
<i>Niedersachsen</i>		
<i>Nordrhein-Westfalen</i>		
<i>Bremen</i>		
<i>Rheinland-Pfalz</i>		
<i>Saarland</i>		
<i>Sachsen</i>		
<i>Sachsen-Anhalt</i>		
<i>Schleswig-Holstein</i>		
<i>Thüringen</i>		
<i>Brandenburg</i>	Da	Rezultati testiranja
<i>Baden-Württemberg</i>	Roditelji se informiraju ukoliko postoji potreba za savjetom. Učitelji obavještavaju roditelje o posjetu direktora vrtiću.	Preporuke za posjet stručnjaku

Prema tablici analiziranih odgovora ispitanika i u Njemačkoj je praksa da se roditelji informiraju o procesu pedagoške procjene te se roditeljima nude informacije o rezultatima testiranja i eventualnim preporukama za vježbanje sa djecom ili posjet stručnjaku. Roditelje je moguće obavijestiti o angažiranju stručnog kadra u vidu logopeda, defektologa i slično kako bi radili sa djetetom na unapređenju njegovih sposobnosti. Također postoje situacije u kojima su pedagozi primijetili određena odstupanja, ali ljekarski nalaz ne sadrži takve podatke, u tom slučaju pedagozi nastoje razgovarati sa roditeljima kako bi otklonili sumnju o postojanju određenih problema.

Zrilić (2012) nagovještava kako je važno nakon testiranja obavijestiti roditelje o rezultatima testa, koji ujedno podrazumijevaju saopštavanje prednosti i nedostataka razvojnih karakteristika djeteta.

Ispitanici iz obje države su odgovorili kako po završetku testiranja obavještavaju roditelje o rezultatima testiranja te nude niz preporuka i savjeta za napredovanje djeteta. Izuzetak je pokrajina Baden-Württemberg, gdje je praksa da se roditelji ne obavještavaju o rezultatima testiranja, osim ako se uoče nedostaci te je potrebna preporuka za daljnji rad i Brčko distrikt, u kojem je informiranje svedeno isključivo na to da li je dijete prošlo testiranje ili ne.

Neovisno o tome da li roditelji/staratelji prisustvuju procjeni te imaju uvid u potencijalne rezultate procjene, važno je na kraju testiranja dati okvirne rezultate o jakim i slabim stranama djeteta, na čemu je potrebno dodatno raditi te da li je potrebno angažirati stručnjake drugih profila poput defektologa, logopeda ili psihologa. U slučaju lakših nedostataka koji se mogu riješiti kod kuće, roditelji dobivaju upute na koji način trebaju vršiti određene aktivnosti kako bi dijete u određenom segmentu napredovalo. U slučaju da i retestiranje ne pokaže zadovoljavajuće rezultate za polazak u školu vrši se odgoda upisa za iduću godinu. Pedagogica iz Zeničko-dobojskog kantona naglašava kako roditelji odmah po testiranju bivaju obaviješteni o rezultatima procjene, ali se mnogo detaljnija obrada vrši kasnije kroz razgovor sa ostalim članovima koji su prisustvovali testiranju. U školi Zeničko-dobojskog kantona najčešći nedostaci kod djece uočavaju se u polju motorike, nepravilnog držanja olovke na čijem korigiranju djeca rade sa roditeljima. I u Njemačkoj izdvajaju nepravilno držanje olovke kao najčešći problem sa kojim se susreću te savjetuju roditelje na kućne vježbe te ih upućuju na razne vježbanke, digitalne aplikacije te terapije ukoliko je potrebno.

6.6. Prepreke i izazovi

Sedmi istraživački zadatak analizira prepreke i izazove sa kojima se susreću pedagozi u procesu pedagoške procjene zrelosti. Svi akteri obrazovnog procesa mogu se susresti sa određenim izazovima i preprekama u radu. Analizom odgovora ispitanika došli smo do mnogo podataka o preprekama i izazovima sa kojima se susreću u obrazovnom procesu, naročito u pedagoškoj procjeni. Interpretaciju prikupljenih podataka o preprekama i izazovima započet ćemo sa ispitanicima iz Njemačke.

Na osnovu analiziranih rezultata direktori, odgajatelji te šefovi odjela u Ministarstvima obrazovanja i kulture pokrajina Njemačke nisu naveli postojanje bilo kakvih prepreka i izazova u

procesu pedagoške procjene. Svega nekolicina ispitanika navelo je izazove sa kojima se susreću u procesu procjene zrelosti djece za upis. Direktorica osnovne škole u pokrajini Bayern kao glavni izazov pri procjeni navodi vrijeme održavanja. Naime, vrijeme testiranja je u istom vremenu kada se održava nastava za druge učenike škole što im uveliko otežava rad u oba segmenta te ometa obrazovni proces. Direktorice iz pokrajine Mecklenburg-Vorpommern te Baden-Württemberga ističu kako je dnevna forma djeca itekako veliki izazov za vrijeme testiranja. Umorna djeca, odsustvo pažnje, nedostatak fokusiranosti i koncentracije pri procjeni zrelosti utiče na tok testiranja i rezultate, te im je potrebno mnogo vremena da se uključe u testiranje u prostoriji sa strancem. Dodatna otežavajuća okolnost za procjenu i testiranje jesu roditelji, koji onemogućavaju i nedozvoljavaju promatranje odnosno opserviranje djece te u slučaju takvih situacija djecu upisuju u osnovnu školu bez procjene i uvida u njihove aspekte zrelosti ili odgađaju upis do procjene. Iz Brandenburške regije navode kako je veliki izazov mjerodavno procijeniti spremnost i zrelost djeteta za školu, a od čije procjene zavisi budućnost djeteta u školi.

Prema rezultatima istraživanja možemo zaključiti da u Bosni i Hercegovini izazovi i prepreke pedagoga u procesu pedagoške procjene sežu od nesigurnosti u radu sa djecom sa teškoćama, preko neprikladnih testova, nedostatka stručnog kadra, vremenskog aspekta do preambicioznih roditelja.

Pedagozi u Bosni i Hercegovini izdvajaju niz prepreka, izazova i teškoća sa kojima se susreću u procesu pedagoške procjene zrelosti djece za školu. Najčešći izazovi, prema stajalištu ispitanika su nedostatak stručnih saradnika, preambiciozni roditelji, neprikladni testovi i mnogi drugi. S obzirom na specifičnost prepreka i izazova sa kojima se pedagozi susreću analizirat će se zasebno.

Pedagogice u Zapadno-hercegovačkom kantonu i Brčko distriktu kao glavne izazove sa kojima se susreću izdvajaju: rad sa djecom sa govornim teškoćama, potom djeca koja imaju lošu koncentraciju, djeca koja su emocionalno nezrela te se nekada znaju susresti sa djecom koja dolaze iz disfunkcionalnih obitelji što se odražava na njihovo znanje i ponašanje što otežava procjenu. U Zeničko-dobojskom kantonu do sada nisu radili sa djecom sa teškoćama, ali od ove školske godine očekuje ih rad sa djecom sa izraženim teškoćama što će im biti posebno izazovno zbog nedostatka stručnog kadra. S obzirom da se radi o školi u ruralnom području, na području opštine nemaju dovoljan broj dječijih psihologa, logopeda, što je iznimno veliki problem. Kako pedagogica navodi nekada je postojao proces kategorizacije djece sa teškoćama, međutim u skorije vrijeme to je

ukinuto te se uvodi nešto novo i nisu sigurni kako će u narednim godinama testirati djecu sa teškoćama. U Zeničko-dobojskom kantonu nekada je kao izazov predstavljao i prvi susret sa djetetom, koji je zatvoren, sramežljiv za saradnju te im nije bilo omogućeno sprovesti testiranje. Danas već nemaju takvih izazova, zbog poznanstva sa djecom usljed čestih posjeta predškolskim ustanovama.

U Zapadno-hercegovačkom kantonu nekada su se susretali i sa situacijom da se roditelji nisu slagali s prijedlogom za odgodu školovanja, ali danas je takvih situacija sve manje. Sa emocionalno nezrelom djecom susreću se i u Bosansko-podrinjskom kantonu. Pedagogica naglašava kako su na emocionalnoj stabilnosti dužni raditi i roditelji koji su odgovorni za dijete i prije polaska u školu te raditi na unapređenju rasta i razvoja djeteta. Posebno otežavajuća okolnost koju nam je pedagogica iz Bosansko-podrinjskog kantona navela jeste „uplitanje“ u procjenu koju realizira komisija škole. Naime, često su se susretali sa problemom da komisija škole djecu ocijeni kao nezrelu i nespremnu za pohađanje redovne škole, međutim Komisija za kategorizaciju ili razvrstavanje djece s teškoćama donosi drugačiju odluku bez obzira na procjenu pedagoga, učitelja, defektologa itd. te nezrelu i nespremnu djecu uključuju u redovno školovanje.

Veliki problem sa kojim se susreću pedagozi i u Unsko-sanskom kantonu jeste upravo nedostatak stručnog kadra u radu sa djecom s teškoćama u razvoju. Nisu svi pedagozi spremni i stručni za usavršeni rad sa djecom s teškoćama. Učesnici istraživanja su prepoznali potrebu da im dosadašnje iskustvo u radu u tome može pomoći, ali u radu s djecom s teškoćama nužno je konsultirati stručni kadar poput defektologa i u tim situacijama neophodno je da defektolog bude član komisije za procjenu. Zakon nalaže defektologa kao člana komisije za procjenu, međutim u praksi to i nije slučaj. I u Hercegovačko-neretvanskom kantonu najveći izazov predstavlja rad s djecom sa teškoćama te u tom slučaju moraju uputiti roditelje u daljnju proceduru procjene i određivanje adekvatnog oblika školovanja za dijete. Dodatna otežavajuća okolnost jeste i nemogućnost realiziranja testiranja te u tom slučaju odgađaju procjenu za period nakon tzv. pačije škole. Iako se susreću sa određenim preprekama i izazovima, ipak postoje načini kako realizirati pedagošku procjenu.

Pedagogica iz Tuzlanskog kantona kao izazov izdvaja objektivnost i profesionalnost pri procjeni. Nekada se nalaze u situaciji da roditelji traže odgodu upisa radi nekih ličnih razloga tako da je u

tom slučaju uloga komisije višestruko bitna u smislu poštivanja dječjeg prava na obrazovanje. Ako se ipak utvrdi da dijete zaista kasni u razvoju sposobnosti komisija će predložiti odgodu upisa.

U Srednjobosanskom kantonu najveći izazov jeste nepostojanje adekvatnih testova, pripreme komisije za testiranje, stručne službe škole, mogućnosti savjetovanja i nesaradnja roditelja. U Kantonu Sarajevu se također neadekvatnost testova za procjenu djece od pet i po godina izdvaja kao izazov, ali su tu još i neusklađenost radnog vremena sa Mobilnim stručnim timom, psihologom škole i sa učiteljicama, testovi svojim likovnim uređenjem ne odgovaraju interesima djece, nedostaci testova dolaze do izražaja, neke testove polovično primjenjuju ili ih izostavljaju, broj testova varira od škole do škole te je potrebno inoviranje cjelokupnog postupka procjene.

U Posavskom kantonu izazov su uglavnom bili preambiciozni roditelji, a za taj problem je pedagogica pronašla rješenje na način da su roditelji nazočni, čuju cijeli proces testiranja, ali nisu u mogućnosti da utječu na odgovore ili odluke djece.

U Kantonu 10 kao izazov izdvajaju to što ponekad dijete zbog same ispitne situacije ne pokaže stvarno znanje pa je potrebno imati fleksibilan pristup. Dijete zna biti i zaigrano pa se ne posveti u potpunosti ispitnim zadacima. Ponekad su roditelji nametljivi i ometaju testiranje.

„Rad sa djecom traži prilagođavanje i obraćanje pažnje na detalje. Veoma često problem može nastati ukoliko ne pazimo, dijete može da se uplaši zadatka i da regradira u ponašanju ili da testiranje ne shvati dovoljno ozbiljno. Mi kao testatori bi voljeli da izbjegnemo te dvije krajnosti, ali ponekad to jednostavno nije moguće. Ali bitno je da kroz iskustvo radimo na tome da prilagodimo testiranje samom djetetu“

(Psiholog osnovne škole u Republici Srpskoj).

Na osnovu intervjua, saznali smo da je u praksi da komisija za procjenu često improvizuje i samim tim teže prilagođavanju. Susreću se sa djecom različitih razvojnih stepena što implicira da se i testovi i način pristupa pedagoga djetetu mijenja kako bi se testiranje uopće sprovelo. Niz je prepreka i izazova sa kojima se susreću pedagozi u procjeni, ali ih nastoje uspješno otkloniti.

6.6.1. Uključivanje pedagoga/odgajatelja iz predškolskih ustanova u pedagošku procjenu

Pohađanje predškolskih institucija sa sobom nosi niz benefita. Period koji dijete provede u predškolskoj instituciji može pomoći da razvije svoje sposobnosti, usvoje nova znanja i vještine potrebne za školu. Jukić (2023) navodi kako odgajatelji igraju ključnu ulogu u prepoznavanju i procjeni djetetovih razvojnih sposobnosti te da njihova procjena uključuje praćenje djetetovog napretka, identifikaciju eventualnih odstupanja i pružanje podrške kako bi se poticalo optimalno i uravnoteženo razvijanje djeteta. Djeca mnogo vremena provode u predškolskim institucijama što je prilika odgajateljima da posmatraju i opserviraju djecu te procjene njihove sposobnosti.

Analizom odgovora prikupljenih od strane pedagoga i psihologa iz BiH utvrdili smo kako pojedini ispitanici nisu saglasni sa tim da odgajatelji unutar predškolskih institucija preuzmu ulogu školskih pedagoga-psihologa i učitelja u procesu testiranja. Naravno da smatraju da mogu doprinijeti procjeni, ali da nije dobro da se iz procesa pedagoške procjene isključi školski pedagog.

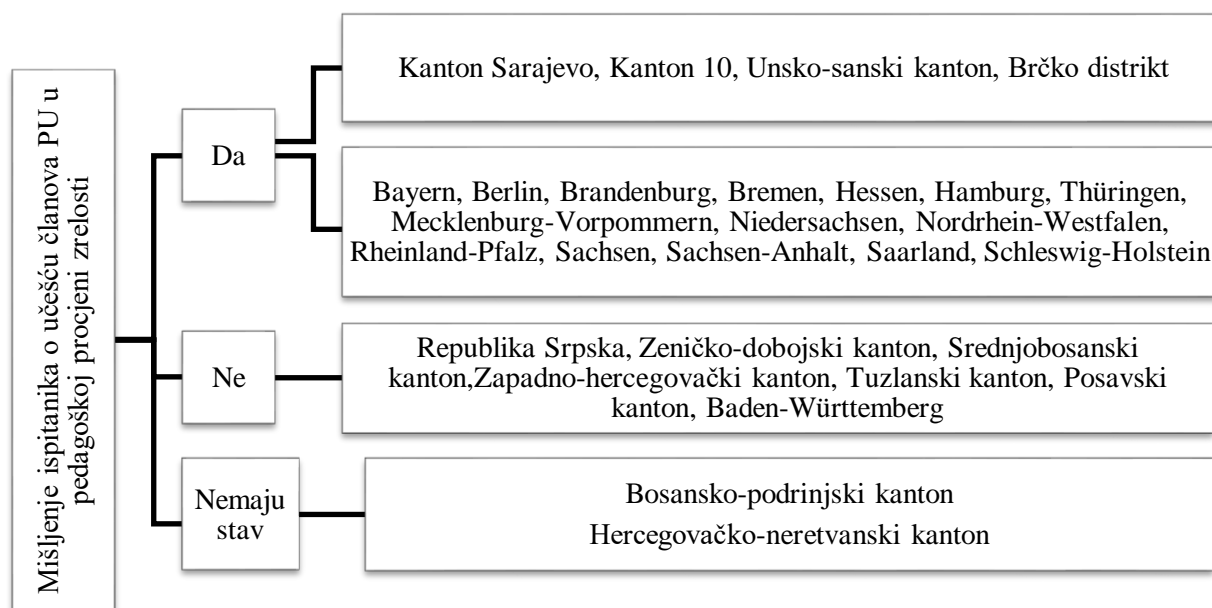
Naime predškolske institucije u pojedinim kantonima u BiH nemaju svoje pedagoge već isključivo odgajatelje. Tako npr. u Kantonu Sarajevo pojedine predškolske ustanove imaju svoje pedagoge, dok u drugima odgojno-obrazovnim ustanovama djeluju isključivo odgajatelji. Uključivanje pedagoga ili odgajatelja iz predškolskih ustanova može olakšati članovima komisije procjenu, posebno ukoliko odgajatelji učine komisiji dostupne informacije o stepenu razvoja djeteta. Na pitanje o uključivanju odgajatelja u proces pedagoške procjene, pedagogice iz Hercegovačko-neretvanskog kantona te Bosansko-podrinjskog kantona nisu izrazile svoje mišljenje, ali su svjesne težine posla koji sa sobom nose odgajatelji. Odgajatelji/pedagozi iz predškolskih ustanova mogu dati svoje mišljenje eventualno preporuku, kako naglašava pedagogica iz Zeničko-dobojskog kantona, ali smatra kako je ipak glavni zadatak odgajatelja podučiti djecu i pripremiti ih za školu, a proces testiranja je važno da vrši isključivo školski pedagog i ostali članovi aktiva, jer će dijete narednih devet godina biti učenik te škole. Drugi pedagozi kao razlog ne uključivanja odgajatelja u proces testiranja navode i obuhvat djece predškolskim obrazovanjem. Osim obaveznog predškolskog programa koji budući učenici moraju pohađati, nisu sva djeca u prilici pohađati predškolski program. Psiholog jedne osnovne škole u Republici Srpskoj mišljenja je kako djeca koja pohađaju predškolski program imaju mnoge prednosti pri polasku u školu, ali osnovna škola podrazumijeva drugi odgojno-obrazovni nivo te se samim tim dijete od šest godina razlikuje od

četverogodišnjaka ili petogodišnjaka. Učesnici istraživanja, pedagozi iz Kantona 10, Kantona Sarajevo, Brčko distrikta te Unsko-sanskog kantona su mišljenja da pedagozi/odgajatelji mogu obavljati proces procjene u svrhu praćenja akceleracije dječijeg razvoja te konstatiraju kako su odgajatelji stručni i osposobljeni koliko i pedagozi unutar osnovnih škola te ne vide razlog zašto ne bi bili dio tima.

Kako u Bosni i Hercegovini određen broj pedagoga ne vidi potrebu za uključivanjem odgajatelja/pedagoga iz predškolskih institucija u proces testiranja djece za upis u školu, u Njemačkoj je situacija znatno drugačija. Direktori osnovnih škola te šefovi Odjela u Ministarstvima obrazovanja u pokrajinama koji su učestvovali u istraživanju naveli su kako vezu između predškolskog odgoja i obrazovanja i osnovnoškolskog vide kao neraskidivu. U Njemačkoj se testiranja vrše pri polasku u predškolski program čiji se rezultati šalju budućim osnovnim školama, a ponegdje se pri upisu u osnovnu školu testiranja još jednom sprovode. Rezultati istraživanja su pokazali da su pedagozi u Njemačkoj itekako saglasni da odgajatelji iz predškolskih institucija budu uključeni u proces testiranja. Odgajatelje u osnovnoj školi smatraju ekspertima u svojoj struci za predškolski uzrast te najbolje poznaju dob djece te put njihovog razvoja, a o rezultatima dječijeg rasta, razvoja i samog napretka mogu obavijestiti direktore osnovnih škola ili učitelje koji dolaze u česte posjete predškolskim institucijama kako bi prikupili rezultate o budućim učenicima. Odgajateljica jednog vrtića u Hamburgu naglašava kako učenici veći dio dana provode u predškolskim ustanovama, što je ujedno prilika odgajateljima da uvide njihove motoričke sposobnosti, socio-emocionalne i kognitivne kompetencije i drugo. Smatra kako takav vid procjene, opservacijom i analizom, mogu najbolje procijeniti odgajatelji koji provode mnogo više vremena sa djecom. Napominje kako testiranje u osnovnim školama ne može biti u potpunosti mjerodavno iz razloga što dijete pri testiranju može pokazati znakove stida, straha te može utjecati da rezultati testa nisu stvarno stanje analiziranoga. Isto mišljenje o važnosti predškolskih institucija dijele i ispitanici iz regije Schleswig-Holstein i ističu kako bez odgajatelja ne bi bilo moguće sprovesti pedagošku procjenu te kako su oni iznimno važni u testiranju budućih prvačića. Direktorica jedne brandenburške škole smatra kako je potrebna itekako veća saradnja i učešće osnovne škole i predškolskih institucija i fokus stavlja na socio-emocionalnu zrelost prije kognitivne zrelosti. Nešto različito mišljenje o učešću odgajatelja u pedagoškoj procjeni ima direktorica jedne osnovne škole u Baden-Württembergu te navodi kako se ne slaže sa tim da odgajatelji budu ti koji će sprovoditi testiranja, a razlozi su akademsko okruženje i zahtjevi koji su

znatno različiti od osnovne škole. Prema mišljenju direktorice učitelji su ti koji su kompetentniji za to, a i veća je mogućnost objektivnije procjene dječijih vještina. Direktorica osnovne škole iz Bayerna ističe kako su mišljenja odgajatelja itekako korisna te da opservacija odgajatelja i testiranje u osnovnoj školi daju kompletnu sliku djeteta, ali ističe kako se opservacija nikako ne bi smjela zamijeniti testiranjem koje smatraju znatno objektivnijim i mjerodavnijim.

Grafički prikaz br. 1. *Mišljenje ispitanika o učešću odgajatelja iz PU u pedagoškoj procjeni zrelosti*

Na osnovu grafičkog prikaza moguće je zaključiti kako je mnogo veći broj ispitanika saglasan sa učešćem članova predškolske ustanove u proces pedagoške procjene, jer su u prilici pratiti akceleraciju dječijeg razvoja, upućeni su u razvojni stepen djece tog uzrasta te su obrazovani za obavljanje procjene.

Na kraju možemo reći kako pedagoška procjena mora biti isključivo u službi roditelja i djece te se ne smije gledati kao na obavezu pedagoga da bi se ispunila forma. Cilj procjene je upotrebom raznih testova procijeniti dječiji trenutni stepen razvoja i dati uvid u njegov daljnji napredak. Prepreke i izazovi sa kojima se susreću pedagozi u pedagoškoj procjeni mogu jednim dijelom narušiti kvalitetu procjene, u slučaju da se koriste neadekvatni testovi, da nedostaje stručnog kadra, da nisu obučeni za rad sa djecom s teškoćama i sl. Roditelji kao najvažniji odgojni agensi u životu djeteta moraju biti upoznati sa rezultatima testiranja, sa jakim i slabim stranama djeteta, sa

određenim nedostacima te se moraju uputiti u daljnju proceduru. Roditelji su snažan resurs u odgojno-obrazovnom putu svoga djeteta. Odgajatelji u BiH nisu dio komisije za procjenu, ali prema teorijskim uvidima i rezultatima istraživanja možemo zaključiti da bi dali veliki doprinos procesu pedagoške procjene.⁷

⁷ Ispitanici iz Njemačke su imali dodatno pitanje vezano za angažman u drugim pokrajinama. Prema rezultatima istraživanja niti jedan ispitanik nije radio u drugim pokrajinama Njemačke.

7. ZAKLJUČAK

Predškolski program čini osnovu za polazak u prvi razred osnovne škole. U Bosni i Hercegovini pojedina područja imaju zakonom regulirano obavezno pohađanje predškolskog programa u godini pred polazak u školu, dok u Njemačkoj ne postoji zakonska obaveza pohađanja predškolskih institucija. U pravilu djeca sa pet i po godina odnosno šest dužna su biti polaznici prvog razreda osnovne škole ukoliko rezultati procjene zrelosti pokažu odgovarajući stepen spremnosti za školu, u suprotnom može se vršiti odgoda polaska u istu, što je danas rijetkost. Prethodnom analizom pokazali smo da elementi pedagoške procjene se nalaze u zakonu na toj razini ali da to nužno ne determinira pedagošku praksu s obzirom na odstupanja koja ste imali priliku vidjeti u prethodnom tekstu. Dijete je u obavezi pohađati osnovnu školu do svoje 15. godine života.

Testiranjem djece za upis u školu vrši se procjena psiho-fizičkih sposobnosti, čiji rezultati će pokazati (ne)zrelost djeteta za školu. Procjena se vrši u domeni tjelesne zrelosti, motorike, intelektualnih sposobnosti, socio-emocionalnih i govorno-jezičkih sposobnosti. Ispitanici su socio-emocionalnom aspektu zrelosti te i govorno-jezičkom području posvećivali najveću pažnju te ih izdvajali kao glavne aspekte zrelosti koji će omogućiti uspješno školovanje, smatrajući ih temeljnim elementima za uspješno učenje. Sa ciljem poštivanja socio-emocionalnog stanja djeteta i eliminiranja straha od nepoznatog važno je raditi na umrežavanju osnovnih škola i predškolskih ustanova sa ciljem upoznavanja budućih prvačića sa novim okruženjem i budućim školskim obavezama. Posjete koje bi predškolske ustanove organizirale u osnovnim školama olakšalo bi djeci proces testiranja, jer su upoznati sa prostorijama škole, stručnim saradnicima, nastavnim osobljem i sl.

Praksa u pojedinim pokrajinama Njemačke jeste testiranje djece još u predškolskom periodu, čiji se rezultati šalju područnim školama, a u BiH se testiranje sprovodi neposredno pri polasku u osnovnu školu. O učešću odgajatelja/pedagoga predškolskih ustanova u proces procjene zrelosti pedagozi iz BiH nisu imali naročito pozitivno mišljenje, dok se u Njemačkoj slažu sa njihovim učešćem, čak je i praksa u većem dijelu Njemačke. Mišljenje odgajatelja i pedagoga iz predškolskih ustanova može pomoći pedagozima u kreiranju konačnog mišljenja o ličnosti djeteta i njegovim sposobnostima. Informacije prikupljene u predškolskim ustanovama i testiranje pri

upisu u školu pomažu kreiranju cjelokupne slike o djetetu, tako bi podaci iz predškolskih ustanova ili učešće odgajatelja u procesu procjene za upis uveliko pomoglo testiranju. Kvaliteta odgojno-obrazovnog procesa bi se unaprijedila kada bi se u Bosni i Hercegovini sprovodila testiranja i u okviru predškolskih programa i na taj način bi se pratio napredak djece, njihov rast i razvoj.

S obzirom da pojedine škole nisu uvezane sa predškolskim ustanovama te da školski pedagozi nemaju ranije podatke o sposobnostima učenika, kreiranje e- platforme bi umnogome olakšalo posao komisiji za procjenu. Odgajatelji/pedagozi iz predškolske ustanove bi na e- platformi bilježili podatke o svakom djetetu ponaosob, a članovima osnovne škole bi informacije bile uvijek dostupne i koristili bi ih pri procjeni ili pri kreiranju materijala za procjenu. Pristup e- platformi bi bio omogućen isključivo odgajateljima/pedagozima predškolskih ustanova, školskim pedagozima i učiteljima osnovnih škola te roditeljima djece budućih prvačića.

Glavni član komisije za procjenu je pedagog, a zajedno sa njim učestvuju ljekari koji u BiH procjenjuju fizičku zrelost, dok u Njemačkoj u pojedinim pokrajinama ljekari sprovode cjelokupnu procjenu zrelosti, potom nastavnici, psiholozi, ukoliko je potrebno logopedi, rehabilitacioni edukatori i drugi stručni saradnici. U Njemačkoj procjenu vrše ljekari, odgajatelji, direktori osnovnih škola, učitelji, dok u pokrajini Mecklenburg-Vorpommern procjenu vrše učitelji u penziji i studenti kao asistenti što doprinosi mjerodavnijoj procjeni, ali i studentima je omogućeno učenje kao jedan vid praktične nastave.

Aktiv pedagoga na nivou općine/kantona postoji u Bosni i Hercegovini, međutim pojedini Aktiv se aktivno dogovaraju i govore o samoj proceduri pedagoške procjene i njenoj sprovedbi, dok na drugim područjima to nije slučaj. Na ovaj način se procedura pedagoške procjene razlikuje na cijelom području Bosne i Hercegovine, ali čak i od škole do škole unutar jednog kantona/općine, što je isti slučaj sa Njemačkom. Postojanje Aktiva pedagoga na nivou kantona/općine i njihovo redovno okupljanje bi olakšalo i omogućilo pedagozima planiranje procjene, kreiranje materijala, usaglašavanje zadataka te jedinstven sistem procjene što bi doprinijelo unapređenju kvalitete odgojno-obrazovnog rada. Na osnovu dobivenih rezultata možemo ustanoviti da se javlja potreba za aktiviranjem Aktiva pedagoga na nivou kantona u vezi sa donošenjem jedinstvenog testa za procjenu na području općine ili kantona po uzoru na npr. Bosansko-podrinjski kanton.

Posebnu pomoć aktiv bi mogao pružiti pedagozima pri procjeni prvačića, ali i pri kreiranju testova. Zastarjeli i neadekvatni testova koji se koriste u pojedinim područjima BiH zahtijevaju modificiranje testova za procjenu zrelosti u skladu sa 21. stoljećem i hronološkom dobi djeteta.

Testovi koji se koriste u pojedinim područjima Bosne i Hercegovine, ali i Njemačke su poprilično zastarjeli te traže inovativniju, noviju formu testova u skladu sa uzrastom djece ali i 21. stoljećem koje se sa sobom donosi niz promjena. Negdje još uvijek dominiraju testovi Čehića koji su kreirani mnogo ranije, a do danas se situacija mnogo promijenila posebno u domeni digitalizacije. Postoji velika vjerovatnoća da djeca usljed digitalizacije i sve većeg vremena provedenog koristeći telefone, laptope i slično imaju slabu grafomotoriku te neće biti u mogućnosti proći test precrtavanja, crtanja ljudske figure i slično, ali to ne bi trebao biti razlog ne kreirati inovativne oblike testova. Nešto noviji testovi od djece traže poznavanje abecede i čitanje napisanog, što i nije moguće bez obzira na digitalizaciju. Digitalizacija je kod pojedine djece rezultirala slabom grafomotorikom, djeca ne znaju da drže ispravno olovku u ruci, ne znaju zakopčati dugmad, zavezati pertle i slično. Testovi Čehića jesu temeljeni prvenstveno na grafomotorici, ali su zastarjeli, potrebno je uvesti nove oblike testova po uzora na Čehića, ali i uključiti testove koji će propitati segment digitalizacije odnosno šta je to digitalizacija naučila nove generacije. Ni kognitivni aspekt zrelosti nije zanemaran i on je važan aspekt koji se procjenjuje, ali odgojno-obrazovni rad ne treba gledati isključivo u tom kontekstu. Pojedini, odgojno-obrazovne institucije vezuju isključivo za kognitivni segment i kako je sve temeljeno na usvajanju znanja, međutim škola je tu da razvija i socio-emocionalni aspekt i govorno-jezički i moralni i mnoge druge aspekte. Osjećaj pripadnosti u društvu, prijatna atmosfera unutar odjeljenja, saradnja, dječija emocionalna stabilnost, kreativna nastava uz praktične primjere umnogome će olakšati učenicima usvajanje znanja i vještina tj. razvijanje njihovih intelektualnih sposobnosti, a to se može u slučaju socio-emocionalne stabilnosti.

Šablone testova koji se koriste su samo jedan od niza prepreka sa kojima se susreću pedagozi konkretno u BiH. Idući izazov je i rad sa djecom sa teškoćama. Svakodnevnim buđenjem svijesti o važnosti inkluzije u obrazovni sistem uključuje se sve veći broj djece, što je doista važno jer time bismo trebali ići ka humanoj školi, međutim postavlja se pitanje koliko su društvo i nastavnici sami spremni nositi se sa tim izazovom i doista biti od koristi za djecu sa teškoćama, s obzirom na nedostatak stručnog kadra, te nepostojanje specijalnih ustanova niti mogućnosti kvalitetnog rada

sa djecom s teškoćama. Sa ovim izazovom se najviše susreću škole iz ruralnog područja koji svim silama nastoje obezbijediti djeci s teškoćama jednostavno i neometano pohađanje osnovne škole, jer su prinuđeni pohađati redovnu školu. U tom slučaju bi trebalo raditi na zapošljavanju stručnog kadra, usavršavanju pedagoga/učitelja ili formiranju centara u ruralnim područjima koji će pomoći obrazovanje djece s teškoćama.

Nadalje, kada govorimo o samom procesu testiranja i prisustvu roditelja procjeni to može biti otežavajuća, ali i olakšavajuća okolnost. I u BiH i Njemačkoj postoje škole tj. pedagozi koji ne saopštavaju roditeljima povratne informacije, već je sve svedeno na to da li je dijete prošlo procjenu ili ne. U tom slučaju bilo bi idealno prisustvo roditelja, uz minimaliziranje njihovog učešća tj. uz prethodnu opomenu da se ne smiju uplitati u proces procjene, a sve sa ciljem uočavanja dječijih sposobnosti. Roditelje je važno uključiti u proces planiranja i realiziranja pedagoške procjene, mogu pružati savjete i mišljenja o organizaciji pedagoške procjene, o materijalima koji će se koristiti i sl. Na kraju u fokusu pedagoške procjene jeste dijete. Dijete može biti pokretač mnogih promjena, a jedna od preporuka za unapređenje odgojno-obrazovnog procesa tj. pedagoške procjene jeste i ispitati mišljenje djece o poželjnim oblicima testiranja tj. procjene. Već smo naveli kako postoje različiti oblici testiranja, testiranja u obliku igre, kroz kreativne raznovrsne materijale za procjenu itd. Moguće je sprovesti probno testiranje sa minimalno dvije grupe djece. Prva grupa bi se testirala kroz igre, po uzoru na Njemačku, tipa igra sa Vješticom Mirolom kroz začaranu šumu, te drugu grupu možemo podvrgnuti testiranju sa raznim kreativnim materijalima i slično. Na kraju testiranja bi se prikupilo mišljenje svih učesnika istraživanja na osnovu kojih bi se mogao donijeti zaključak o (ne)uspješnom obliku testiranja, koji bi dalo naravno samo uvodne informacije kako unaprijediti proces procjene za upis u prvi razred narednih generacija. Na kraju možemo reći kako predstavljeni rezultati mogu biti podloga za daljnja istraživanja i proučavanja u ovom segmentu, koji će u budućnosti nuditi nove rezultate i preporuke.

8. PRILOZI

Prilog br. 1: Evidencioni list

<i>PEDAGOŠKA PROCJENA ZRELOSTI DJECE ZA POLAZAK U ŠKOLU U BOSNI I HERCEGOVINI I NJEMAČKOJ</i>	
<i>Zakonska legislativa</i>	<i>Naslov zakona, (godina izdavanja). Mjesto izdavanja: izdavač.</i>
Zakoni o osnovnom odgoju/vaspitanju i obrazovanju na području Bosne i Hercegovine	
Zakoni o predškolskom odgoju i obrazovanju na području BiH	
Školski zakoni u pokrajinama Savezne Republike Njemačke	

Prilog br. 2: Matrica analize

INDIKATORI	BOSNA I HERCEGOVINA	NJEMAČKA
Informiranje roditelja o procesu upisa djece u školu		
Priprema škole za pedagošku procjenu zrelosti		
Članovi tima za pedagošku procjene zrelosti djece		
Priprema članova tima za pedagošku procjenu		
Uloga pedagoga		
Upute u realizaciju pedagoške procjene		
Aspekti zrelosti		
Način realiziranja pedagoške procjene		
Testovi		
Pristupi testiranju		
Prisustvo roditelja		
Svrha pedagoške procjene		
Informiranje roditelja o rezultatima testiranja		
Ključne informacije		
Savjetovanje roditelja		
Analiziranje i kompariranje testova sa postignućima u školi		
Prilagođavanje testova		

Mjerodavnost pedagoške procjene i ponavljanje postupka		
Izazovi i prepreke pri pedagoškoj procjeni		
Učešće pedagoga/odgajatelja predškolskih ustanova pri pedagoškoj procjeni zrelosti		

Prilog br. 3: Protokol intervjua

Naslov teme:

Ime i prezime ispitivača:

Ime i prezime ispitanika:

Mjesto i vrijeme intervjua:

<i>OBLAST</i>	<i>PITANJA</i>
<i>Pripremni postupak za pedagošku procjenu zrelosti djece za upis u prvi razred osnovne škole</i>	<ol style="list-style-type: none">1. Na koji način se vrši informiranje roditelja o procesu upisa djece u prvi razred osnovne škole?2. Koji oblik pripreme vrši škola za proces pedagoške procjene zrelosti djece za upis?3. Ko su članovi tima koji učestvuju u procesu pedagoške procjene zrelosti?4. Na koji način se članovi tima pripremaju za proces pedagoške procjene?5. Koja je Vaša uloga kao školskog pedagoga u pedagoškoj procjeni zrelosti djece za upis u prvi razred osnovne škole?
<i>Pedagoška procjena zrelosti djece za upis u prvi razred osnovne škole</i>	<ol style="list-style-type: none">6. Da li imate jasno određene upute na osnovu kojih vršite proces pedagoške procjene?7. Koji aspekti zrelosti se procjenjuju?

	<p>8. Kojem aspektu zrelosti se pridaje najviše pažnje pri upisu u školu? 8.1. Zašto?</p> <p>9. Na koji način se vrši pedagoška procjena zrelosti djece za upis u školu?</p> <p>10. Koji testovi se koriste pri pedagoškoj procjeni zrelosti?</p> <p>11. Da li vršite individualno ili grupno testiranje? 11.1. Zašto?</p> <p>12. Da li roditelji prisustvuju procesu pedagoške procjene? 12.1. Zašto?</p>
<p><i>Cilj procjene i praćenje napretka razvoja djeteta</i></p>	<p>13. Koja je svrha pedagoške procjene zrelosti djece?</p> <p>14. Da li roditelje obavještavate o rezultatima testiranja?</p> <p>15. Koje su ključne informacije koje nudite roditeljima?</p> <p>16. Koje savjete dajete roditeljima djece koji nisu ostvarili naročito dobre rezultate u toku pedagoške procjene zrelosti?</p> <p>17. Da li se testovi na kojima su radili budući učenici analiziraju sa učiteljima kroz određeni vremenski period kako bi se utvrdio stepen njihovog napretka?</p>

	<p>18. Smatrate li da sadašnji testovi za procjenu, po svojoj strukturi odgovaraju djeci koja se testiraju ili ih je potrebno prilagoditi?</p> <p>18.1. Da li prilagođavate testove? Zašto?</p> <p>19. Ukoliko ne smatrate prvobitnu procjenu mjerodavnom, da li postupak ponavljate?</p> <p>20. Na koji način vršite ponovni postupak pedagoške procjene?</p> <p>21. Sa kakvim izazovima i preprekama se susrećete u procesu pedagoške procjene?</p> <p>22. Da li smatrate da bi proces pedagoške procjene zrelosti trebao pripasti predškolskim ustanovama?</p> <p>22.1. Zašto?</p>
--	---

Komentari ispitivača:

Interviewprotokoll

Sehr geehrte Pädagogen/innen, vor Ihnen liegt ein Fragebogen, der zur Vorbereitung einer Masterarbeit an der Abteilung für Pädagogik der Philosophischen Fakultät der Universität Sarajevo verwendet wird. Das Ziel der Arbeit ist es, den Prozess der pädagogischen Einschätzung der Reife von Kindern für die Einschreibung in die erste Klasse der Grundschule in Bosnien und Herzegowina und Deutschland zu untersuchen. Die im Rahmen der Untersuchung gesammelten Ergebnisse werden ausschließlich zu Forschungszwecken verwendet. Bitte nehmen Sie sich einige Minuten Zeit, um die gestellten Fragen vollständig zu beantworten.

Ich danke Ihnen im Voraus für Ihren Beitrag, der mir bei der Fertigstellung meiner Abschlussarbeit helfen wird. Bei weiteren Fragen wenden Sie sich bitte an die folgende E-Mail-Adresse: aarijanaa.hodzic@gmail.com.

Name der Institution/Grundschule:

Vor- und Nachname der Prüferin:

Vor- und Nachname des Prüflings:

Ort und Datum des Interviews:

FLÄCHE	FRAGEN
<i>Vorbereitungsverfahren für die pädagogische Einschätzung der Reife von Kindern für die Einschreibung in die erste Klasse der Grundschule</i>	<ol style="list-style-type: none">1. Wie werden Eltern über den Einschreibungsprozess für die erste Klasse der Grundschule informiert?2. Welche Form der Vorbereitung führt die Schule für den pädagogischen Reifetest der Kinder für die Einschreibung

	<p>durch?</p> <p>3. Wer sind die Mitglieder des Teams, das am Reifegradbewertungsprozess beteiligt ist?</p> <p>4. Wie bereiten sich die Teammitglieder auf den Assessment-Prozess vor?</p> <p>5. Welche Rolle spielen Sie als Schulpädagoge/in bei der Beurteilung der Reife von Kindern für die Einschreibung in die erste Klasse der Grundschule?</p>
<p><i>Pädagogische Beurteilung der Reife von Kindern für die Einschulung in die erste Klasse der Grundschule</i></p>	<p>6. Haben Sie klare Anweisungen, auf deren Grundlage Sie den Prozess der pädagogischen Bewertung durchführen?</p> <p>7. Welche Aspekte der Reife werden bewertet?</p> <p>8. Welchem Aspekt der Reife wird bei der Einschulung am meisten Aufmerksamkeit geschenkt?</p> <p>8.1. Warum?</p> <p>9. Wie wird die pädagogische Beurteilung der Reife von Kindern für die Einschreibung in die Schule durchgeführt?</p> <p>10. Welche Tests werden bei der pädagogischen Beurteilung der Reife verwendet?</p> <p>11. Führen Sie Einzel- oder Gruppentest durch?</p> <p>11.1. Warum?</p> <p>12. Nehmen die Eltern am Prozess der pädagogischen</p>

	<p>Bewertung teil?</p> <p>12.1. Warum ja oder nein?</p>
<p><i>Ziel der pädagogischen Bewertung und Überwachung der Entwicklung des Kindes</i></p>	<p>13. Welchen Zweck hat die pädagogische Bewertung der Reife von Kindern?</p> <p>14. Informieren Sie die Eltern über die Testergebnisse?</p> <p>15. Was sind die wichtigsten Informationen, die Sie Eltern anbieten?</p> <p>16. Welche Ratschläge geben Sie den Eltern von Kindern, die während der pädagogischen Beurteilung der Reife keine besonders guten Ergebnisse erzielt haben?</p> <p>17. Werden die Tests, an denen die zukünftigen Schüler arbeiten, über einen bestimmten Zeitraum mit den Lehrern analysiert, um den Grad ihres Fortschritts zu bestimmen?</p> <p>18. Halten Sie die aktuellen Bewertungstests in ihrer Struktur für angemessen für die getesteten Kinder oder müssen sie angepasst werden? 18.1. Passen Sie die Tests an? Warum?</p> <p>18.1. Passen Sie die Tests an? Warum?</p> <p>19. Wenn Sie die ursprüngliche Bewertung nicht für kompetent halten, wiederholen Sie den Vorgang?</p> <p>20. Wie führen Sie den Neubewertungsprozess durch?</p>

	<p>21. Auf welche Herausforderungen und Hindernisse stoßen Sie im Assessment-Prozess?</p> <p>22. Sind Sie der Meinung, dass der Prozess der pädagogischen Beurteilung der Reife von einem Pädagogen/in aus einer Vorschuleinrichtung durchgeführt werden sollte?</p> <p>22.1. Warum?</p> <p>23. Haben Sie als Pädagoge/in in einer Grundschule in einer anderen Provinz gearbeitet?</p> <p>23.1. Gibt es Unterschiede zwischen den Provinzen, in denen Sie gearbeitet haben, wenn es um die pädagogische Bewertung der Reife für die Einschreibung geht?</p> <p>23.2. Welche Unterschiede gibt es?</p>
--	--

Kommentare:

OSNOVNA ŠKOLA: _____ Datum ispitivanja: _____

Ime i prezime djeteta: _____

UPITNIK ZA PROCJENU ZRELOSTI ZA UPIS U PRVI RAZRED

Br.	PODRUČJE PROCJENE	BODOVI			UKUPNO	NAPOMENA
		0	1	2		
I.	OPŠTI PODACI KOJE DIJETE ZNA O SEBI					
	Kako se zoveš?	0	1	2		
	Koliko imaš godina?					
	Gdje stanuješ?					
	Kako se zove grad, mjesto u kojem živiš?					
	Ko još osim tebe živi u tvojoj kući?					
	Jesi li išao u vrtić?					
II.	PROCJENA SNALAŽENJA U VREMENU I KOMUNIKACIJI					
	Kako se zove dio dana kada doručkuješ a kako kada večeraš/spavaš?	0	1	2		
	Kako pozdravljaš ljude koje sretnoš tokom dana ?					
	Što kažemo kad nešto tražimo, dobijemo?					
III.	OPAŽANJE PREDMETA I VIZUELNO PAMĆENJE	0	1	2		
	U kutiju stavimo 6 poznatih predmeta i pokažemo ih djetetu na nekoliko sekundi.					

	Dijete pogleda predmete bez imenovanja, zatvorimo kutiju i tražimo od njega da imenuje predmete.					
--	--	--	--	--	--	--

IV.	SPOSOBNOST UOPŠTAVANJA I LOGIČKOG ZAKLJUČIVANJA					
	Djetetu se pokazuju slike, a ono treba grupno imenovati ono što vidi (voće, povrće, životinje)	0	1	2		
	Djetetu se daju dijelovi slike, koju mora sastaviti u smislenu cjelinu (kuća, cvijet)	0	1	2		

V.	GOVORNO-JEZIČKI RAZVOJ					
	Prepoznavanje slova	0	1	2		
	Analiza	0		2		
	Sinteza	0		2		
	Čitanje	Ne čita	slovka	sriče	ščitava	čita

VI.	MATEMATIČKO PREDZNAJJE					
	Brojenje od 1 do 10	0		2		
	Čitanje brojeva do 10	0	1	2		
	Pridruživanje broja količini elemenata datog skupa	0		2		
	Određivanje odnosa među predmetima (veće, manje, jednako)	0	1	2		

VII.	IMENOVANJE BOJA	0	1	2		
	Imenovanje osnovnih boja					

VIII	UOČAVANJE SLIČNOSTI I RAZLIKA	0	1	2		
	Tražimo od djeteta da uoči šta je slično, a šta različito na primjeru likova, slova i brojeva					

IX.	GRAFOMOTORNI RAZVOJ	0	1	2		
	Dijete na posebno pripremljenom papiru preslikava zadate elemente					

X.	PROSTORNA ORIJENTACIJA					
	Osnovna orijentacija u prostoru i na vlastitom tijelu	0	1	2		
	Dominantna ruka	L	D	A		

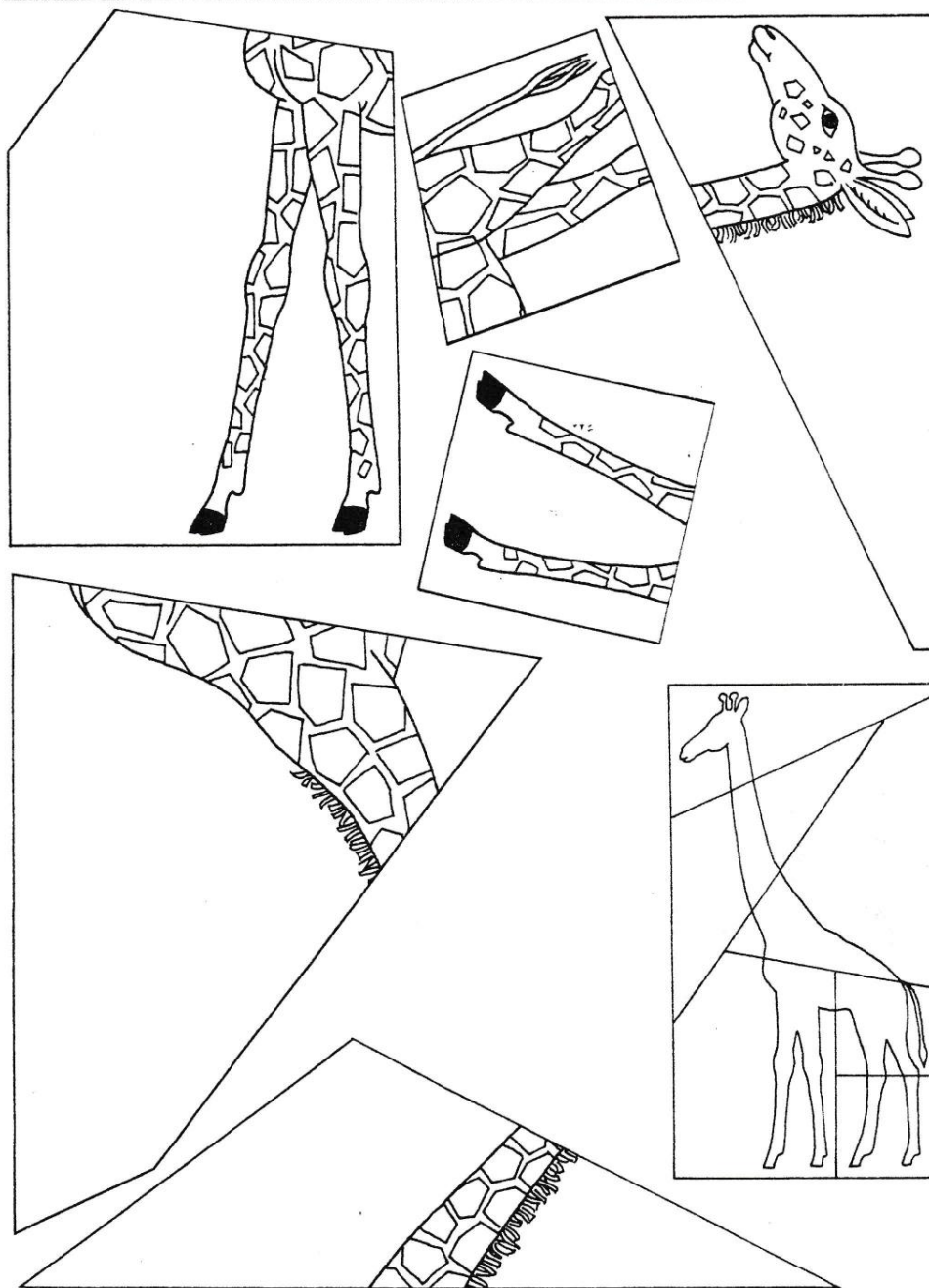
- Djetetovo ponašanje tokom ispitivanja:
1. izrazito saradnički raspoloženo
 2. dobro saraduje
 3. saraduje uz podsticaj
 4. ne slijedi uputstva
 5. odbija saradnju
 6. _____

DODATNA ZAPAŽANJA :

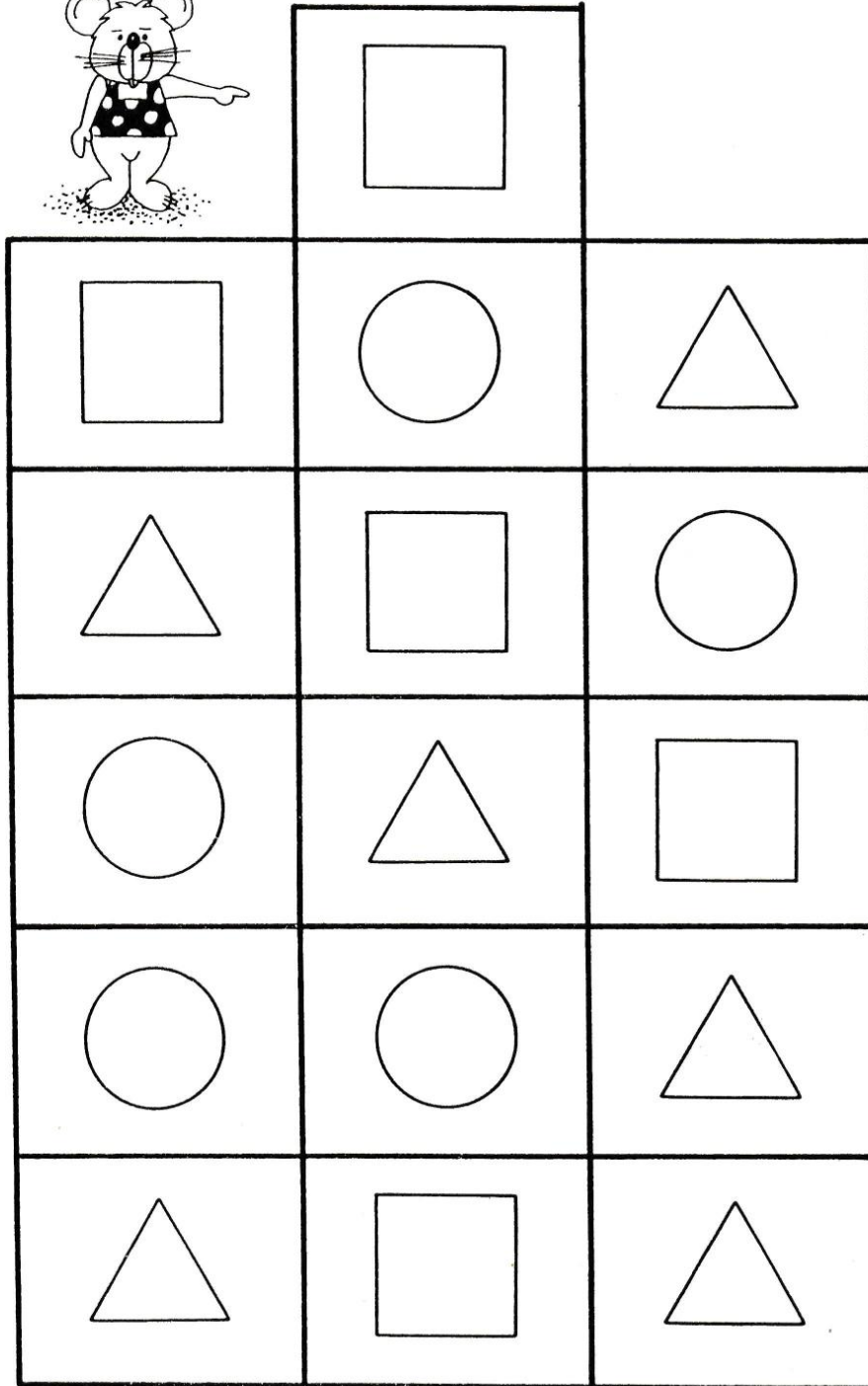
UKUPNO POSTIGNUTIH BODOVA / MOGUĆI BROJ BODOVA : / 32

ISPITIVAČ: _____

Prilog br. 6: Primjeri testova za vježbanje sa web stranice škole u Njemačkoj

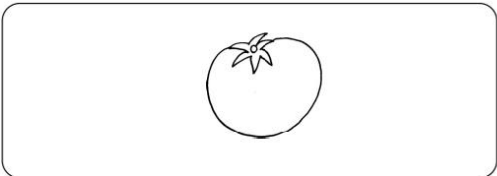
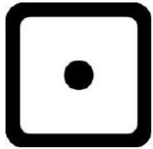
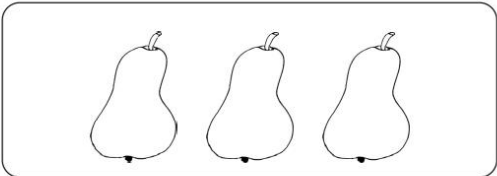
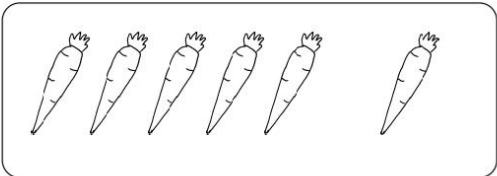
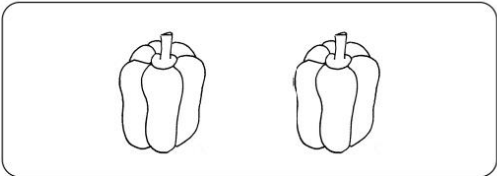
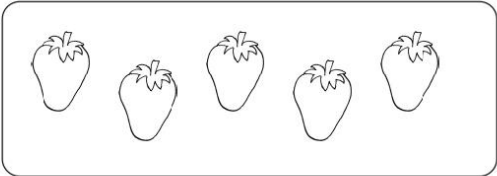
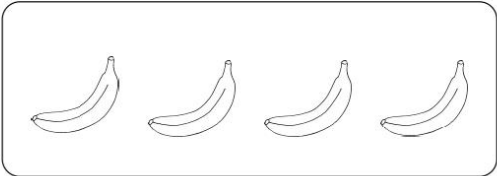
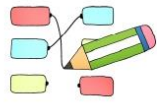

Male alle Quadrate blau! ☺

Name: _____

Verbinde die Mengen mit den passenden Würfelbildern.

Prilog br. 7: Obrazac za procjenu spremnosti djece za polazak u školu

Broj 3 – strana 412

„SLUŽBENE NOVINE ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA“

četvrtak, 28. 03. 2019.

(OPSD 1)

**OBRAZAC ZA PROCJENU SPREMNOSTI DJECE
ZA POLAZAK U ŠKOLU**

1. Ime i prezime djeteta: _____ Pol: M / Ž

2. Datum rođenja: _____ Mjesto rođenja: _____

3. Adresa stanovanja _____ Broj telefona: _____

4. Dijete živi:

a) s oba roditelja

b) u obitelji razvedenih roditelja, živi sa: _____

c) dijete bez jednog roditelja umrli roditelj: otac-majka

d) dijete bez oba roditelja ime i prezime staratelja _____

e) dijete živi u ustanovi za djecu bez roditeljskog staranja

5. Liječničko uvjerenje potvrđuje da je dijete zrelo za školu:

a) da

b) potrebna pedagoška pomoć

c) ne, _____

6. Uvjerenje i list opservacije potvrđuju da je dijete pohađalo Cjeloviti razvojni program ili Program obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja

a) da

b) ne

7. Procjena spremnosti za polazak u školu obuhvata:

Aspekti razvoja	PROCJENA
Tjelesni/motorički razvoj	npr: procjena grube motorike i/ili fine motorike u igri ili grupnim aktivnostima
Kognitivni razvoj	npr: procjena inteligencije, procjena percepcije, pažnje, pamćenja, mišljenja...
Socio-emocionalni razvoj	npr: emocionalna zrelost se očituje u određenoj emocionalnoj stabilnosti i samokontroli izražavanja emocija (procjena privrženosti, samokontrole, stabilnosti, odnosa s drugima, ponašanje u igri...)
Razvoj govora	npr: jasan i razgovijetan govor, neispravan izgovor pojedinih glasova, mucanje, tepanje ili infantilni govor, ubrzan govor...
Specifičnosti djeteta	npr: uviđanje kreativnosti, nadarenosti, sklonosti, interesa, ali i eventualnih poteškoća i nekontroliranog ponašanja

8. Na temelju procjene zrelosti i spremnosti djeteta za polazak u prvi razred Povjerenstvo konstatira:

a) dijete je spremno za polazak u školu;

b) dijete je upisano u prvi razred, ali mu je potrebna dodatna pomoć _____

c) dijete se privremeno oslobađa upisa u prvi razred na temelju _____

Članovi Povjerenstva :

1. _____

2. _____

3. _____

9. POPIS TABLICA I GRAFIČKIH PRIKAZA

1. POPIS TABELA

Tabela br. 1. Sredstva informiranja roditelja o procesu upisa djece u školu u BiH.....	47
Tabela br. 2. Sredstva informiranja roditelja o procesu upisa djece u školu u Njemačkoj.....	49
Tabela br. 3. Članovi tima za pedagošku procjenu zrelosti djece u BiH.....	53
Tabela br. 4. Članovi tima za pedagošku procjenu zrelosti djece u Njemačkoj.....	55
Tabela br. 5. Priprema škole i članova tima za pedagošku procjenu zrelosti u BiH.....	60
Tabela br. 6. Priprema škole i članova tima za pedagošku procjenu zrelosti u Njemačkoj.....	61
Tabela br. 7. Okvir pedagoške procjene zrelosti u BiH.....	69
Tabela br. 8. Okvir pedagoške procjene zrelosti u Njemačkoj.....	70
Tabela br. 9. Prilagođavanje i ponavljanje postupka pedagoške procjene zrelosti u BiH.....	85
Tabela br. 10. Prilagođavanje i ponavljanje postupka pedagoške procjene zrelosti u Njemačkoj.....	86
Tabela br. 11. Informiranje i savjetovanje roditelja o rezultatima pedagoške procjene zrelosti u BiH	89
Tabela br. 12. Informiranje i savjetovanje roditelja o rezultatima pedagoške procjene zrelosti u BiH.....	90

1. POPIS GRAFIČKIH PRIKAZA

Grafički prikaz 1. Mišljenje ispitanika o učešću odgajatelja iz PU u pedagoškoj procjeni zrelosti.....	98
---	----

10. LITERATURA

1. Alić, A. (2012). *Struktura i dinamika obiteljske kulture*. Sarajevo: Dobra knjiga.
2. Bratanić, M. (1993). *Mikropedagogija: Interakcijsko- komunikacijski aspekt odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Brković, A. (2011). *Razvojna psihologija*. Čačak: Svetlost.
4. Blaži, D. (2023). *Pokazatelji odstupanja u komunikacijskom, jezičnom i govornom razvoju do treće godine života djeteta*. Zagreb: Edukacijsko- rehabilitacijski fakultet.
5. Baza propisa za pravnike i ekonomiste u BiH. (n.d). Propisi u BiH. Dostupno na: <https://www.paragraf.ba/>. Preuzeto: 17. 02. 2024.
6. Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2007). *Metode istraživanja u obrazovanju*. Zagreb: NAKLADA SLAP.
7. Čudina Obradović, M. (2008). *Spremnost za školu: višestrukost značenja pojma i njegova suvremena uporaba*. Hrčak, portal znanstvenih časopisa RH, 10: 285-300.
8. Čehić, I. (2018). *Procjena zrelosti djece za polazak u školu (pedagoški pristup)*. Sarajevo: Amos Graf.
9. Čehić, E. (1997). *Indikatori zrelosti djece za polazak u školu: procjena ličnosti djeteta pred polazak u školu*. Sarajevo: Prosvjetni list.
10. Färber, K., Frank, P. (n.d). *Auf dem Weg zur Einschulung Informationsgrundlagen für ein Beratungsgespräch*. Bayreuth: Grundschule St.Johannis.
11. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, (1949). Dostupno na: <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>. Preuzeto: 17. 02. 2024.
12. Hitrec, G. (1991). *Kako pripremiti dijete za škol?* Zagreb: Školska knjiga.
13. Hasanagić, A. (2015). *Psihološke osnove pripreme djece za školu*. Sarajevo: Centar za napredne studije.
14. Halilović, M. (2018). *Iskustva u procjeni zrelosti djece za polazak u školu u školskoj praksi*. Završni rad. Sarajevo: Filozofski fakultet Univerziteta Sarajevo.
15. Hasanagić, A. et all. (2021). *Priručnik instrumentariju spremnosti djece za polazak u školu*. Sarajevo: Jordan Studio Sarajevo.
16. Jurić, V. (2004). *Metodika rada školskog pedagoga*. Zagreb: Školska knjiga.

17. Jukić, A. (2023). *Odgajateljeva procjena razvoja djece rane i predškolske dobi*. Završni rad. Split: Filozofski fakultet u Splitu.
18. Kadum, S., Drandić, D., Lazarić, L. (2021). Spremnost djece za školu iz perspektive učitelja. *Nova prisutnost*, vol. 19 (3), str. 583 – 596. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/385508>. Preuzeto: 18. 02. 2024.
19. Karić Camović, Dž. (2021). *Razvojna perspektiva ranog djetinjstva i roditeljstva*. Sarajevo: Perfecta.
20. Lazar, M. (2007). *Moć igre i igračke*. Đakovo: Tempo.
21. Mandić, P. (1986). *Savjetodavni vaspitni rad*. Sarajevo: Svjetlost.
22. Mušanović, D. (2022). Zrelost djece za polazak u školu. *saZnanje*, vol. / (3), str. 497 – 506. Dostupno na: <https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=1114742>. Preuzeto: 17. 02. 2024.
23. Mužić, V. (1999). *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*. Zagreb: EDUCA.
24. Miljević, M. (2007). *Metodologija naučnog rada*. Pale: Filozofski fakultet Univerzitet u Istočnom Sarajevu.
25. Matijević, K. (2022). Uključenost roditelja u razvijanje školske spremnosti. *Život i škola : časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, vol. 68 (1-2), str. 91 – 110. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/419169>.
26. Ninković, S., Knežević Florić, O. (2012). *Horizonti istraživanja u obrazovanju*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
27. N.N. (2023). *92 Prozent der Kinder von 3 Jahren bis zum Schuleintritt besuchten 2022 eine Kita*. Berlin: Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. Dostupno na: <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/aktuelles/presse/pressemitteilungen/92-prozent-der-kinder-von-3-jahren-bis-zum-schuleintritt-besuchten-2022-eine-kita-228528>. Preuzeto: 20. 08. 2024.
28. Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH, (2007). Službeni glasnik BiH, Dostupno na: <https://aposo.gov.ba/sadrzaj/uploads/Okvirni-zakon-o-osnovnom-i-srednjem-obrazovanju-u-Bosni-i-Hercegovini.pdf>. Preuzeto: 18. 02. 2024.
29. Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u BiH, (2007). Službeni glasnik BiH, Dostupno na: <https://aposo.gov.ba/sadrzaj/uploads/Okvirni-zakon-o->

- [pred%C5%A1kolskom-odgoju-i-obrazovanju-u-Bosni-i-Hercegovini.pdf](#). Preuzeto: 04. 08. 2024.
30. Oštarčević, J. (2008). *Priručnik za upis djece u prvi razred*. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.
31. Pehar, L. (2007). *Reforma osnovne škole: Psihološke posljedice*. Sarajevo: Impressum.
32. Pädagogisches Institut – Zentrum für Kommunales Bildungsmanagement, (2021). *Übersicht über das Schulsystem (bosnische, kroatische Fassung)*. München: Pädagogisches Institut. Dostupno na: https://www.pi-muenchen.de/wp-content/uploads/2021/05/Uebersicht_Schulsystem_Kroatisch_Bosnisch.pdf. Preuzeto: 19. 09. 2024.
33. Petrik, F., Pokitsch, D. (2022). Schulreif ist ein Kind, wenn... Eine ableismuskritische Betrachtung von ‚Schulfähigkeit‘. U: Akbaba, Y., Buchner, T., Heinemann, A., Pokitsch, D., Thoma, N., ur. *Lehren und Lernen in Differenzverhältnissen*. Wiesbaden: Springer, str. 349 – 372.
34. Pravilnik o prijemu i boravku djece u vrtićima „JU Djeca Sarajeva“ Sarajevo, 2023). Dostupno na: <https://djecasarajeva.edu.ba/wp-content/uploads/2023/07/26072023-Pravilnik-o-prijemu-i-boravku-djece-u-vrticima-JU-Djeca-Sarajeva-Juli-2023.pdf>. Preuzeto: 10. 08. 2024.
35. Pedagoški standardi i normativi za osnovni odgoj i obrazovanje, (2024). Službene novine Kantona..Sarajevo,..Dostupno..na:..https://mo.ks.gov.ba/sites/mo.ks.gov.ba/files/Pedago%C5%A1ki%20standardi%20i%20normativi%20za%20osnovni%20odgoj%20i%20obrazovanje%20SN%20KS%2010%2024_0.pdf. Preuzeto: 15. 04. 2024.
36. Rošić, F. (2009). *Socio-emocionalni razvoj malog djeteta*. Bihać: Islamski pedagoški fakultet u Bihaću.
37. Reichel, S. (2022). *Beobachtung und Dokumentation der kindlichen Entwicklung in Kindertageseinrichtungen: eine Alternative zur Schuleingangsuntersuchung an Grundschulen*. Rostock: Philosophischen Fakultät der Universität Rostock.
38. Starc, B. et all. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing- Tehnička knjiga.
39. Strugar, V., Čorak, T. (2016). *Odgojem do profesionalne zrelosti*. Zagreb: Alfa.

40. Schulgesetz für den Freistaat Sachsen (Sächsisches Schulgesetz - SächsSchulG), (2018). Dostupno na: https://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/justizportal_nrw.cgi?xid=171367,71. Preuzeto: 20. 08. 2024.
41. Steiner, A. et all. (2023). Ist mein Kind bereit für die Schule? Entwicklung eines förderorientierten Screenings für die Schuleingangsphase. *Psychologie in Österreich*, vol. 43 (2), str. 132 – 139. Graz: Institut für Psychologie.
42. Schulgesetze der Länder in der Bundesrepublik Deutschland, (2024). „KMK“. Dostupno na: <https://www.kmk.org/dokumentation-statistik/rechtsvorschriften-lehrplaene/uebersicht-schulgesetze.html>. Preuzeto: 17. 02. 2024.
43. Soldt, R. (2024). *Baden-Württemberg führt die Vorschule wieder ein*. Frankfurt am Mein: Frankfurter Allgemeine. Dostupno na: <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/warum-baden-wuerttemberg-die-vorschule-wieder-einfuehrt-19517004.html>. Preuzeto: 11. 08. 2024.
44. Tkalac Verčić, A., Sinčić Ćorić, D., Pološki Vokić, N. (2010). *Priručnik za metodologiju istraživačkog rada: Kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje*. Zagreb: M.E.P. d.o.o.
45. Tatalović Vorkapić, S. (2013). *Razvojna psihologija: Rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Rijeka: Učiteljski fakultet u Rijeci.
46. Ulbricht, H. (2013). *Die Einschulung besonders begabter Kinder- frühzeitig- auf Antrag-rechtzeitig*. München: Staatliche Schulberatung München.
47. Vukasović, A. (1990). *Pedagogija*. Zagreb: Samobor.
48. Višnjic Jevtić, A., Visković, I. (2019). *Je li važnije putovati ili stići!? Prijelazi djece rane i predškolske dobi iz obitelji u odgojno-obrazovne institucije*. Zagreb: Alfa.
49. Valenčić Štemberger, A. (2021). Djeca u riziku za razvoj emocionalnih problema i problema u ponašanju. *Metodički obzori*, vol. 16 (2), str. 123 – 136.
50. Zrilić, S. (2012). *Uloga pedagoga u integriranom odgoju i obrazovanju*. Sveučilište u Zadru: Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja.